Incipit prologus ĩ tractatum valde conſolatorium pro morte amici· venerabil' patris Vincentij Beluaceñ.

Dilecto deo ⁊ hominibus Illuſtriſſimo dño ĩ chriſto ſibi chariſſimo: diuina fauente clementia Francoꝝ principi Ludouico: Frater Vincẽtius Beluaceñ. de ordine prędicatoꝝ ſalutẽ· ⁊ pꝰ luctum pręſentis exilij conſolationem in regno cęleſtis patrię ſempiternã. Regię maieſtati veſtrę ſcribẽdi fiduciã ⁊ auſum mihi ꝓbet ſublimitatis veſtrę dignatio qua plerũq; cũ iuxta beneplacitũ veſtrũ in monaſterio regalis montis ad exercẽdum lectoris officium habitarem· ex ore meo diuinũ eloquiũ hũiliter cum dei reuerentia ſuſcepiſtis·necnon ⁊ de ſcriptis noſtris.nonnulla ꝓut mihi veſtra benignitas retulit cũ diligẽtia ꝑlegiſtis. Inſuper etiã in ſũptibus ad eadẽ ſcripta cõficienda liberaliter interdum mihi ſubſidia prębuiſtis: Ad ħ idẽ me cõpulit affectus cõpaſſionis ⁊ doloꝝ viſcerũ cũ ſentirẽ animũ veſtrũ doloris acerbi· q̃ꝫtum ꝑmittit gratia ſanctiſpiritus·affectionũ animi moderatrix·recẽti vulnere ſauciatũ·ut videlicꝫ excepto illo ſpũs ĩterno ſolamine·plurimos etiã forinſecos conſolatores dũtaxat homines vobis aſſiſtere non ambigerẽ: Nihilominus ⁊ ego ꝓdicta confidentia fretus ⁊ affectione cõmotus·collectis paucis rationibꝫ ⁊ exẽplis atq; ſentẽtijs tam ex diuinis q̃ꝫ etiã ex hũanis ſcripturis; ꝓ paruitate meę modulo ſolatiũ aliqđ adhiberẽ. Sic·n·⁊ in libro qui dicit' eccleſiaſticus diuina nos admonens ſcriptura: Non deſis inquit plorantibus in conſolatione·et cum lugẽtibus ambula. Itaq; mox ut de loco ſepulturę reuerſus ſum ad domũ noſtrã accelerauĩ cõficere breuiter epiſtolã pręſentem·ſedecim tantũmodo capitula cõtinentem.

j. De conſolationibꝫ ſpecialibꝫ ſuꝑ morte filij
ij. De rationibus generalibꝫ moderandi luctũ de morte amici
iij. De modis ⁊ cauſis varijs mortuum lugendi
iiij. De morte nõ timẽda ħ ꝯtẽnenda interdũ etiã amplectẽda
v. De morte vigilanter expectanda memoranda ⁊ addiſcenda nõ tñ accerſienda
vj. De exitu animaꝝ a corporeis ergaſtulis ⁊ abditis eaꝝ receptaculis.
vij. De illis quę poſt mortẽ viſę ſunt apparere viuis
viij. De illis quę ſunt in pęnis purgatorijs
ix. De ſuffragijs eccleſię quę impenduntur mortuis
x. De aĩabꝫ in ſinu Abrahę collocatis.
xj. De futura conſũmatione illarum fęlicitatis
xij. De plenitudine illius ęternę beatitudinis
xiij. De corporibꝫ ſãctoꝝ glorificãdis
xiiij. De quattuor gaudiolis in quibꝰ coĩcabunt cũ angelis
xv. De quattuor alijs quę ꝓpria erũt ominibꝫ electis
xvj. De prelibatiõe ⁊ expectatione illius ęternę fęlicitatis.

Rogo itaq; vos dñe mi iuxta exhortationẽ apoſtoli ut ſufferatis verbũ ſolatij.

Incipit tractatus conſolatorius ad regem Francie ꝑ morte filij ſui editus a venerabili patre Vincentio Beluaceñ.

De cõſolationibus ſpecialibꝰ ſup morte filij. Cap I

In primis igitur aduẽtere debet illa que maxime pſonã veſtrã decet regalis prudẽtia. qꝛ ille puer amabilis bone indolis p̄mogenitus vr̃ Ludouicꝰ. licet ſm huanã eſtimationẽ totiꝰ regni huius imo totiꝰ eccl'ie coĩ vtilitati futurꝰ eſſet: deo tñ aliq̇d meliꝰ ſibi ꝓuidẽte. q̇ de ſingulari bñficio morte ꝑoccupatꝰ eſt. ut in eterne vite refrigerio ſecurꝰ ꝑmaneret. Etenim ſm apl'i verbum. nunc maxime dies mali ſũt: Magnũ vtiqꝫ dei bñficiũ aſſeq̇tur. qui de preſenti vite ꝑiculis maxime ĩ qualicunqꝫ ſtatu ſaluti euocat. Itaqꝫ ſic Sap. iiij. legit. Raptus ẽ ne malicia mutaret intellectũ eiꝰ. aut ne fictio deciperet animã illiꝰ. Faſcinatio. n. nugacitatis obſcurat bona. ⁊ incõſtãtia ꝯcupiſcẽtie trãſuertit ſenſũ ſine malicia. Cõſũmatꝰ igit in breui expleuit multa tp̄a. placita enim deo erat aĩa eius. ꝓpter h ꝓperauit illũ educere de medio iniq̇tatũ. Nã ⁊ de q̇buſdã pueris q̇ cũ parẽtibꝫ morte ꝑuẽti ſũt a btõ Aug. diffinit. q in h eis diuĩa clemẽtia ꝓuidit. ne diu viuẽtes malorũ parẽtũ veſtigia ſeq̇rent. Joſie q̇ꝫ regi iuda. pro magno beneficio a deo ꝓmiſſum eſt: vt habet iiij. Reg. xxij. q ipſũ citius ad p̄res ſuos in pace colligeret. ne mala vẽtura ſup terrã videret. Non ſolũ aut eidẽ puero ſ; etiã vobis in aliq̃ parte diuinitus eſſe exiſtimo ſubuẽtũ. Nã licꝫ vos eũ ſpãlit ac ſm deũ dilexiſſe nullatenus ambigat. ipſã tñ naturalẽ erga ꝓpinq̇s affectionẽ. etiã in viris ſpũalibus ita difficilimũ ẽ moderari. ut nõ in alterã partẽ aliquatinꝰ ꝓlabat. hoc ẽ ut in medio ꝯſiſtẽs. nec citra remaneat. nec vltra mẽſurã debitã ꝓtẽdat. Et frequẽt rei ſb tractio amate. ipſũ amoris affectũ ad ſe redire cõpellit. ⁊ ordinẽ ſuũ retinere. Vobiſcũ ergo fortaſſe diuinitꝰ actũ eſt. qđ ⁊ cũ Ezechiele ꝓpha. cui. ſ. a dño dictũ eſt Ezechiel xxiiij. Fili hoĩs ecce ego tollo a te deſiderabile oculoꝝ tuoꝝ. ⁊ nõ plãges. nec mortuoꝝ luctũ facies. Locutus ſũ ĝ inq̇t ꝓpha ad ꝑplm mane. ⁊ mortua eſt vxor mea veſpe. Hinc etiã Augꝰ ĩ li. cõfeſſionũ de quodã amico ſuo defũcto loquẽs ita dicit: Dñe deꝰ cõparaui veruz olim amicũ ſocietate ſtudio nimis caruz. ſed nõdũ ſic erat amicꝰ ſicut eſt amicicia vera. qꝛ nõ eſt vera niſi eã tu agglutines charitate in cordibꝫ nr̃is diffuſa. Dulcis tñ erat nimis ſtudiorũ feruore parilium cocta. ⁊ ecce tu imminẽs dorſo fugitiuorum tuoꝝ deꝰ vltionũ ſimul ⁊ fons miſericordiaꝝ qui cõuertis nos ad te miris modis abſtuliſti eũ de hac vita. Quo dolore cõtenebratũ eſt cor meũ ⁊ q̇cq̇d cũ illo coĩcauerã ſine illo vertebat in cruciatũ. Solus itaqꝫ fletꝰ dulcis erat mihi. ⁊ ſucceſſerat amico meo in delitijs animi mei. m̃qꝫ locus infelix remanſerat vbi nec poſſem cõſiſtere. nec inde recedere. Miſer erã ⁊ miſer eſt oĩs aĩmus reꝝ mortalium amicitia victus ⁊ dilaniatus cũ eas amittit. ipſãqꝫ miſeriam q̃ miſer eſt etiam anteq̃ꝫ eas amittat tũc ſentit. Nã vñ facilime me dolor penetrauerat ⁊ ĩtime. niſi qꝛ fuderã in harenã cor meũ diligendo morituꝝ q̃i nõ morituꝝ. Cũ ſiq̇dẽ q̃ capiũt animũ in cõciliatione hmõi amicicie. ſũt colloq̇ ridere viciſſiz beniuole obſequi ſimul legere. His ⁊ hmõi ſignis a corde amãtiũ ⁊ redamãtiũ ꝓcedẽtibꝫ ꝑ os. per linguã. ꝑ oculos. ac mille motus gratiſſimos. quaſi fomitibꝫ aĩmos cõflare. ⁊ ex pluribꝫ vnũ facere. h eſt qđ diligit in amicis. ita ut ſibi rea huana cõſciẽtia ſit. ſi amãtẽ nõ redamauerit. nil q̄rẽs

ex eius corpore preter inania beniuolētię
Hinc ille luctus orit̄ ſiquis moriat̄ ⁊ ex
amiſſa vita morientiū mors viuentium.
Dñe beat⁹ qui amat te. ⁊ amicū in te ⁊ in
imicū ꝓpter te. Nullū enī carū ille ſolus
amittit cui oēs in illo cari ſunt qui non
amittit̄. Te autem dñe nemo amittit ni
ſi qui dimittit. Hec Aug⁹. In quib⁹. ſ.
ꝟbis duo ꝑcipue notare poſſum⁹. Pri-
mū. ſ. ꝙ ſicut diīna ꝓuidētia ſupbis res
ꝯcupiſcibiles obijcit vt corruāt. ſic ⁊ ele-
ctis res amabiles ſbtrabit vt amorij affe
ctum ad ipſum reducāt. Or enī res con-
cupiſcibiles ſuperbis obijciat ⁊ ad ruinā
trahat. plane dicit beatus Greg. in ex-
poſitione illi⁹ verbi Job. x. Propter ſu
perbiā q̄ſi leenā capies me. ſenſuſ ē ꝙ in
hac vita diligēdi ſūt hoīes tanq̄ȝ in car-
ne mortales. Unde Seneca in epl'ari
ſuo ad Luciliū. Non affligit̄ ſapiens
amiſſione liberoꝝ. non amicorū. eodem
enī animo fert illoꝝ mortem quo expe-
ctat ſuam. Mihi quidem amicoꝝ defū-
ctorū cogitatio dulcis ac blanda eſt. il-
los enī habui tanq̄ȝ amiſſurus. ⁊ amiſi
tanq̄ȝ habeā. Idem in libro de remedijs
fortuitoꝝ. Stultus eſt qui mortē mor-
taliū deflet: Nihil enī hoc nouū aut mi-
rum eſt. Hinc vt Symachus patriti-
us in epl'ari ſuo dic̄ ꝙ Anaxagorā phm
grauis de filio nūcius a diſputationib⁹
non retraxit. De hoc enī refert Valeri⁹
maxim⁹ ꝙ audita filij morte Anaxago-
ras: nil inq̄t inexpectatum m̄ annūcias
ego enī illū ex me natum ſciebā eē mor-
talē. Et poſtea ſubiūgit Valeri⁹. Hāc
vocē ſi quis efficacit̄ recepit ita liberos
eſſe ꝓcreandos nō dubitabit vt memi-
nerit. ſicut mori neminem qui nō vixerit
ita nec aliquem viuere poſſe q̄ moriturus
non ſit. ¶ Ut aūt et de ſcripturis
diīnis ꝓducam exēpla nobilitati veſtrę.
modeſtia vr̄a recolere debet illud memo-
rabile factū ꝑclari regis ac deo familiari
Dauid cui nimiꝝ incerta ⁊ occulta ſapi-
entię ſuę manifeſtauit. Hic enī cum pro
filio ſuo ęgrotāte vt legitur. ij. Reg. xij.
ſe coram dño ieiunijs ⁊ lachrymis affli-
xiſſet. mox vt de illius morte nūciū audi
uit. de terra ſurgens lachrymas abſter-
ſit. ⁊ tamen requiſitus reſpondit. ꝓpt̄ in-
fantem cuȝ adhuc viueret ieiunaui ⁊ fle
ui. ſi forte dñs eum donaret mihi: Nūc
autem quia mortuus eſt. nunq̄ȝ eum po-
tero reuocare: Ego magis ad eum va-
dam: ille ꝟo non reuertetur ad me. ſic ꝗ
fecit apponi menſam ⁊ comedit. ⁊ conſo-
latus eſt Berſabee vxoreȝ ſuam. Sȝ et
idem rex poſtmodū vt legitur eodem. xix
cum filiuȝ ſuū Abſalon extinctum luge-
ret ⁊ incedens operto capite clamaret:
Abſalon fili mi. correptus a Joab ꝑnci
pe militię ſuę protinus ſurrexit ⁊ in porta
ſedit. ſicq̄ȝ familiam ſuam deſolatā al-
loquens confortauit. ¶ Aiaduertat
quoq̄ȝ veſtra regalis ſolertia ꝙ virum
aliquē dumtaxat excellentia officij ꝑdi-
tum nedū tam illuſtri dignitate nobili-
tatum mīme decet cōtinuare pro tali tā
fęmineo more luctū. Nam ⁊ ꝓpha Eze
chiel vt ſupra dictum eſt vxorem defun-
ctam ꝓhibet̄ a deo plangere. Et Aaron
ſūmus pontifex vt legitur Leuiti. x. filioſ
ſuos Nadab ⁊ Abiu igne conſumptoſ
prohibet̄ lugere. Sic enī loquit̄ Moy-
ſes ad eum ⁊ ad filios eius: Eleaçar et
Ythamar: capita veſtra nolite nudare
⁊ veſtimenta nolite ſcindere ne forte mo
riamini ⁊ ſuper oēm cętum oriatur indi-
gnatio. ⁊ fratres veſtri ⁊ omnis dom⁹ iſ-
rael plangāt incendiū qđ dñs ſuſcita-
uit: Oleum quippe ſanctę vnctionis eſt
ſuper vos. Hinc etiā nūc dñs papa vt
dicitur ad nullū mortuū ingredit̄. Sic
enī eodem. xxj. legit̄. Pontifex ad om-
nem mortuū non ingredietur. nec etiam
ſup patre ſuo ⁊ matre mortuis cōtami-
nabit̄. qꝛ oleū ſanctę vnctionis ſup eum
eſt. Deniq̄ȝ ſicut dicit beat⁹ Ambroſius
in li. ij. d' morte ſatyri fratris ſui: Litioꝝ
feruntur eſſe ꝑcepta quę mulierū veſteȝ
indure viros iubeant ſi męrori indulge-
ant eo ꝙ mollē ⁊ effęmiatū iudicauerūt
in viro luctum. Deforme eſt enī eos qui

pro fide pro religione pro patria ꝓ ęqui
tate iudicij atqꝫ intentiōe ꝟtutis obuiū
morti pectus offerre debeant mœrere in
alio graui⁹ qđ in ſe ſi taꝫ exegerit expetē
dum ſit. Nam quō potes in te nō refu-
gere quod ĩpatienti⁹ alij doles accidiſſe?
Depone ḡ mœrorē ſi potes· include ſi nō
potes· hec Ambroſius. Et vos igit̄ dñe
mi rex qꝛ ſacrā vnctionē ſup vos habetꝪ
luctū ſaltē temꝑare debetꝪ. ¶ Accedit
ad hoc ꝙ diña ꝓuidētia nequaqꝫ li-
beroꝝ ſolatio penit⁹ vos orbauit· qn po-
tius adhuc qꝫ numeroſam ꝓlem magni-
fici germinis bonę doctrinę ſuſceptibilē po
ſteritati vrę miſcordit̄ rebuauit. Et vtiqꝫ
ſicut dic̄ poeta. Parti⁹ e multꝪ mat̄ deſi
derat vnū Quē ꝗ flēs clamat tu m̄ ſol⁹
eras. Nec tam de numero qꝫ de bonita-
te gaudendū eſt· ſicut EccꝪ· xvi· ſcriptū
eſt: Ne iocūderꝪ in filijs impijs ſi multi-
plicent̄· nec oblecterꝪ ſup eoſ. Melior eſt
enī vn⁹ timēs deū qꝫ mille filij impij· et
vtile magꝪ eſt mori ſine filijs qꝫ relinque-
re filios ĩpios. Ab vno qꝑpe ſenſato in-
habitabit̄ patria ⁊ a trib⁹ impijs deſeret̄
Licet aūt vt dic̄ Salomon Prou̇· xx·
Ex ſtudijs ſuis intellig̃t̄ puer ſi munda
ſunt ⁊ recta oꝑa eiuſ· nunqꝫ tñ hūanam
eſtimationeꝫ occulto dei iudicio ꝑuerti
cōſpicim⁹: videlꝫ vt qꝛ a pueritia minorꝪ
bonitatꝪ futur⁹ eſſe videt̄· poſtmodū acce
dente diña gr̃a necnō ⁊ eruditiōis hu-
manę diligētia tandē melior cęterꝪ com-
probet̄. Et ſimilit̄ ecōtrario qui melior
apparet ĩ mĩori ętate· deficit ac degnāt ĩ
maiori. Vñ ꝓpter euētū hmōi licet vnū
apud hoīes malignos dictū eſt illud qſi
gnāle ꝓuerbiū· de iuuene ſctō ſenē dia-
bolū Itaqꝫ dñe mi de filij vr̄i bonitate
finali voƀ potiuſ incūbit ḡtulari qꝫ de il
lius tranſitu cōtriſtari· Sic enī ⁊ beat⁹
Ambroſi⁹ loquit̄ de Satyro frē ſuo de-
functo in· li· ꝓ· Nihil habeo inq̇t qđ de
frē meo mortuo plãgā· ⁊ habeo in q̇ gra
tias agā. Lętandū enī magꝪ eſt ꝙ taleꝫ
frēm habuerim qꝫ dolendū ꝙ frēm ami-
ſerim. Nō mediocris enī eſt vſura fra-
terni amorꝪ· nec vilis naturę ſors quā cū
mulāt incremēta ꝟtutꝪ· ⁊ de ipſi⁹ quidē
beatitudine nequaqꝫ debem⁹ dubitare
qui nec vt opulens in diuitijs exultauit
nec vt pauꝑ ꝙ habuit exiguū iudicauit
hec Ambroſi⁹. ¶ Deniqꝫ· ingenij ve-
ſtri nobil̄ induſtria cōſiderare debet ad-
uerſus caſus cōſimiles aut etiā deterio-
res ac miſerabiliores nō ſolū q̇ alibi per
orbē terrarū aſſidue cōtingūt· ſꝫ q̇ etiā in
regno vr̄o· imo ĩ domo vr̄a regia ſatꝪ re-
centi memoria euenerūt: Nōne ſicut re-
fert hiſtoria pauloañ vr̄aꝫ ętatē Phi-
lippus Ludouici graſſi fili⁹ recent̄ in re-
gem adhuc puer inunct⁹ dū in ciuitate
pariſiuſ equo vehebat̄· iuxta eccleſiā ſcti
Geruaſij porcus equi pedibus ſe fortui
tu ſubmittēs equū ſup ipſuꝫ ꝑcipitē de-
dit· ⁊ đ eius ſubita ac miſeranda morte
frācis luctuꝫ induxit· cui ſucceſſit in re-
gno frater ei⁹· ſ· pater Philippi regꝪ no-
ſtri tꝑis Ludouic⁹. Nunq̇d nō ⁊ tꝑib⁹
noſtris etiā Philippus frater vr̄ maior
natu de quo magnuꝫ aliq̇d ſperabat̄· a
pueritia morte ꝑuēt⁹ multꝪ ⁊ magnis ĩ-
gentem dolorem incuſſit. Cui⁹ nimirum
vices in admĩſtratiōe regni vos vſqꝫ ho
die cū adiutorio dei ſuꝑpletis· ⁊ int̄ adū
ſitates multas e diuerſis partib⁹ emer-
gentes plurima diuinę gratię beneficia
ꝑcepiſtis. Hęc ⁊ his ſimilia memorata
moleſtiā animi veſtri citius mitigabunt
qm̄ vt ait poeta: Leui⁹ coīa tāgūt. Nūc
etiā recogitate q̇d dicat̄ ab angelo To-
bię· xij· qꝛ acceptus eraſ deo ncc̄e erat vt
temptatio ꝓbaret te. Temptauit deus
Abraā đ filio ſuo· ſicut legit̄ Geñ· xxij·
de quo ibi dic̄ Origenes omel̄· viij· Cui
ſcilicꝫ Origeni teſtimoniū ꝑhibet Hie-
ronym⁹ ꝙ vbi bñ locut⁹ eſt nemo meli⁹
Tolle inquit filium tuū vnigenitū quē
diligis Iſaac· ⁊ offer illum mihi in holo
cauſtum ⁊c· Charis ac dulcibus appel-
lationib⁹ iterum ac ſępe repetitis affect⁹
paterni ſuſcitant̄ vt amoris euigilante
memoria ad ĩmolandū filiū paterna de-
xtera retardetur· ⁊ aduerſuꝫ fidē animi

tota carnis militia repugnet. Et q2 di-
ctum ei fuerat: In Iſaac vocabitur ti-
bi ſemen. Fit etiã nõis pueri cõmemo-
ratio. vt ⁊ ꝓmiſſionuꝫ que ſub hoc no-
mine facte ſunt ſubeat deſperatio. ſed h̄
oĩa quia temptabat de⁹ Abraã. Quid
poſt hec: va de inquit in terram ⁊c̄. In-
tuemĩ per ſingula quõ fiunt temptatio-
nis augmenta. Prius enĩ dicitur ei ꝙ
filiuꝫ offerat. deinde ꝙ in montẽ aſcen-
dat vt dum iter agit per totam viam co
gitationib⁹ diſcerpat᷑. ⁊ hinc vrgente p̄-
cepto. hinc ꝓ vnici affectu obluctante
crucietur. ꝓpter hoc ergo ⁊ via iniũgitur
⁊ aſcenſio montis. vt in hiſ oĩbus ſpaci-
um certaminis accipiant affectus ⁊ fideſ
amor dei ⁊ amor carniſ. pena p̄ſentiũ et
expectatio futuroꝝ. Die autẽ t͛tio vidit
locum procul. Sapiam ⁊ conſiliũ tem-
ptantis intueor. ſic enĩ in proximo non
erat mons aliquis vbi hoc fieret. ſed per
triduũ iter protẽditur quo recuſantib⁹
curis. paterna viſcera crucianť vt oĩ hoc
ſpatio tam prolixo filium pater intuere-
tur. cuꝫ eo cibum ſumeret. tot noctibus
puer in amplexib⁹ p̄ris penderet pecto-
ri inheret. in gremio cubitaret. Pat͛ in-
q̇t mi ecce ignis ⁊ ligna vbi ẽ victima ho
locauſti: Quõ putas ĩmolandus fili⁹
per hanc vocẽ paterna viſcera cõcuſſit:
h̄ Origenes. Qui ⁊ p⁹ modũ ĩfert. Pu-
taſne alicui noſtrũ ex hac ipſa narratio-
ne hiſtorica tãt⁹ animi robur acq̇rit᷑. vt
cum forte filius eius morte cõmuni ⁊ oĩ-
bus debita etiam ſi vnicus ſit ⁊ dilectuſ
amittit᷑: Abraã in exemplũ ſibi adducat
eiuſq3 magnimitatẽ ante oculos ponat.
Nunc itaq3 dñe mi rex ecce grauiter tu-
lit animi veſtri nobilitas ſm̄ cõmunem
hũane nature legem diuinitus inſtitutam
p̄genitũ veſtrũ occũbere. quid ſi vob̄ eti
am vnigenitũ ꝓprijs manibus p̄ceptuꝫ
eſſet occidere: Nunc inquit cognoui ꝙ
timeas deũ. ⁊ non peperceris vnigenito
filio tuo ꝓpter me. Nec idcirco h̄ ingero
veſtram exhortãs prudẽtiã q̇n ⁊ ego ſen
tiam ac ſperem de vob̄ meliora. pudetq3

docuiſſe mineruã. h̄ qñq3 bon⁹ dormitat
homer⁹. Nec nocet admiſſo ſubdere cal
car equo. Deniq3 nolite mi dñe filiũ ve-
ſtrũ dilectũ plangere tanq̄3 mortuus ſit
non eſt enim mortuus ſed dormit. Ecce
nanq3 aries ille pro ipſo. ſicut ⁊ pro Iſa-
ac ĩmolatus eſt. qui tũc Abrahe ſub typo
nutu diuino apparuit. qui mortẽ noſtraꝫ
moriendo deſtruxit. ⁊ vitã reſurgẽdo re-
parauit. Aries inq̄3 ille qui licet omnipo
tentie ſũmeq3 ſapientie cornibus eẽt ar-
matuſ. pro nobis tñ infirmuſ ac ſimplex
tanq̄3 ouis ad occiſionẽ eſt ductuſ inter
vepreſ peccatoꝝ ſuſpenſus. ſpiniſ quoq3
nihilomin⁹ coronat⁹. ⁊ cruci inherẽs ma
nibus cornibus. cornua ſiquidẽ vt ſcri-
ptum eſt in manib⁹ eius. ⁊ ibi abſcondi-
ta eſt fortitudo eius. Verũ vt dicit apo-
ſtolus. qđ infirmũ ẽ dei. fortius eſt hoib⁹
⁊ qđ ſtultũ ẽ dei ſapientius eſt hoibus.

De rationibus generalib⁹ mo-
derandi luctũ đ morte amici.
Capitulum II

Vt autẽ ad compẽdiũ ve-
niam decẽ rõ es ſiue cauſas ge
nerales ſũmatim ex ſcripturis
colligere poſſum⁹ quibus in morte amici
cuiuſq3 luctus eſt moderãdus. quas pe-
ne oẽs aut plures ĩ epl'a ad Tiraſiũ con
ſolatoria tãgit Hieronym⁹. Prima
ſiquidẽ eſt cõſideratio volũtatis diuine
cui debem⁹ nos ĩ oĩbus ꝯformare. Vñ
dicit ibi Hieronym⁹. Si nr̃os defũctoſ
plangim⁹ q̇s tñ reſurrecturos credimuſ
q̇d facerem⁹ ſi mori tm̄ p̄cipet nos de⁹.
voluntas eius vtiq3 ſola ſufficeret ad ſo
latiũ cui nullũ preponere iubemᷣ affectũ
Huic etiam ſnĩe Hieronymi conſonat
Seneca ĩ epl'ari ad Luciliũ dicẽſ: Pla
ceat hoĩ q̇cq̇d deo placet ob h̄ ipſum ꝙ
deo placet. Secũda equitatis cõſidera
tio eſt q̄ licitũ ac iuſtũ eſt vnũquẽq3 qđ
ſuũ eſt recipere. Vñ ibidẽ ſubdit Hie-
ronym⁹: Nihil abſtulit tuũ q̇ recipe di-
gnat⁹ ẽ ꝓpriũ. creditũ ſuũ recipe decuit

creditorē·⁊ nihil aliud decet ꝙ̃ creatori
grãs agẽ mutuãti·⁊ dicẽ cũ Job: Dñs
dedit dñſ abſtulit·ſicut dño placuit ita
factũ ẽ·ſit nomen dñi bñdictum ⁊c. De
hac crediti receptiõe dı̃ Eccleſiaſtes ·xij
Reuẽtetᷣ puluis ĩ trã ſuã ⁊ ſpũſ ad eũ qui
dedit illum. Et ſapiẽ·xv· Reducit ſe vñ
acceptꝰ ẽ·repetitꝰ debitũ aĩe quã hẽbat.
Tertia ẽ ↄſideratio ncãitat̃ q̃ ·ſ·omẽſ
ſumꝰ ad moriẽdũ aſtricti·iuxͣ illã dñi ſen
tentiã Geñ·ij· Quacũq̃ʒ die comederis
morte morieris· Vñ in pſona mortui dı̃
cuilibet viuẽti Ecc̃·xxviij· Memor eſto
iudicij mei·i·mortꝭ inflicte hoĩ iuſto iudi-
cio dei·ſic enĩ erit ⁊ tuũ·i·morieris ⁊ tu·ſi
cut ego mortuꝰ ſũ. Nã q̃s ẽ hõ q̃ viuet ⁊
nõ videbit mortẽ? Tibi g̃ ⁊ ĩ breui morſ
veniet·qꝛ ſic dıc̃ Gregꝰ: Breue ẽ q̃cq̃d fi
nẽ hʒ. Vñ ibidẽ·m inq̃t hodie ⁊ t̃ heri·
hoc eſt·meũ iudiciũ iã ꝑteriit ⁊ tuũ iam
ĩminet·vñ bñdicit·hodie nõ craſ·qꝛ ipſũ
pñs vite nr̃e tps via ẽ ad mortẽ ita qꝛ vi
uendo morimꝰ. Vñ Augꝰ ·hanc vitam
mortalẽ vocat etiã vitalẽ mortẽ. Hinc
etiã Seneca epl̃a·xxiiij· Quotidie inq̃t
morimꝰ qꝛ q̃tidie ps aliqua vite demitᷣ·⁊
tũc q̃ʒ vita decreſcit cũ creſcimꝰ. Idẽ in
liiij· In hoc ni fallor erramꝰ ꝙ mortẽ ſeq̃
iudicamꝰ·cũ illa ⁊ ꝓceſſerit ⁊ ſecutᷓ ſit·
quicq̃d enĩ añ nos fuit mors eſt. Hinc ⁊
Hildebtꝰ cenomanẽſis loquenſ ꝺ exilio
ſuo metro luſit hm̃ mõ Hoc ẽ h hoĩs ſp cũ
tpe labi Et ſp q̃dã ↄditiõe mori. Jõ re-
cte dıc̃ mlĩer thecuites·ij· Reg·xiiij·Oẽſ
morimꝰ ⁊ q̃ſi aq̃ dilabimꝰ·hec ergo ↄſide-
ratio dʒ nos facẽ mortẽ amicoꝝ ęq̃nimi
ter tolerare. Vñ Seneca ĩ eplãri ad Lu
ciliũ Que q̃rela ẽ·qꝺ ĩcõmodũ: ſi q̃cq̃d
ꝺ hebat deſinẽ defec. Hinc g̃ dıc̃ Amb.
vñ ſup·li·ij· Quid abſurdiꝰ ꝙ̃ vt id qꝺ
ſcis oĩbꝫ eẽ ꝓſcriptũ·q̃ſi ſpãle deplores·
h eſt·animũ ſup ↄditionẽ extollẽ·legem
cõez nõ recipe·nec ↄſortiũ recuſare·ſẽſu
carnis inflari·⁊ carnis ipſiꝰ mẽſurã neſci-
re. Quid abſurdiꝰ ꝙ̃ neſcire q̃d ſis·⁊ af-
fectare qꝺ nõ ſis: aut q̃d ĩprudẽtiꝰ ꝙ̃ ei-
dem futurũ ſcias id cũ acciderit ferre nõ
poſſe. Nõ ẽ igitᷣ grauis h beñdꝰ mẽror hʒ
naturã·ne aut aliquã excellẽtiorē natᷣe
ꝓrogatiuã nob videamuſ arrogare·aut
cõem recuſare·mors enĩ ęq̃lis ẽ oĩbꝫ·hec
Ambroſiꝰ. De hac etiã mortꝭ ęq̃tate vel
ęq̃litate·dıc̃ Boetiꝰ ꝺ ↄſola·li·q·Morſ
ſpernit altã gliã·iuoluit hũile pitᷓ ad cel
ſũ caput·ęq̃tq̃ʒ ſũmis infima. Itẽ Ora-
tius i·li·carminũ odaꝝ. Pallida mors
eq̃ pulſat pede·paupeꝝ tabnas regũq̃ʒ
turres vite ſũma breuis oĩbꝫ·manet vna
mors ęq̃ tellus·paupi recluditᷣ regũq̃ʒ
pueris. Alijs q̃ʒ poeta Claudianus ait:
O mors·ſub tua purpurei venient veſti-
gia reges. Depoſito luxu turba cũ pau-
pere mixti. Oĩa mors ęq̃s tu dãnatᷓ no
centes· Tu requiẽ datura pijs te iudice
ſontes. Impia cogẽtᷣ vite cõmiſſa fateri
Quarta ↄſideratio fratᷓne vtilitatꝭ ẽ
ſ·erga ipſum defunctũ q̃ p mortẽ libatꝰ
eſt a pñtibꝫ miſerijs ac picul. Vñ Hie-
ronymꝰ vbi ſup. Additᷣ inq̃t ⁊ alia ↄſo-
latiõis ꝓuidẽtia q̃ iacul orbitatꝭ occur-
rat·plangere nãq̃ʒ deberemꝰ amicꝭ de ſę-
culo recedentibꝫ ſi ſeculi ↄ nos ĩimiciti-
as ſentiremꝰ mĩme. At nũc piclitari vo-
lebat adhuc q̃ dolet aliquẽ dormire ⁊ intᷣ
fluctꝰ vite pñtꝭ videre cupit miſerũ labo-
rare. Quid g̃ p dormiẽte lachrymas fũ-
dis q̃ſi neſcias q̃d ĩ teipſo q̃tidie patiaris
Propt h enĩ ⁊ dñs diſcipl̃os admonet
dicẽs: Si diligeretꝭ me gauderetꝭ vtiq̃ʒ
qꝛ vado ad prẽʒ· h Hieronymꝰ. Et ne
forte aliq̃s obijceret·ꝙ dñs ĩ morte La
çari fleuit: poſtea ſubiungit: plane mor-
tuũ Laçaꝝ fleuit·h nõ tuas lachrymas
fudit. Voluit Laçarũ nõ dormiẽtẽ ſed
potiꝰ reſurgẽtẽ·⁊ fleuit quẽ cogebatᷓ ꝓptᷣ
alios ſaluãdos ſeculo reuocare. Hãc vi
tã dãs ĩgemiſcebat quã tu doles eẽ ſblã
tam·cõtra lachrymas eiꝰ lachryme tue
pugnãt·⁊ amor tuꝰ amori eiꝰ nõ ↄuenit
Ille q̃ppe nolebat quẽ dilexerat labori-
bus reddere·⁊ tu amare te credis cui la-
boꝝ vis adhuc tormẽta reſtare· h Hie-
ronymꝰ. Deniq̃ʒ in·li·ꝺ ſenectute dicit
Tulliꝰ Nõ ẽ lugẽda morſ quã ĩmortali
tas ſeq̃tᷣ. **Quinta** ẽ ↄſideratio dĩne
diſpoſitiõis q̃ nouit q̃ʒdiu expediat hoĩ

viuẽt· ⁊ qñ mori. Vñ ibi dic̃ Hieronym⁹
Plãgim⁹ bñficia dñi q̇ nouit qm̃ nr̃ę prę
ſtet infirmitati· hoc ẽ qđ dr̃ ab ab ipſo do-
mino Matth· vi· Scit enĩ pr̃ vr̃ q̇d opus
ſit vob. Hic ⁊ Aug⁹ in· li· ſoliloq̇oꝝ ·đ ſa
lute inq̇t corpis mei q̃ꝫdiu q̇d m̃ ſit vtile
neſcio· tibi dñe h̃ committo· j · Petri· ij·
Oẽꝫ ſollicitudinẽ pijciẽtes in eũ qm̃ ipſi
cura ẽ de vob. ❡ Sexta eſt cõſideratio
inutilitatꝫ· ſ· luct⁹ ac triſticię q̃ nec mortuum
pŏt ad vitam reuocare· nec a pęna liberare
Vñ idẽ Hieronymus. Vide qꝫ ſi dolori
debeat aliq̇d ꝯcedi vbi ſine aliq̇ remedio
pŏt anim⁹ fatigari. Hoc ẽ qđ dic̃ illa mu-
lier thecuites In trã q̃ſi aq̃ dilabim̃ q̃ ñ re-
uertẽt· Hoc ẽ etiã qđ Dauid đ filio ſuo
defuncto iã ꝯſolat⁹ ait: Nũq̇d eũ potero
reuocare· ego magꝭ ad eũ vadã · ille xᵒo nõ
reũtet ad me. Hic etiã dic̃ btũs Job· vij·
Memẽto dñe q̃ vent⁹ ẽ vita mea ⁊ nõ re-
uertet oculus me⁹ ⁊c. ❡ Septima eſt
ꝯſideratio ꝓprię dãnificatiõis· q̃· ſ· ille lu-
ctus ac triſticia dãnificat hoĩem in corpe ⁊
aĩa· ẜm illud Ecci· xxx· Multos occidit tri
ſticia· ⁊ nõ eſt vtilitas ĩ illa. Et legit Pro-
uerb· xxv· Sicut tinea veſtimento ⁊ xᵒmis
ligno· ita triſticia viri nocet cordi. De his
duob⁹· ſ· q̃ triſticia vel luctus viuẽtꝫ mor-
tuo ſit inutil ⁊ lugẽti dãnoſus dicit Ecci·
xxxviij· Repelle triſticiã a te· neqꝫ enĩ ẽ cõ-
uerſio· ⁊ huic nihil ꝓderꝭ ⁊ teipſũ peſſimab.
Nõ eſt inqꝫ ꝯũſio· i· mortui ad vitã p̃ntez
reũſio· ⁊ ita huic nil ꝓderꝭ· ſ· ꝓ eo triſtãdo ⁊
flẽdo· ⁊ inſup teipſũ peſſimab· ſ· dolore ni-
mio affligẽdo. ❡ Octaua ẽ conſideratio
ꝓprię vtilitatꝭ q̇ đ ipſa morte amici frequẽ
ter ꝓuenit· nam amici hui⁹ mũdi frequẽt
impediũt iter ſalutꝭ. Nã ⁊ cor diligẽtis ad
mũdũ alliciũt ⁊ eoꝝ ĩfortunia vel calamita
tes offendũt· Et vt dic̃ Aug⁹ ſuper Geñ·
Sepe offendit de⁹ ne offendat amic⁹. Sit
ergo nob eoꝝ ſb̃tractio tolerabil vel etiaꝫ
g̃ta; q̇rũ p̃ntia nob ẽ diſpẽdioſa. Ad h̃ va
lent p̃dicta exẽpla đ ipſo Auguſtĩo ⁊ Ece
chiele ꝓpha. ❡ Nona ẽ ꝯſideratio futu-
rę reſurrectiõis· in q̃· ſ· ad vitã reducent q̇
cũ dolore amittũt· ẜm illđ· j · Corꝭ· xv· Oẽſ

q̇dẽ reſurgem⁹. Hec enĩ ꝯſideratio dꝫ eſſe
lugẽtib⁹ ꝯſolatio· ẜm illud· j · Theſſal· iiij·
Nolum⁹ vos ig̃rare đ dormiẽtib⁹ vt non
ꝯtriſtemĩ ſic̃ ⁊ cęteri q̇ ſpẽ nõ hñt. Hinc et
Hieronym⁹ vbi ſup̃. P⁹ p̃dicta oĩum
gaudioꝝ ꝯſũmatio ſeq̇t q̃ ĩ reſurrectione
ſ· inuicẽ nob dño reformãte reddemĩ· ſicut
ſcriptũ ẽ: Si enĩ credim⁹ q̃ Jeſus mortu⁹
eſt ⁊c. Itaqꝫ ſtupeo murũ fidei tuę penet-
tũ vulneribus orbitatum quam ſopire de-
buerat ſpes reſurrectiõis. Nũqꝫ enĩ cũ do-
lore ꝯcordat ſpeſ· nec quãcũqꝫ iacturã ſen-
tit fideſ. Idẽ etiã dic̃ ad Theodorã đ mor
te Lucini viri ſui aduũſus mortꝭ ncc̃itatẽ q̃
int frẽs diuidit chariſſima int ſe noĩa cru-
delis ⁊ dura diſſociat· hec conſolatio· eri-
gimur q̃ in breui viſuri ſum⁹ q̇s abſentes
dolem⁹· nec enĩ mors appellat· ẜm aplm̃ ſ;
ſomn⁹. h̃ Hieronym⁹. Hic ⁊ Amb· vbi ſu
pra· li· ij· Mortẽ itaqꝫ ꝓbam⁹ nõ eẽ lugen-
dam· p̃ q̃ coĩs ẽ ac debita cũctꝭ · deniqꝫ q̃
nos a ſeculi hui⁹ abſoluit erũnis· poſtremo
q̃ ad modũ ſomni a labore mũdi req̇eſcere
fac̃ in ſpe reſurrectiõis. Idẽ in· li· p̃· Ceſſa-
bũt igit lachrymę meę· q̃ dꝫ aliq̇d int fi-
dos ⁊ pfidos int̃eẽ· flebãt ſuos q̇ eos ĩ ppe
tuũ int̃eſſe exiſtimãt q̃ ſpẽ reſurrectiõis nõ
hñt quã nõ eripit ſnĩa dei ſ; ĩclemẽtia fi-
dei. Nob xᵒo q̇b⁹ mori nõ natę ſ; huius vi
tę finis ẽ q̃ natã ipſa repat in meli⁹· mortꝭ
caſus abſtergat oẽs flet⁹· h̃ Amb· Itaqꝫ
đ morte amici luct⁹ vł triſticia dꝫ moderãi
⁊ maxĩe iuxͣ meritũ ipſius defũcti· ẜm illud
Ecci· xxxviij· Amare fer luctũ illi⁹ vno die
vel duob⁹· i· ꝑuo tpe ẜm magꝭ vel minus.
Et h̃ ẜm meritum ei⁹· q̃ ẜm q̃ iuſtior fuit
min⁹ ẽ lugẽd⁹· nã de morte amici iuſti non
debem⁹ triſtari ſ; poti⁹ g̃tulari· tũ ꝓpt eius
vtilitatẽ q̇ ꝑicula ⁊ miſerias euaſit· tũ etiã
ꝓpt nr̃aꝫ q̃ liberi⁹ q̃ꝫ añ ꝓ nob ad deũ int-
cedit. Vñ Hieronym⁹ vbi ſup̃· ſ· ad The
odorã: Lucin⁹ in breui ꝯſũmat⁹ expleuit
tp̃a multa: nos dolendi magꝭ q̃ꝫ ille ſum⁹
q̇ ĩ pręlio ſtam⁹· vulnera accipim⁹· vitijs
ſordidamr̃ · ille iã ſecur⁹ ẽ victor · te aſpicit
ĩ excelſo ⁊ fauet laborãti ⁊ iuxͣ ſe locũ p̃pat
eodẽ charitatꝭ amore q̇ in trã q̇rũ oblitus

officiꝫ ꝯiugalis ſororē hr̃e te cepat ·h̄ Hie
ronymꝰ. ¶ Hinc pōt aſſigñri decīa ⁊ vlti
ma cā ꝙ repmi debeat hmōi triſticia·qꝛ·ſ·ſi
nos amici iuſti dilexerūt ī hac vita vtiqꝫ di
ligūt ⁊ ī pr̃ia·noſqꝫ meritꝫ ſuis dirigūt ī via
Vn̄ Augꝰ.in·li·ꝺ cura ꝓ mortuiſ gerēda.
Mat́ inqt ꝗ me t̄ra mariqꝫ ſecuta ē vt m̄r
viueret·abſit vt nūc vita fęliciore crudelis
facta ſit adeo vt cū aliq̇s cor meū angit fi
liū triſtē nō ꝯſolet́ quē amice dilexit queqꝫ
męſtū nūqꝫ videre voluit. Idē ī·li·ꝯfeſſio
nū. Dn̄e ī ſinu Abrahę viuit Nebridiꝰ dul
cis amicꝰ meꝰ·tuꝰ aūt adoptiuꝰ ex liberto fi
liuſ. Ibi inqꝫ viuit vn̄ me m̄lta īterrogatione
īexptū introgauit. Iāqꝫ n̄ aurē ad os me
um pōit ſ̄ ſpūale os ad fontē tuū vbi fęlix
ſine fine ꝗtū pōt ꝓ auiditate ſua ſapiam
tuā bibit. Nec ſic eū arbitror ex illa īebria
ri vt obliuiſcat́ mei:cū tu dn̄e quē ille po
tat memor ſis nr̄i·h̄ Aug. Hīc etiā dīc ſpō
ſus ad ſpōſaꝫ·i·Chriſtꝰ ad aīaꝫ·Cantꝫ·vltꝫ
Que habitas ī hortꝫ amici auſcultāt te fac
me audire vocē tuā·vbi amici ſ̄m glo·di
cunt́ angeli ⁊ aliꝫ ſcti q̇ iā ī requie ſūt et ꝓ
nobꝫ īt̄cedūt. Propt́ h̄ dīc btūs Cypriañꝰ
martyr egregiꝰ·ī·li·ꝺ mortalitate. Nō ſūt
lugēdi fr̄es nr̄i attēſiōe dn̄ica ꝺ ſęculo li
berati cū ſciamꝰ eos nō amitti ſ̄ premitti
⁊ occaſionē nō eē dādā gētilibꝫ vt noſ me
rito rephēdāt qꝛ q̊s apud deū viuē dicimꝰ
vt extictos ac ꝑditos lugeamꝰ. Nihil enī
ꝓdeſt v̇bis ꝓ̄ferre v̇tutē ⁊ factꝫ deſtruere
merita·h̄ Cypriañꝰ. Elegant́ dīc q̊ꝫ beatus
Amb·vn̄ ſup̄ Quid te mi frat́ amātiſſime
fleā q̇ ſic m̄ ereptꝰ es vt eſſes oīuꝫ· non enī
ꝑdidi vſū tui ſ̄ cōmutaui·añ corpe īſepa
biĺ nūc indiuiduꝰ affectu·manes enī mecū
ac ſp maneb̄. Nūqꝫ te pr̄ia m̄ eripuit nec
m̄ pr̄iā vnqꝫ ꝓ̄tuliſti ⁊ nūc alterā ꝓ̄ſtitiſti·
Cepi enī iam nō eē ibi ꝑegrinꝰ vbi melior
mei portio ē Nūqꝫ ſiq̇dē ī me totꝰ fui ſ̄ ī al
tero nr̄m ꝑs maior ābor· vtqꝫ aūt eramꝰ
ī chriſto ī q̊ ⁊ ſūma vniūſitatꝫ ⁊ portio ſin
gulorꝫ ē. Itaqꝫ para m̄ frat́ ꝯſortiū hoſpi
tiꝫ ne q̄ſo diu deſeras cupiētēꝫ tui·expecta
ꝓperātē·feſtinātē adiuua·⁊ ſi diutiꝰ t́ mo
rari videbor accerſi·h̄ Ambroſius.

¶ De modis et cauſis varijs mor
tuū lugēdi. Capitulū III

Sciēdū eſt itaqꝫ ꝙ triſticia
ītēſa ꝺ morte amici ſp mala ē ac
nociua·ꝯpaſſio tn̄ etiā cū lachry
mis ſuis bona Nā ꝺ hmōi triſticia dī Eccꝫ
xxxviij· A triſticia feſtinat mors ⁊ cooperit
v̇tutē·⁊ triſticia cordis flectit ceruicē. Ab
hac inqꝫ feſtinat mors·i·cito vel defacili ꝓ
uenit aīę dānatio ⁊ etiā corpis defectio·qꝛ
ſpūs triſtis exiccat oſſa·vt legit́ Prouͤb·
xvij· Et cooperit v̇tutē·i·eneruat bn̄ agen
di fortitudinē ⁊ flectit cordis ceruicē·i·de
bilitat mētē. De cōpaſſiōe v̇o ꝑ̊ ſumamꝰ
exēplū in dn̄o·qꝛ ⁊ ipſe ſup Laçarū mor
tuū fleuit·⁊ iudęos tāqꝫ inſenſibiles argu
it dicēs: Lamētauimꝰ ⁊ nō plāxiſtis·vt le
git́ Matth·xi· Dic⁊ apl̄s ad Ro·ꝑ̊·quoſ
dam arguit ꝙ eēnt ſine affectiōe. Dauid
q̊ꝫ plāxiſſe legit́ mortuoſ·nō ſoluꝫ filios ſ̄
etiā īimicos videlꝫ Saul ⁊ ſuos·ij·Regꝫ·
ꝑ̊·Et iterū Abner ꝑ̇ncipē adūſarij exercitꝰ
Ibidē·iij· Iō recte dī Eccꝫ·xxxviij·Fili in
mortuū ꝓduc lachrymas ⁊ q̄ſi dira paſſus
īcipe plorare·⁊ ſ̄m iudiciū cōtege corpꝰ illi
us ⁊ nō deſpicias ſepulturā ipſius. Recte
dī q̄ſi dira paſſus īcipe plorare·i·ſine ficti
one videlꝫ ac ſi ipſe vtriqꝫ paterꝫ āguſtias
q̄s moriēdo paſſus ē ille. Hęc ē enī v̇a cō
paſſio frat̊nę charitatꝫ q̄ ꝺ miſerijs alienis
dolet q̄ſi ꝺ ſuis·ſ̄m illud·j·Corꝫ·xij· Si cō
patit́ vnū mēbꝝ cōpatiūt́ oīa mēbra·ecō
trario ſi gl̄iat́ vnū ꝯgaudēt oīa. Hoc ē ꝙ
dī Roma·xij· Gaudē cū gaudētibꝫ· flere
cū flētibꝫ. Cui etiā ꝯſonat Horatiꝰ dicēs
in poetria. Vt ridētibꝫ arridēt ita fletibuſ
aſſint hūani vultꝰ· Et vere ī luctu mortui
dūtaxat boni vł iuſti dꝫ affectꝰ vtqꝫ ꝯcur
rere·ſ·dolorꝫ ac lęticię·doloris cōpatiēdo
ꝓpt́ naturā· lęticię ꝯḡtulādo ꝓpt́ gr̄am et
gl̄iaꝫ. Sic·n·⁊ ꝺ btō Martino canit eccle
ſia·quia piū eſt gaudē martino·⁊ piū ē fle
re martinū. Dic⁊ btūs Amb·vn̄ ſup̄ Nō
ḡuē inqt lachrymis ꝯ̄ximꝰ culpā. Aliꝰ·n·ē
dolor nat́ę·alia triſticia diffidētię·⁊ pluri
mū refert deſiderare qꝺ habuerꝫ ⁊ lugē qꝺ
amiſerꝫ. Nec ſolꝰ dolor hꝫ lachrymas ſed
hꝫ ⁊ lęticia lachrymaſ ſuas·⁊ pietas fletū

excitat· ⁊ oīo ſtratū rigat. Ipſe q̄ȝ lachry-
me dulces ſūt· ipſi flet⁹ iocūdi q̄b⁹ reſtrin-
git' ardor animi ⁊ q̄ſi relaxat⁹ euaporat af-
fect⁹· h̄ Amb· Recte aūt p⁹ p̄dicta Eccl'· de
luctu mortui verba ſubiūgit' etiā ď ſepul-
tura h̄mō Et ſ̄m iudiciū ꝯtege corp⁹ ei⁹ et
nō deſpicias ſepulturā illi⁹· cōtege inq̄ȝ ſu
dario ac ceteri q̄b⁹ ī uolui ſolēt ⁊ cōtegi cor
pora mortuoꝝ ⁊ h̄ ſ̄m iudiciū· i· nō ſupflue
vel āmbitioſe ſ̄ diſcrete videlȝ ſ̄m honeſtam
ꝯſuetudinē patrie ⁊ ſ̄m ipſi⁹ dignitatē tu-
amq̄ȝ facultatē. Nā vt dic̄ Hiero· ſuper
Marcū. Ex ſimplici ſepulť a dn̄i· ſ· in ſyn-
done mūda tm̄ ī uoluti ꝯdānatur ambitio
diuitū q̄ nec ī tumulis pn̄t carere diuitijs.
Vn̄ Eſaias· xxij· iubet' a dn̄o īcrepare ſo
bnam p̄poſitū tēpli dicēs· q̄d tu h̄ aut q̄ſi
q̄s h̄ q᷑ excidiſti t' ſepulcꝝ excidiſti ī excelſo
mēoriale tuū diligēt' in petr̄ tabnaculū t' vi
delicet vt te āmbitio etiā in morte ſeq̄ret'· ſic
ibi dic̄ Hiero· In h̄ enī q̄ď dic̄ excidiſti in
excelſo· ſ· vt pluribꝰ appereret ac dicēt': Hoc
ē ſepulcrū Sobne· arguit eū ď ſuperbia et
āmbitiōe. In h̄ aūt q̄ď dic̄ diligēt' ď curioſi-
tate· ⁊ ī h̄ q̄ď addit ī petra ď ſūptuoſitate·
Et ī his oib⁹ ď ſupſtitiōe. Dic̄ etiā Aug⁹
ī· li· ď cura ꝓ mortuis gerēda· ꝙ iſta oīa· i·
curatio funeri ꝯditio ſepulťe pōpe exeq̄arū
magi ſūt viuoꝝ ſolatia q̄ȝ ſb̄ſidia mortuo-
rū. Si aliq̄d ꝓdeſt impio ſepulťa p̄cioſa
oberit pio vilis aūt nulla· Legim⁹ autem
martyrū corpa canib⁹ expoſita· ⁊ oſſa coꝝ
ignib⁹ ꝯcremata vt chriſtiani offerrēt chri-
ſtū ꝯfitēdo dn̄ ꝯtēnūt hāc vitā multo ma-
gis ꝯtēnere ſepulturā Nā iō dixit dn̄s no
lite timē̄ eos q̄ occidūt corp⁹ ⁊ poſtea non
hn̄t q̄d faciāt q᷑ q̄cq̄d facē̄ ď corpib⁹ ſuoꝝ
pmiſſi eēnt nihil q̄ minueret' chriſtiana de
fūctoꝝ fcelicitas fieret· nihil etiā p⁹ mortez
ad ſenſū viuētiū pueniret· nihilq̄ȝ ſaltē ad
detrimētū ipſoꝝ corpoꝝ q̄ min⁹ integ̅ reſur-
gerēt ptineret. Deniq̄ȝ p̄claras q̄dē exeq-
as ī ꝯſpectu hoīuȝ illi purpurato diuiti tur
ba exhibuit famľoꝝ· ſ̄ multo clariores ī cō
ſpectu dn̄i vlceroſo illi paupi miſteriū pre
buit āgeloꝝ q̄ nō eū in marmoreū tumulū
extulerūt ſ̄ ī ī ſinū Abrae ſuſtulerūt. Ceteꝝ ſe
pulture curā etiā phi ꝯtēpſere· licuitq̄ȝ poe

tis ď hac re plauſibilit' dicē̄ gelu tegit' q̄ nō
hȝ vrnā. Nec iō tn̄ ꝯtēnēda ē· ambitiēda
ſūt corpa defūctoꝝ maxīeq̄ȝ iuſtoꝝ ac fide
liū q̄b⁹ tamq̄ȝ organis ⁊ vaſis vſus ē ſpūs
ſctūs ad oē op⁹ bonū. Nā cū āntiq̄rū iuſto-
rū funera officioſa pietate curata ſūt ⁊ ipſi
dū viuerēt de ſepeliēdis vel etiā trāſferēdiſ
ſuis corpib⁹ filijs mādauerūt. Et Tobias
mortuos ſepeliēdo deū ꝓmeruiſſe ꝯmēda
tur· teſte āgelo. Ipſe q̄ȝ dn̄s religioſe mu-
lieri bonū op⁹ p̄dicauit ⁊ p̄dicādū cōmen-
dat ꝙ vnguētū p̄cioſū ſup mēbra ei⁹ effu-
derit atq̄ȝ h̄ ad eū ſepeliendū fecerit. De-
niq̄ȝ monumētū eo ꝙ mētē moneat nūcu-
pat'. Cum enī recolit anim⁹ vbi ſepultū ſit
chariſſimi corp⁹ occurrit alicui⁹ ſāctimoīe
venerabilis loc⁹ eidē ſctō dilectā aīaȝ cō-
mēdat recordāti atq̄ȝ precanti affect⁹· qui
cū defūcti fidelib⁹ exhibet' ipſū ꝓdeſſe non
dubiū ē his q̄ cū in corpe viuerēt talia ſibi
p⁹ hāc vitā ꝓdeſſe meruerūt. Adiuuat ḡ de
fūcti ſpm̄ nō mortui corpis loc⁹· q̄m̄ lȝ ſan
ctus· ſ̄ ex loci mēoria viu⁹ amicoꝝ affectus
Itaq̄ȝ ꝓuiſuſ ē ſepeliēdiſ corpib⁹ loc⁹ apď
memoriā ſctōꝝ bone affectiōis hūane non
erga funera ſuoꝝ. Naȝ ſi nulla religio eſt
vt ſepeliant'· non pōt tn̄ nulla eē q̄n̄ vbi ſe-
peliant' attēdit'. Talia q̄ȝ viuoruȝ ſolatia
req̄runt' quib⁹ coꝝ pi⁹ in ſuos appeat ani
mus· h̄ Aug⁹· Unde recte in Eccliaſtico
ſubdit' Et nō reſpiciaſ inq̄t ſepulturā illi⁹
q̄· ſ· op⁹ ē miē· ſi tn̄ fiat p̄termiſſis ď Sob
na p̄dicti oib⁹. Vn̄ hāc etiā exhibuerūt cor
pori dn̄ico Joſeph ⁊ Nichodem⁹ ligātes
illud lintheis cū aromatib⁹· vt legit' Joh·
xix· Licet· n· ſctīs martyrib⁹ nihil obfuerit
ꝙ īſepulta ꝓiecta ſūt corpa ipoꝝ· ſepeliūt'
tn̄ cū honore vt dictū ē tanq̄ȝ vaſa gr̄e ſpi
rituſſancti corpa fideliū etiam in teſtimo-
niū future reſurrectiōis ipſoꝝ corpoꝝ. Re-
cte q̄ȝ ibidē in Eccleſiaſtico ſubiūgit'. ꝓpt'
delaturā aūt amare fer luctum illius vno
die· id eſt· modico tempore vt differētia ſit
inter chriſtianū qui habet ſpem· ⁊ paganū
qui nō hȝ ſpem reſurrectiōis· ⁊ etiā ne ni-
mia triſticia abſorbeari. Vn̄ adhuc ibidē
ſubditur. Et ꝯſolare teipſū ꝓpter triſticiā
nimiam· ſcilicet precauendaȝ· ſic enī hmōi

cōpaſſio tempanda ē vt ad triſticiā morti
ferā nō declinet que mentem abſorbeat· iu
xta illud quod· ij·ad Corī·ij· de quodam
dicit: Cōſolamini illum ne forte abundā
tiori triſticia abſorbeatur. Hinc eteni ibi
dem in Eccleſiaſtico paulopoſt dicitur:
In abductione enim·id eſt·amici ſubtra
ctione·pmanet triſticia·i·pſeuerat ꝛ abſor
bet niſi cohibeat. Jō ſic ibi dr̄ Vno die
vel duobꝰ lugendū eſt tm̄ ꝛ poſtea ꝯſolan
dū· Ad h̄ aūt valet qđ poſtea dr̄: Ne de
deris in triſticia cor tuū vt in te·ſ·dn̄et to
taliter· ſed memēto nouiſſimoꝝ videlꝫ ꝙ
tu morieri ſimilit·ꝛ noli obliuiſci vt iſta me
moria dolorē tuū tempet de morte amici.
Propt h̄ etiā dic̄ Salomon Eccliaſtes·
vij·Meliꝰ eſt ire ad domū luctꝰ q̄ȝ ad do
mū cōuiuij. In illa enī finis cūctoꝝ admo
net·i·ꝯditio cōis hūane fragilitatꝭ·ac ne
ceſſitas mortꝭ ad memoriā reducit·etiā vi
uens cogitat qđ futurꝰ ſit·ſ· vile cadauer
paſcēs vmes. Jō ſup ſepulcra fiūt epita
phia vt qlibet mortē ſuā q̄ſi lugēs ī morte
aliena dicat: Nō ſumus iſte fuit ꝛ erimus
qn̄qꝫ qđ hic eſt. Et h̄ eſt illud Eccl·iaꝫ ſu
perius poſitū: Memor eſto iudicij mei ꝛc̄.
Itaqꝫ triplici reſpectu vel affectu ſalubrit
effundi pn̄t a qlibet lachryme ī alterꝰ mor
te·videlꝫ affectu cōpaſſiōis erga ꝓximum
affectu cōpūctiōis ac miſeratiōis erga ſe
ipſū·affectu deuotiōis erga deuꝫ·ſ·orādo
vel ipſū deſiderādo. Illa vo abūdās tri
ſticia q̄ maxīe ſolet reſpicere damnū ꝓpriū
mortē opat·ſm aplm·ij·Corī· vij· Jōqꝫ
dr̄ Eccl·xxx· Ne dederi triſticiā aīe tue· nec
affligas te ī ꝯſilio tuo. Propt h̄ oīa docꝫ
nos Eccl·xxij·tempate lugē cū lugentibꝰ ꝛ
cōpati aliorū miſerijs ac defectibꝰ. Ibiqꝫ
pōit tria gnā hoīuꝫ qbꝰ cōpatiēdū eſt ipſa
natā dictāte·ſ·bonū mortuū morte nate ꝛ
fatuū viuētē vita nate ꝛ malū mortuū mor
te culpe De pmo dic̄ Sup̄ mortuū plora
defec̄ enī lux eiꝰ·i·vita corpal·đ q̄ dr̄ Job
iij· Quare data ē miſero lux ꝛ vita his q̄ ī
amaritudīe aīe ſūt. De ſecūdo ſbiūgit·et
ſup fatuū plora·ſup fatuū·ſ·viuuꝫ multo
plus q̄ȝ ſup bonū mortuū. Defec̄·n·ſenſu
i·prudētia q̄ bonū eligit ꝛ malū fugit. De
tertio poſtea dic̄: Neqſſimi neqſſima vita ſu
per mortē fatui·i· deterior ē vita ipij·ſ·ī pctō
mortui q̄ȝ mors fatui ꝛ iō magis dolēda ē
Vn̄ Augꝰ· Cū aliqs đ nr̄is ſeductos au
dimꝰ cōpatiētes dolemꝰ·mortuos quippe
mallemꝰ audire·q̄ȝuis nec h̄ qdē ſine dolē
audire poſſemꝰ·ſup oīa vo dolēdū ē đ illo
q̄ finalit in pctō mortuꝰ ē. Vn̄ Amb·iiij·
ſenten̄·in· li·ij· Dauid mortuo filio quē đ
Berſabee ſuſcepit luctū cohibuit. Idē po
ſtea filiū fleuit parricidā q̄ n̄ fleuerat ino
centē. O veꝝ ſapiētꝭ iudiciū· nō ſolꝰ fletur
Abſalō·flet parricida·flet ꝛ Amō·flet ſce
leratꝰ·nō flet dilectus. vna ḡ fides ꝛ illos
mortuos fleuit ꝛ flendū infantē mortuū n̄
putauit Illoſ·n·ſibi piſſe credebat·hūc re
ſurrecturū ſpabat·h̄ Amb· Nō ſolū autē
plus vel gniꝰ dolēdū ē ſup fatuū ꝛ impiū
q̄ȝ ſup mortuū h̄ etiā diutiꝰ. Vn̄ ibidē ſb
iūgit: Luctꝰ mortui ſeptē diebꝰ ſepe ſolet
fieri·fatui aūt ꝛ ipij oēſ dies vite illoꝝ Lo
quit aūt đ luctu mortui ſm morē tpis ſui.
Nam aū legeꝫ maior erat affectio mutua
amicoꝝ ꝛ maior luctꝰ in morte ipſoꝝ. Vn̄
legit Gen̄·vlt·ꝙ Jacob mortuū luxerūt
hebrei diebꝰ q̄drag̃ita·ꝛ egyptij ſeptuagi
ta. Moyſe aūt poſtea fleuerūt tn̄ diebꝰ tri
ginta·vt legit Deut·p̊ Porro tpe autorꝭ
Eccleſiaſtici ſeptē diebꝰ lugebant mortui.
Nūc aūt adhuc minor ē affectio q̄ȝ pꝰ ita
ꝙ vix vna die plorat amicꝰ mortuꝰ. Et q̄
dem recte agerēt ſi ꝓpt ſpē reſurrectiōis vl
alias cās ſupiꝰ exp̄ſſas a luctu ſe temparēt
h̄ iō lachryme modernoꝝ cito areſcunt·qr
nec ſm naturā nec ſm gr̄iaꝫ amicoſ diligūt
Oēs enī fere illoꝝ amicitia vel ficta eſt vel
mercēnaria. Vn̄ ꝛ ficte lachryme fundunt
ī morte. Nā đ illis q̄ pcedūt ex amicitia fi
cta dicit Seneca ad Luciliū. Quis ferat
hoſ q̄ negligētiſſime cū amicoſ hēant miſer
rime lugēt·nec amāt quēpiā vbi pdiderīt.
Jōqꝫ tūc effuſiꝰ mgrēt qr verēt ne dubiuꝫ
ſit an amauerīt· ſeraqꝫ indicia affectus ſui
querūt·h̄ Seneca. Itē Galterꝰ in·li·iij· de
Alexādro. Leuit veniūt leuiuſqꝫ recedunt
Blādiri dociles lachryme ſolaſqꝫ ꝓpinq̄
Impēdūt lachrymaſ miſeris arentibꝰ illis
Cum lachrymis areſcit amor. Hoc eſt qđ

dicit Tullius. Nihil lachryma citi⁹ areſcit. De huiuſmōi etiam lachrymis fictꝭ dicit Ouidi⁹ in·li·ꝺ remedijs Vt fleret oculos erudiere ſuos. De illis autē que ꝓcedunt ex amicitia mercēnaria dic̄ Iuuenalis. Maiore tumultu plāgunt nūmi q̄ꝫ funera. Fingit in occaſum ſūmam deducere veſtē. Content⁹ vexare oculoſ hūore coacto. Plorat lachrymis amiſſa pecunia veris. Sciendū quoqꝫ ꝙ fortior erat ratio plangēdi mortuos in veteri teſtamēto q̄ꝫ in nouo. quia. ſ. ianua clauſa non ꝑoterāt aīe ſeꝑate q̄ꝫtūlibet ſancte ingredi celū · ſed oēs cōmuni decreto deſcendebāt ī infernū · ⁊ q̄ꝫto magis a tempꝫe apertionis ianue diſtantes erant· tanto diutius amici mortem deplorabant. Vnde Iacob pāiarcha cuꝫ lugeret Ioſeph filiū ſuū quē eſtimabat mortuū · nolebat conſolationē recipe ꝫ ait: Deſcendam ad filiū meū lugēs in infernū. Beat⁹ quoqꝫ Iob dicit· xvij· Si ſuſtinuero infernus dom⁹ mea eſt ⁊c. Et iterū ibidem. In ꝓfundiſſimū infernum deſcendent oīa mea ⁊c. ¶ Moraliter autem luctus mortui ſeptem diebus · qꝛ ſeptem dies peccatoris qui mortuus eſt morte culpe· ſunt ſeptē partes ꝓſperitatꝭ mūdane· videlicet pompa vel gloria ſingularis· ſcientia ſecularꝭ· fama popularꝭ· ſanitas corꝑalis· voluptas carnal'· abūdantia temporalis · ſecuritas mūdana· de quibus dicitur Iob· xxi · Ducunt in bonis dies ſuos ⁊ ī pūcto ad inferna deſcendūt. Vñ dī Hieremie· xvij· Diē hominis nō ꝺſiderauī tu ſcis · Pro his ergo peccatores lugēdi ſūt q̄m ipſa ꝓſperitate mortui ſūt· ꝫm illꝺ · j · ad Timoth · v· Que ī delitijs ē viueſ mortua ē. Vñ hoſ dies lugebāt Iob diceſ vt legit' Iob iij· Pereat dies in q̄ nat⁹ ſū. Et Hieremie· xx. Maledicta dies in q̄ nat⁹ ſum

¶ De morte nō timēda ſed contemnēda ac inꝺ̄duꝫ etiaꝫ āplectenda. Capitulū IIII

Deniqꝫ mors ipſa corporis licet multoſ offendat· plurimoſqꝫ terreat · reuera tū ꝫm ſe timēda nō ē· ꝫ poti⁹ contēnēda· necnon etiā inꝺ̄dū amplectenda· ſꝑ aūt vigilant' expectāda· ⁊ cū venerit fortit' ſuꝑanda· iugit' aūt memorāda· interim etiā addiſcēda · nūq̄ꝫ tū accerſiēda. Vñ aūt dico ꝫm ſe· qꝛ nō ſolū hoīes mali q̄ de ꝫ carcē ꝑ ianuā mortꝭ ad inferni patibulū exeūt verū etiā boni ac ꝑfecti viri frequent' in exitu ſuo · teſte beato Gregꝭ· metuūt· nō qꝛ vitā ꝑſentē miſerijſ plenaꝫ amittūt· ꝫ qꝛ paulopoſt id qꝺ in ꝑpetuū manē debet inuenturos ſe nouerūt· iux̄ illud Eccleſiaſtes· xij· Ibit hō in domū etnitatis ſue ⁊c. Et vt legit' ibidē· xi· Si ceciderit lignū ad auſtꝝ aut ad aq̄lonē· in q̄cūqꝫ loco ceciderit ibi erit. Hoc eſt qꝺ dicit Greg⁹ in dial'· li· iiij· Qualis hic quiſqꝫ egredit' tal' in iudicio ꝑſentat'· mors autē vt dixi ꝑ ſe timēda nō eſt. Primo q̄deꝫ qꝛ nullaten⁹ euadi pōt. Vt enī ait Seneca in· li· de remedijs fortuitoꝝ. Stultū eſt timere qꝺ vitare nō poſſiſ. Idē ad Luciliū epl'a· lxxvij· Nemo tā imꝑit⁹ ē vt neſciat q̄nqꝫ ſibi moriēdū eſſe· ⁊ tū cū ꝓpe acceſſerit tergiuſat' tremit plorat· nōne t' videt' ſtultiſſim⁹ q̄ fleuerit qꝺ añ mille ānos nō vixerit· eq̄ ſtult⁹ ē q̄ flet qꝺ p⁹ annos mille nō viuet· ꝫ paria ſunt· non eris· nō fuiſti· vtrūqꝫ temp⁹ alienū ē· q̄d ergo fleſ q̄ ad hāc legē nat⁹ es: Quid noui es: ꝫ oīb⁹ accidit· ꝫ Seneca. Vñ autē dic̄ Iob· xxx· Scio qꝛ morti tradas me vbi ꝯſtituta ē dom⁹ oī viuēti. Cui etiaꝫ ꝯſonat poeta Ouidi⁹ in· li· metamorph· dicens: Oīa debent' morti paulūqꝫ morati. Seri⁹ aut citi⁹ metū ꝓperamus ad vnā. Tendim⁹ hac oēs ꝫ eſt dom⁹ vltīa. Idē in· li· ſine titulo · Scilicet omne ſacrū mors importuna ꝓphanat. Oīb⁹ obſcuras initit illa man⁹. Et vtiqꝫ ſic dicit Seneca in thyeſte. Vite nimis auid⁹ ē q̄ſq̄s nō vult mūdo ſecū peūte mori. Ergo ſic etiā dic̄ Lucan⁹. Mors vltīa pena ē nec metuēda nimis. ¶ Ceterū timor mortꝭ ſignū ē īfidelitatꝭ. Vñ Cypa nus martyr ī· li· ꝺ mortalitate. Eius eſt inquit mortem timere qui non vult ad ad Chriſtum ire. Et eius eſt nolle ad

Chriſtũ ire qui non credit ſe cũ Chriſto
incipe regnare. Deniqꝫ mortẽ timere ſi-
gnũ eſt deſperatiõis male conſcīę. Naꝫ
q̄ hanc vitam diligẽs timet mortẽ ſimi-
lis eſt latroni q̇ ſuũ diligit carcerem. nec
vnqꝫ vellet egredi q̄ nollet ad patibu-
lum duci. Vñ Cyprianꝰ vbi ſup̄. Eius
eſt ĩ mũdo velle diu remanere quẽ mũdꝰ
oblectat. quẽ ſeculũ blandieſ ac decipi-
ens illecebris terrenę voluptatꝭ inuitat.
mori ergo timeat queꝫ ad ſecũdã mortẽ
de hac morte tranſire cõſtat. mori time-
at cui ħ longiore mora confert vt crucia
tus ⁊ gemitꝰ inferni differat. hęc Cypa-
nus. Hinc ⁊ Ambroſius in. li. de bono
mortꝭ. Mors quidem cuꝫ oẽs abſoluat
paucos delectat. At ꝟo non eſt vitium
ħ mortis ſed nr̄ę infirmitatꝭ q̇ volupta-
te corpis ⁊ delectatione vitę iſtius capi-
mur. ⁊ curſum hũc cõſũmare trepidamꝰ
in quo plus ẽ amaritudinis q̄ꝫ volupta
tis. ¶ **Non eſt ergo** mors timenda ſꝫ
potius contẽnenda. Primo q̇dẽ q̄ hu
mana vita eſt fragilis ⁊ ideo ꝯtẽptibilis
ſm illud Jacobi. Quę enĩ vita nr̄a? va
por eſt ad modicũ parẽs. Vñ Valeriꝰ
maximꝰ in. li. de dictis ⁊ factꝭ mẽorabili-
bus. Corpis ⁊ aīę ſocietas infirmo vin-
culo cohęrẽs facile dirũpitur. mĩmoqꝫ
ſtudio bonũ ħ retinẽdũ eſt cuius caduca
poſſeſſio tam leui afflatu violentię con-
cuſſa dilabi poteſt. Deniqꝫ q̄ ſicut me-
tus facit hoĩeꝫ inquietũ ⁊ anxiũ. ſic ⁊ eiꝰ
contemptꝰ quietũ ac ſecurũ. Vñ Sene
ca in. li. d natalibꝫ queſtionibꝫ. iij. Pu-
ſilla res eſt hoĩs vita ſed vrgens res con-
tẽptus vitę. hanc qui contẽpſit ſecurꝰ vi
debit maria turbari. ſecurus aſpiciet hor
ridam faciem fulminãtis cęli. Quid ad
me q̄ꝫ magna ſint quibus pereo. ipſum
perire non magnũ eſt, ꝓinde ſi volumus
eſſe fęlices nec hoĩum nec rerũ timore ver
ſari aīa in experimento habẽda eſt. Idẽ
in. vij. li. Contẽne morteꝫ. ⁊ oīa quę ad
mortẽ ducunt contẽpta ſũt ſiue bella ſi-
ue naufragia ſiue minarũ pondera. Nũ-
quid amplius facere poſſunt q̄ꝫ vt corpꝰ
ab aīa reſoluatur? ħ nulla diligẽtia eui
tat. nulla fęlicitas donat. nulla potẽtia
euincit. O te demẽtẽ ⁊ oblitũ fragilitatꝭ
tuę ſi tũc mortẽ tm̄ times cum tonat. vi
ues ſi fulmẽ effugeris: repetet te gladius
petet lapis. petet bilis. Non maximũ ex
periculis ſed ſpecioſiſſimũ fulmẽ eſt tecũ
ſi ſenſum mortis a te celeritas infinita ꝓ
ueniet inuito. deo ꝓpitio quia moriẽdũ
eſt animꝰ ex ipſa deſperatiõe ſumatur. ħ
Seneca. Itaqꝫ ſicut dicit Tullius in li
bro de ſenectute. Meditatũ eẽ debet ab
adoleſcentia vt mortẽ negligamꝰ. ſine q̄
meditatiõe tranquillo aīo nemo eſſe po-
teſt. cũ certiſſime moriendũ ſit. ⁊ quo in-
certum tempore. Sapiẽtiſſimus quiſqꝫ
ęquiſſimo aīo moritur. nec eũ vixiſſe pę-
nitet qui ita vixit vt non fruſtra ſe natũ
exiſtimet. ⁊ ex hac vita diſcedit tanq̄ꝫ ex
hoſpitio non ex domo: Cõmorandi enĩ
diuerſoriũ natura nobis dedit non ha-
bitandi. hęc ille. Sciendũ ꝟo q̄ faciliꝰ
contemnitur mors a bonis q̄ꝫ a malis. a
pauperibus q̄ꝫ a diuitibus. a ſenibus q̄ꝫ
a iuuenibus. a miſeris q̄ꝫ a fęlicibus. A
bonis inq̄ꝫ. quia vitam pręſentẽ non re-
putant ſed meliorẽ expectant. ſm illud
ad Heb. xiij. Non habemus hic manen-
tem ciuitatem ſed futuram inquirimus.
Mali ꝟo quia ſolam vitam p̄ſentẽ dili
gunt. quicquid dilexerunt per mortem
amittũt. Ideo dicitur Eccꝭ. xli. O mors
q̄ꝫ amara ẽ memoria tua homini iniuſto
⁊ pacem habenti in ſubſtantijs ſuis ꝛc.
Hinc ergo recte dicit Tullius in libro
padoxis. Mors quidem his quorum
cum vita extiguunt oīa. terribilis eſt. nõ
aũt his quorum laus emori nõ poteſt.
Ceterum a pauperibꝫ facilius q̄ꝫ a diui-
tibus. quia q̄ꝫto minꝰ habent in mũdo
quod diligant tanto magꝭ expediti mor
tẽ quę aufert oīa ſine moleſtia expectãt
ſm illud Eccꝭ. vbi ſupra. O mors bonũ
iudicium tuũ homini indigenti ⁊ qui mi
noratur viribus ꝛc. Hinc Theodorus
Cireneus vt refert Valeriꝰ maximꝰ cũ
regem Lyſimacũ increpaſſet. ⁊ ob ħeũ

ſuper morte amici

ille cruci affigi iuſſiſſet·terribilis ait hoc
ſit purpuratis tuis: Mea ſiquidem nil
intereſt humi an in ſublimi putreſcam.
Ideo recte dicit Secūdꝰ phs·ꝙ mors
eſt pauor diuitiꝫ·deſideriū pauperum.
Itē a ſenibꝰ ꝙ̄ a iuuenibꝰ·quia ſicut di
cunt ſancti Ambroſiuſ ac Bernardus.
Mors iuuenibꝰ quideꝫ eſt ī inſidijs· ſe-
nibus aūt in ianuis. Unde ꝓdictis ver-
bis Eccl·ſubiungit·ꝛ defecta etate. Hic
ꝛ Tullius in·li·ð ſenectute. Mors inqt
contingit adoleſcētibꝰ aduſante ꝛ repu-
gnante natura ꝛ ideo grauis· ſenibꝰ ꝟo
venit tanꝗ̄ ſponte nulla vi adhibita et
ideo leuis. Sicut ergo poma ex arboribꝰ
ſi cruda ſūt vi auelluntᷣ·ſi matura ꝛ co-
cta decidūt. Sic vis adoleſcentibꝰ vitā
aufert·ſenibus maturitas. Fruſtra ꝟo
ſperat adoleſcens vel ꝓmittit ſe diu vi-
cturū: Quid enī ſtultius ꝙ̄ incerta pro
certis habere: q̇n etiam illa etas multo-
plures ꝙ̄ ſenectus habet mortis caſus.
Facilius enī in morboſ adoleſcētes inci-
dunt·grauiuſ egrotāt·triſtius curantur
hec ille. Deniqꝫ a miſeris facilꝰ contem
nitur ꝙ̄ a felicibꝰ·quia ſicͨ dicitur Eccl·
xxx· Melior ē morſ ꝙ̄ vita amara· Un-
de Saluſtius in cathilinario In luctu
inquit atqꝫ miſerijs mors erūnaruꝫ req̇-
es eſt·non cruciatus. Hic ꝛ Maximia-
nus. O ꝙ̄ dura premit miſeros cōditio
vite. Dulce mori miſeris ſed mors opta
ta recedit. At cū triſtis erit ꝓcipitata ve-
nit. Non ſoluꝫ aūt eſt contemnēda·ve-
rum etiam a viris dumtaxat perfectis ē
amplectenda· id eſt· hylaritᷣ ꝛ amabilitᷣ
ſuſcipienda. Primo quideꝫ·qꝛ iudiciū
dei eſt·ꝛ hominis iuſti diligere ꝛ ample-
cti iudicia dei ē·qꝛ iudicia domini vera
iuſtificata in ſemetipſa: Ideo dicitur
Eccl·xli· Nolite metuere iudiciū mortiſ
hoc enī iudiciū a dn̄o omni carni. Et ve
re iudiciū mortiſ iuſtū eſt·quia nec perſo
nas accipit nec exceptiōes friuolas reci-
pit·nec aduocatos vel interceſſores vel
appellatoreſ admittit· Perſonas inꝙ̄
nō accipit ſed oībꝰ eſt cōmunis· ſm illð
Eccl·ix· Cōmunionē mortꝭ ſcito. Hinc
& egregie Hildebertꝰ cenomañ· ait: Int̄
opes ac delitias ꝓpliqꝫ fauores· Hoc
animꝰ recolit·hꝫ tua lı̄gua ſonet. Mors
dn̄m ſeruo mors ſceptra ligonibꝰ equat
Diſſimiles ſimili conditione trahens.
Alia ratio eſt·quia finiſ peccati mors eſt
ꝛ vtiqꝫ vir iuſtus cuius eſt eſurire iuſtici
am atqꝫ ſitire·debet vtiqꝫ optare pecca-
tum finiri·ꝛ iuſticiaꝫ permanere·iuxta il-
lud Daniel·ix· Finem accipiat peccatū
ꝛ deleatur iniquitas ꝛ adducatur iuſti-
cia ſempiterna· Hinc ꝛ beatꝰ Ambroſiꝰ
dicit in libro ð bono mortis. Grauius ē
ad peccatum viuere ꝙ̄ etiam in peccato
mori·qm̄ impiuſ peccatum auget ꝙ̄ diu
viuit·ꝛ ſi moriatur peccare deſinit. Idē
quoqꝫ ſuper Beati ı̄maculati· Nōnulli
ait philoſophi diſputauerunt impro-
bis obeſſe ob ſolutionē·ꝓdeſſe ꝟo mor-
tem·eo ꝙ in illa ſit incentiuū delinquen-
di·in morte aut finis delicti. Unde iux̄
Eccleſiaſten: Mortuꝰ viuenti prefertur
quia peccare deſijt·ꝛ mortuo nondū na
tus·quia peccare neſciuit. ¶ **Tertia ra-
tio eſt**·quia mors timorem mortis au-
fert·quia etiaꝫ ipſa morte quodāmodo
grauior ē· ſm illud Maximiani. Mor
te mori melius ꝙ̄ mortis ducere vitam.
Pena minor certaꝫ ſubito proferre rui-
nam Qꝫ quod pertimeas ſuſtinuiſſe diu
Hinc ꝛ Seneca in·li·de clamationum·
Crudelius eſt ꝙ̄ mori ſemper morteꝫ ti-
mereſ. Idemqꝫ dicit Ambroſius vnde
ſupra: His inq̇t certe non eſt graue mo-
ri quibus timor mortis eſt grauis·ſed
graue eſt viuere ſub metu mortis. Non
eſt ergo mors grauis ſed metus mortis.
Idē in·li· de morte Satyri·ij· Uti de-
niqꝫ mortē merori ꝙ̄ti mortē formidini
pretulerunt iudicantes grauiorē eſſe me
tum mortis ꝙ̄ mortem: Adeo ſuis malᷣ
mors non timetur·ſed vite miſerijs ante
fertur·ꝙ exitus morientis expetitᷣ vt for-
mido viuentꝭ euitetur. ¶ **Quarta rō ē**
qꝛ mors nihil aliud ꝙ̄ carcerꝭ effractio ē
Vn̄ ps Educ ð carcē aīaꝫ meā ꝛc Silr

apl'ſ ad Roma· vij· Infelix ego hō q̄s
me liberabit de carcere mortis huius?
Quīta ratio eſt natural' debiti ſolutio
eſt· Vñ Varro ī ſentētijs ad athenien̄·
auditorē. Cū natura inq̄t litigat q̄ mori
graue fert· duplexq̄ʒ malū eſt cū moleſte
ferim⁹ qđ neceſſe ē: Iō dic̄ Seneca epi-
ſtola·liiij· Illuʒ inquit lauda ꝛ imitare
quē non piget mori cū iuuet viuere· quę
eſt enī ꝟtus cū eijciaris exire· ſapiens nil
inuitus fac̄· neceſſitatē effugit q: vult qđ
illa coactura ē. ¶ **Sexta ratio** eſt q:
mors eſt periculoꝝ euaſio q̄buſ vndiq̄ʒ
vita pn̄s obſeſſa ē· iux̄ illud apl'i· ij Cor
xj· Periculis flumin inū· p̄iculis latronū
ꝛc. Hic ꝛ Ouidi⁹ in li· epl'aꝝ. Occurrūt
animo p̄eundi mille figurę. Morſq̄ʒ mi
nus p̄ene q̄ʒ mora mortꝗ habet. ¶ **Se-
ptima ratio** eſt q: miſeriarū eſt finis
ꝛ obliuio Vt enī ait Ambroſi⁹ vnde ſu
pra: Nulla poteſt eſſe iocūditas int' has
vitę nr̄ę amaritudines ac dolores quę vl'
ex corp̄is infirmitate vel extrinſecus acci
dentiū incōmoditate gnānt'. Anxij enī
ſemp̄ ꝛ ad ipſa letioꝝ vota ſuſpēſi q̄daꝫ
fluctuam⁹ incerto ſperātes dubia p̄ certꝗ
incomoda p̄ ſecūdis· caduca p̄ ſolidis.
Nihil habentes poteſtatis in arbitrio
firmitatꝗ· in voto pluſq̄ʒ aduſoꝝ dolore
frangim̄ q̄ʒ ſecundoꝝ fructu potim̄. De
niq̄ʒ q̄d nob̄ miſerius qui tanq̄ʒ ſpoliati
ꝛ nudi in hāc vitaꝫ p̄ijcim̄ corp̄e fragili·
corde lubrico· imbecillo aīo anxij ad ſol
licitudieſ· deſiderioſi ad labores· p̄ni ad
voluptates: Non naſci longe meli⁹ ẜm
ſnīam Salomonis. Unde ſctūs Iob
cognoſcēs naſci maloꝝ oīuꝫ etiā p̄ncipi-
um· diē q̄ natus fuerat p̄ire optauit vt
tolleret' origo incōmodoꝝ. Optauit p̄-
ire diē ſuę gn̄atiōis vt diē accip̄et reſur-
rectionis. Deniq̄ʒ fuiſſe q̄dā ferunt' po-
puli qui ortus hoīum lugeret· obituſq̄ʒ
cum gaudio celebrarēt· eo q̄ ex hui⁹ mū
di p̄cellis emerſiſſent. Nos q̄ʒ natales
defunctoꝝ dies obliuiſcim̄ ꝛ eū q̄ obie-
rūt diem celebri ſolēnitate renouamus
Itaq̄ʒ ſicut Adę peccanti p̄ pęna dictū
eſt: Maledicta terra ī op̄e tuo ꝛc· ſic eti-
am additū eſt p̄ remedio donec reuerta-
ris in terram ꝛc. Mors ergo p̄ remedio
data eſt quę finis maloꝝ. hęc Ambroſi⁹
Ideo dicit etiā Cato· Fac tibi p̄ponas
mortē non eē timēdā· Quę bona ſi non
eſt· finis tn̄ illa malorum eſt. Et h̄ eſt qđ
dī Iob· v· In ſex tribulationib⁹ liⁱbabit
te· ꝛ in ſeptima non tanget te malū. Nā
in ſenario numero accipit' vniūſitas tri-
bulationū q̄b⁹ homo in hac vita iugiter
concutitur· ꝛ in morte tanq̄ʒ in ſeptima
ab oībus liberat'. Hoc eſt enī q̄ de mor-
tuis in Apoc̄· xiiij· dicitur· Ammodo iā
dicit ſp̄ūs vt requieſcant a laborib⁹ ſuis
Septenari⁹ enī eſt numer⁹ quietis· nam
ꝛ deus compleꝗ op̄ib⁹ creationis ſepti-
ma die ceſſauit Et Chriſt⁹ in hebdoma-
da quę dicit' p̄enoſa poſt labores ſex die-
rum in op̄e recreatiōis in ſepulcro die ſe
ptima req̄euit· Prot' hęc omīa dicitur
Eccl̄· xxx· Melior eſt requies ętn̄a q̄ʒ lan
guor p̄ſeuerās. Et Eccliaſtes· vij. Me-
lior eſt dies mortis· q̄ʒ dies natiuitatis.
¶ **Octaua ratio** eſt q: mors ętnę ac
iocundę vitę ingreſſus eſt· Vñ Cypria
nus vbi ſupra. Qui nūc interim morimur
ad īmortalitatē morte tranſgredim̄· nec
poteſt ęterna vita ſuccedere: niſi contige
rit hinc exire. Non ē exitus iſte ſed trāſ-
itus· ꝛ itinere temp̄ali decurſo ad ęterna
tranſgreſſuſ· hęc Cyprian⁹. Cui vtcūq̄ʒ
videtur cōſonare Mercurius ph̄us ad
Aſculapiū dicens: Nos quidē p̄ijſſimiſ
votiſ optamus ſi pietati diuinę placeat
vt mūdana cuſtodia nos abſolutos ſu-
p̄erioris partis naturę reſtituat· ꝛ hęc ē
merces pie viuentib⁹ ſub deo diligenter
cū mūdo· hęc ille· Dicit etiam Lactan-
tius in libro de falſa ſapiētia· q̄ multi ex
philoſophis quia ęternas eſſe animas
ſuſpicabant' tanq̄ʒ in cęluꝫ migraturi eſ-
ſent ipſi manus ſibimet intulerunt: vt
Chryſipp⁹ ꝛ Zeno ꝛ Empedocles· ꝛ ex
rhomanis Cato· Ideo dic̄ Seneca in
agamēnone. Q rudis eſt tyrannus qui
morte pęnam exigit· quia ſcilicet ipſum

a pena libat quē punire ſe credit ¶ His etiā nona ⁊ vltima ratio accedit· q꞉ .ſ· ex morte multiplex nobis bn̄ficiū ꝓuenit. Unde Ambro⁹. Morte inquit martyꝝ eſt religio defenſa· fides cumulata· eccle‑ ſia roborata. Uni⁹ etiā morte mūdus re demptus eſt· cui⁹ mors vita omniuꝫ eſt. Morte illius ſignamur· mortē eius oran do annūciamus · mortē ei⁹ offerentes p̄ dicamus. Sola mors immortalitatem acquiſiuit· atqꝫ ipſa mors ſeipſam rede‑ mit. Nō eſt igitur metuenda· que publi‑ ce ſalutis eſt cauſa. In reſurrectione q̄ꝫ ſurget eadē natura ſtipēdijs mortis ho‑ noratior. Deniqꝫ mortui qui in chriſto ſunt reſurgent primi · dum in aera ſimul cum illis rapientur ⁊ viui. Gētiles etiam aduerſus mortem plerūqꝫ ſe conſolātur: vel communicate erumne· vel de iure na‑ ture· vel de immortalitate aīe. hec Am‑ broſius. Porro licet mors ex predictis cauſis amabilis ſit· ⁊ bonis dūtaxat viri appetibilis· tamē malis ē formidabilis. Unde pōt dici de morte· ſic dicit Aug⁹ de ſacramentis eccleſie· ꝙ bonis quidem eſt vtilis ⁊ bona· malis aūt inutilis ⁊ no‑ ciua· ſm illud Cypriani. vbi ſ̄. Mortali tas inquit iſta chriſti hoſtibus peſtis eſt eius aūt ſeruis ſalutari exceſſus eſt. Hic ⁊ Ambro⁹ in li. de bono mortis. Mors inquit corꝑis iuſtis videt̉ bona· ſed ple‑ riſqꝫ metuenda. Juſtis nāqꝫ quietus eſt portus· naufragiū vo putat̉ nocentib⁹. Itaqꝫ de morte bonoꝝ dic̄ pſ̄. Preci‑ oſa in conſpectu dn̄i mors ſctōꝝ ei⁹. Et Apoc. xiiij. Bt̄i mortui q̇ in dn̄o moriū tur. Et ut dic̄ btūs Bern̄. ī epl̄a de ma‑ chabeis. Bt̄i mortui· nō ſolū q̇ ꝓ dn̄o ſicut martyres· ſed etiā q̇ in dn̄o moriūt̉ ut cōfeſſores. Que igit̉ inq̇t tres mortem faciunt precioſam· ſ· vita ⁊ cauſa· ſꝫ am‑ plius cā q̄ꝫ vita. Porro illa erit precio‑ ſiſſima· quā etiā cā cōmēdat ⁊ vita. De vita dicit Proſper ī li. ſn̄iaꝝ Auguſtini Nō ē putāda mors mala· quā bona pre ceſſerit vita. Hinc etiā Tullius in qua‑ dā oīone. Nequaqꝫ inq̇t viro forti tur‑ pis mors accidere pōt. De cā vo dicit̉ Eccl· iiij. Pro iuſticia agoniçare ꝓ aīa tua· ⁊ vſqꝫ ad mortem ꝓ iuſticia ⁊c̄. Ut enī ait Aug⁹. Martyrē nō facit pena ſꝫ cauſa. In cruce inquit ⁊ in latronib⁹ ſi‑ milis pena· ſed diſſimilis cā· vn⁹ credidit alius blaſphemauit· Dn̄s aūt de tribu‑ nali crucis inter ambos iudicauit· illū in tartaꝝ· hūc ſecū ducēs in ꝑadiſū. Eligi‑ te ḡ martyrū cauſas ſi vultis ꝑuenire ad martyrū palmas . Latro ille ſcel⁹ admi‑ ſit· crucē aſcendit · cauſā mutauit· para‑ diſum compauit. hec Aug⁹ in li. ſermo. Eſt autē duplex martyriū· ſ· volūtatis ⁊ operi. Unde Cyprian⁹ martyr vbi ſup̄. Martyriū inquit incipimus libenter ap petere · dū mortē diſcim⁹ nō timere. Sꝫ fortaſſe opponat aliq̇s: Hoc me ergo in preſenti mortalitate cōtriſtat· ꝙ qui ad tolerantiā paſſionū tota me virtute de‑ uoueram martyrio meo priuor dū mor‑ te preuenior. Unde nō eſt in tua poteſta te ſed in dei dignatione martyriū. Nec potes dicere te ꝑdidiſſe qd̓ neſcis an me‑ rearis accipe. Deinde ſcrutator cordiū dn̄s q̇ ꝓſpicit apud te paratā fuiſſe vtu‑ teꝫ· reddet ꝓ neceſſitate mercedē· ⁊ apud quē martyriū mēte ɔcipit̉· aīm⁹ ad bonū dedit⁹ deo iudice coronat̉· aliud eſt mar‑ terio aīmū deeſſe· aliud aīo defuiſſe mar tyriū· nec de⁹ ſanguinē noſtrū q̄rit ſꝫ fidē Nā nec Abrā nec Yſaac nec Jacob occi‑ ſi ſūt· qui tn̄ fidei ⁊ iuſticie meritis hono‑ rati int̉ pr̄iarchas ꝑmi eē meruerūt. hec Cyprian⁹ ¶ De morte vo maloꝝ dic̄ pſ̄· q꞉ mors pctōꝝ peſſima. Mala q̇dē ē· q꞉ vitā ꝑūtē quā ſolā diligūt extīguit Peior aūt q꞉ pnie locū excludit · Peſ ſima vo qm̄ ad mortē eternā traducit.

¶ De morte vigilāter expectāda memorāda ⁊ addiſcēda nō tn̄ accerſienda· ¶ Cap V

Itaqꝫ mors etiaꝫ a cun‑ tis eſt vigilanter ac ſolicite ex‑ pectanda: Jux illud Job. xiiij Cūctis dieb⁹ q̇b⁹ nūc milito expecto ⁊c̄.

Vñ ⁊ Ouidius in li. metamorphoſeos.
Vltima ſemꝑ expectãda dies hoĩ eſt· di
ciq; beat⁹ añ obitum nemo· ſupremaq;
funera dz. Expectãda ẽ inq; ſollicite
Primo· qꝛ inſꝑate frequent̃ accidit· ſm
illud Ennodij. Non expectatꝗ· mors ve-
nit ordib9. Vñ dĩ Eccleſiaſtes .ix. Ne-
ſcit hõ finem ſuũ· ſed ſicut piſces capiunt̃
hamo· ⁊ ſicut aues cõprehendũt̃ laqueo
Sic capiũt̃ hoĩes tempore malo· cũ eis
⁊ mors extimplo ſupuenerit. Ideo dicit̃
etiã a dño Marci. xiij. Videte· vigilate
⁊ orate· neſcitis enim quãdo dñs veniet
ſcz ad euocãdum vos e corpore· ſero an
media nocte· an gallicantu· an mane· ne
cum venerit repente inueniat vos dormi
entes. De hinc etiã vigilant̃ expectan
da eſt· quia via multiplici venire ſolet·
iuxta illud Proſperi in li. epigrãmatũ.
Ferro· peſte· fame· vinclis· ardore· calore
Mille modis miſeros mors rapit vna
hoĩes. Hinc ⁊ Ouidius in li. epl'arꝫ. Oc-
currunt aĩo pereũdi mille figure· morſq;
minus pœne q̃ȝ mora mortis habet. Ex-
pectanda eſt autem bene viuendo· iuxta
illud Ouidij ſine titulo. Viue pius· mo-
rere pius. Et illud Petronij. Heu heu
nos miſeros q̃ȝ totus homuncio nil eſt.
Nam erim⁹ cũcti poſtq̃ȝ nos auferet or-
tus· ergo viuam⁹ dum licet bene eſſe. Vt
enim ait Cato. Fœlices obeũt quoꝝ ſine
crimĩe vita ẽ. Cui etiã adaptari põt illd
Statij ĩ thebaide li. vij. Ite alacres nr̃i
nunq̃ȝ moriũtur honores. Precipue ve-
ro vigilandum eſt in ipſo mortis articu-
lo· ſ· ut in deũ quãtum põt· tota conflu-
at cogitatio. Sic enĩ dicit̃ Ione ij. Cuz
anguſtiaretur aĩa mea in me· dñi recor-
dat⁹ ſum· Vbi habet tranſlatio ſeptua-
ginta· cũ deficeret ex me anima mea. Ex-
q̃ diſcimus ſicut ibi dicit Hiero⁹. eo tẽ-
pore quo vita noſtra deficit ⁊ corporis
cõpago diuellitur· non nos debere cogi
tationez alias niſi ad deũ vertere. Vn-
de beatus Martinus· imminente morte
quia vbi amor ibi oculus· oculis ac ma-
nibus in cœlũ ſemꝑ intentus ⁊c. Sinite
me inquit cœlũ videre· ut ſpirit⁹ dirigat̃
ad dñm. Sic itaq; mors vigilanter expe
ctata cũ venerit eſt vincenda· vel ſuperã
da· ⁊ fortit̃ tolerãda. Vt enĩ ait Seneca
in epl'a lxxxij. Nõ ẽ mors ipſa ꝑ ſe glioſa
ſꝫ fortit̃ mori glorioſũ eſt. Idem in xxiiij.
Multũ fuit vtiq; vincere carthaginem·
ſed amplius mortẽ. Hinc etiaz Zenon
ſtoic⁹ philoſoph⁹ huiuſcemodi collatiõe
vſus eſt· ut idem Seneca refert. Nullũ
inquit malũ glorioſũ eſt· mors aũt glori
oſa eſt· mors igit̃ malũ nõ ẽ. Itaq; ſicut
dicit Tulli⁹ ĩ tuſculanario li. j. Qui nõ
vicit quia mori neceſſe eſt· veꝝ etiaz quia
nihil mors habet qđ ſit horrẽdũ· mortẽ
non timet magnũ ſibi pſidiũ ad vitam
beataz cõꝑat. ¶ Eſt etiam mors ipſa
iugiter memoranda· ſm illud verbũ ſupe
rius poſitũ· Memor eſto iudicij mei ⁊c.
Et hꝫ ꝓcipue ꝓpt̃ tria. Primũ qdẽ qꝛ
huius memoria plurimum neceſſaria eſt
ad peccati euitationem· iuxta illud Eccl.
vij. In oĩb9 opib9 tuis memorare nouiſſi
ma tua ⁊ in œternũ nõ peccabis Propt̃
hoc etiã bonũ eſt ire ad domũ luctus vbi
colligit̃ mortis memoria· quia ſicut dicit
beatus Greg⁹ in moral'. li. xvj. Que ſit
carnis ſubſtãtia teſtãt̃ ſepulcra· nilq; ſic
ad eius deſiderium edomandũ valet q̃ȝ
ut quiſq; qđ diligit viuũ· quale ſit mor-
tuũ pẽſet. Et reuera valde de facili hꝫ ex-
cidit a noſtra memoria. Sup quo ſolet
exẽplũ ꝯueniẽs induci de porco. Por-
ci ſiquidẽ vno ex eis ad immolandũ ca-
pto· oẽs quaſi morituri cũ illo clamãt et
grũniũt· ſꝫ mox huius clamoris ⁊ luctus
obliti ad cibũ recurrũt. Ita fit ⁊ in hoĩs
morte· q· ſ· amici ⁊ ꝓpinqui ad modicuz
lugẽt ⁊ plangunt· ſed paulopoſt tã ipſũ
amicũ defunctũ q̃ȝ ipſam mortem obliui
oni tradunt· Et hoc maxime diuitibus
⁊ honoratis accidere ſolet· qꝛ ꝓſperitas
mater obliuiõis eſt· iuxta illud Geñ. xl.
Succedentib9 proſperis oblitus eſt pin
cerna interpretis ſui. Vnde effraim qđ
interpretat̃ vbertas ⁊ frugifer· manaſſes
id eſt· obliuio fuit frater. Ideo dicit. pſ.

Homo cũ in honore eſſet non intellexit
compaꝛat⁹ eſt ⁊c. Diuites enĩ cõtra luctũ
ac miſeriã ⁊ mortꝫ memoriam cõſolatio-
nem habẽt in ſeculo multiphariã. Pro
pter qđ ⁊ dicitur a dño Luc. vi. Ve vo
bis diuitib⁊ qui habetis ꝯſolationẽ ve-
ſtram. ¶ Alia eſt ratio qua mortem
memorare debem⁹. vt. ſ. ꝯtra illã quaſi
ſubito venturam nos p̃parem⁹. ſm illđ
Luc. xij. Et voſ eſtote parati qꝛ qua ho-
ra non putatꝫ filius hoĩs veniet. Debet
aũt homo ſe preparare per tria. videlꝫ per
amarã cõfeſſionẽ. iuxta illud Ecc. xvij.
Ante mortẽ cõfitere. a mortuo q̃ſi nihil
perit. ſ. ipſa confeſſio. ſm illud pſ. Quõ
non eſt in morte q̇ memor ſit tui ⁊c. Iõ
confiteberis inquit viuẽs viuus ⁊ ſanus
confiteberꝫ ⁊ laudabis deũ ⁊ glorificabe-
ris in miſerationib⁊ eius. Et recte dicit
viuus ⁊ ſan⁹. quia confeſſio morientꝫ eſt
quaſi ſub patibulo confeſſio latronis.
Itẽ p bonoꝝ operũ multiplicationẽ. qꝛ
de talib⁊ dicitur Apoc. xiiij. ꝙ opera illo
rum ſequũtur illos. Unde recte Salo-
mon operari nolentẽ mittit ad formicã
Prouerb. vi. Uade inq̇t ad formicã o
piger ⁊ diſce ſapiã ꝗ cũ non habeat du
cem nec preceptorẽ parat ſibi eſtate ci-
bum ⁊ congregat in meſſe qđ comedat.
Labores inquit manuũ tuarũ qꝛ man-
ducabiſ ⁊c. Hoc eſt qđ dicit̃ Eccliaſteſ
ix. Quodcũqꝫ poteſt manus tua facere in-
ſtanter operare ⁊c. Item p teſtamẽti or-
dinationẽ. iuxta qđ Ezechie dı̃ Eſaie
xxxviij. Diſpone domui tue quia morie-
ris tu ⁊ nõ viues. Et reuera fatui ⁊ ĩſen-
ſati ſunt qui vſqꝫ ad articulũ mortꝫ te-
ſtamentũ condere differũt. p̃ſertim cũ
incolumitatꝫ tpe factũ in nullo grauare
poſſet ⁊ plurimũ ſuffragari poſſet. Nam
ante mortem cõfirmari nõ valet. Un-
de apľs ad Heb. ix. Ubi teſtm̃ ẽ: mors
teſtatoris interedat neceſſe eſſe. Teſtamẽ-
tum enĩ in morte cõfirmatũ eſt. alioq̇n
nondũ valet dum viuit qui teſtat⁹ eſt.
¶ Tertia ratio qua mortis memoriã
frequentare debem⁹ eſt vt animas ipſo-
rum mortuoꝝ quos viuos dilexim⁹ no-
ſtris ſuffragijs adiuuemus. ſicut videlicꝫ
plenius dicetur inferius. Deniqꝫ mors
non ſolum eſt iugiter recolẽda ſed etiã
vſu quodã aſſiduo addiſcẽda. iux̃ illud
Ciceronis in tuſculanario. li. p̃. Beata
inquit vita philoſophoꝝ vt ait Cato. eſt mor
tis cõmendatio. nam quid aliud agim⁹
cum a voluptatib⁊ corporis ⁊ a rei publi
ce negocijs aĩum reuocam⁹ niſi ipſũ ani-
mum ad ſeipſũ aduocam⁹. maximeqꝫ a
corpore abducimus ſecũqꝫ eẽ cogſcimuſ
Animũ aũt a corpe ſecernere nihil ali-
ud eſt qꝫ mori diſcere. Hoc ergo in cor-
de cõmentemꝫ noſqꝫ a corpore ſeiũgam⁹
id eſt. mori cõſueſcam⁹. hec Tulli⁹. Hic
⁊ Seneca in agamẽnone. O qꝫ miſerũ
eſt neſcire mori. Idem in. li. de naturali-
bus queſtionib⁊. iij. Ne formides mortꝫ
nomen ſed illam effice cogitationẽ mul-
tam tibi familiarem vt ſi res ita tulerit
etiam ei obuiam exire poſſis. Idem ad
Luciliũ epľa. iiij. Pleriqꝫ inter mortis
metum ⁊ vite tormenta miſeri fluctuant
⁊ viuere nolunt ⁊ mori neſciunt. Facito
tu tibi iocundã vitam oẽm pro illa ſolli-
citudinẽ deponendo. Nullũ bonũ adiu-
uat habentẽ niſi ad cuius amiſſionẽ pre-
paratus eſt anim⁹. Idem in. xxvi. Qui
mori didicit non ſeruire didicit. ſup oẽꝫ
potentiã eſt. certe extra oẽm. Quid ad
illum carcer ⁊ cuſtodia ⁊ clauſtra. liberũ
oſtiũ habet. vna eſt catena que nos al-
ligatos tenet amor vite. Idẽ quoqꝫ di
cit ĩ hercule etheo. ꝙ nunqꝫ ille miſer eſt
cui mori facile eſt. Et vt dic̃ Cato. Nõ
metuit mortem qui ſcit contẽnere vitam
De hoc q̊ꝫ mortis vſu aſſiduo dic̃ Am
broſi⁹. đ morte Satyri. li. ij. Quotidie
morior ait apľs. melius. ſ. qꝫ illi qui me-
ditationẽ mortis philoſophiam eſſe dixerunt.
Illi ſtudiũ predicarũt. h̃ vſum mortꝫ ip-
ſum exercuit. beata morſ qua pctõ mori-
mur deo viuimus. que culpe refuga do-
mino dedita a mortali nos ſepat. ĩmor-
tali nos conſecrat. hec Ambroſius. Et
vt refert Macrobius in. li. p̃. de ſomno

ſcipionis: Plato quoqꝫ duas mortes hominis nouit·quarū vnam natura·alteram virtutes pręſtant. Homo enī moritur cum anima corpus relinquit ſolutum lege naturę·mori etiam dicitur cum anima adhuc in corpore conſtituta corporeas illecebraſ phia docente contēnit ⁊ cupiditatū dulces inſidias reliquaſqꝫ oēs exuit paſſiones. Et hanc mortē dicit Plato ſapientibꝫ appetendā. Illaȝ vo quā oībus natura conſtituit cogi vł inferri vel accerſeri vetat·hɔ Macrobiꝰ. Licet igitur mors corporis vt diximꝰ amplectenda ſit·et etiā pręedicto modo addiſcenda·nunqꝫ tamen vita faſtidiēda eſt·nec ipſa morſ accerſiēda. Nam vt dicit Seneca epła· xxiiij· Ridiculū eſt ad mortem currere tedio vitę. Ideoqꝫ vir fortis ⁊ ſapiens non debet e vita fugere ſed exire. Idem in·li·xxviij· Nec vita tedio ſit nec mors timori vitam adducere ſolet in ſui odium iners ocium. Hinc et Quintus curtiꝰ·li·iiij· Fortiū inquit virorum eſt magis morteȝ contēnere qꝫ vitam odiſſe. Itē Valerius maximꝰ·li·ix Ratio inquit pręcipit vitaȝ diligē mortem nō timere. Epicurus quoqꝫ. Quid tam ridiculū inquit qꝫ appetere mortem cum vitaȝ tibi metu mortis feceris inqetam: Vt autem dicit Hildebertus cenomanēſis. Caro quidē officiū amat viuificatiōis·tantāqꝫ cuȝ eo pacē pepigit vt ſiquid ei contrariū venerit ⁊ implacabili odio abhorreat ⁊ curioſa ſollicitudine aduerſetur. Quę cum ita ſint tm̄ tamen amorem tamqꝫ germanū fędꝰ plerunqꝫ ſupuenienteſ irrumpunt moleſtię quibus excitata caro ad viuificationis odium ſpiritum ſollicitat ad conſenſuȝ· quia ſicut illecebrarū deſiderio·ſic pernicioſe cōmouetur anxietate ſollicitudinū Quibus dum venatrix illa delitiarum diu ſubeſſe diu fatigari formidat·paulatī incipit tedere vitę· placetqꝫ viuificationis gratiaȝ obiurgare·cuius obſeq̄a permixtis incōmodiſ amareſcunt· hɔ ille Verum vt dicit Lucanus·li·v· Segnitia eſt uoluiſſe mori. Et iterum Martialis coquus. Hoſtem cum fugeret ſe fauinus ipſe peremit. Hoc rogo non furor ē ne moriare mori. Item Galterꝰ de Alexandro·li·vi· Fortiſ animi eſt contēnere vitaȝ· Nō odiſſe tamen vitam ſed amare virorum eſt. Degeneres ⁊ quos conſtat tedere laboris Cōpellunt ad hoc vt vitam ducere vile Quid reputēt. Non ſolum autem aperta violentia mors accerſitur vt ferro vel igne vel aqua vel laqueo ſibi vitam extorquendo·verum etiam interdum in cibo vel potu vel coitu vel labore menſuram debitam excedendo·ſiue nociua ſumēdo ·vel triſticiā immoderatam concipiendo·vel etiam neceſſaria naturę ſubtrahendo. Nam de cibo vel potu ſuperfluo dicit᷑ Eccl·xxxvij In multi[ſ] eſcꝭ erit īfirmitaſ· ⁊ auiditas ꝓpinquabit vſqꝫ ad choleram·ꝓpter crapulā mlti obierunt qui aūt abſtinēs eſt adijciet vitam: Et eodeȝ·xxxi· Vigilia ⁊ cholera ⁊ tortura viro infrunito: ſomnus ſanitatis in homine parco. De coitu autem īmoderato dicitur Naum·iij· Corruēt·vel ſcd̄m·lxx·infirmabūt᷑ ī corporibus ſuis ꝓpter multitudineȝ fornicationū mulieris ſpecioſę ⁊ gr̄ę. Nō licet videatur de fornicario ſolo dici concubitu· intelligi tamen recte pōt de omni licito vel illicito duntaxat ſuperfluo Vt enī dicit Galienꝰ in·li·ď ſanitatꝭ cuſtodia. In ſpermate ducitur ignis ⁊ aeris ſubſtantia. Ideoqꝫ cōplexio eiuſ eſt calida ⁊ humida·generatur enī ex claro puro ſanguīe·quo ꝑncipalia ⁊ ꝓpria paſcuntur ac ſuſtentantur membra: vnde cum in eius euacuatione quis modum tranſgreditur·non ſupeſt ſanguis quo paſcantur: Ideoqꝫ virtus hominis debilitatur·corpuſ deſiccatur· ac defectus ſequitur. Idem quoqꝫ Galienus· iij·li· ſeminis·cum loquitur de coeuntibꝫ ſuperflue. Non inquit procedit a mēbris ſolus humor·ſed etiam ſpiritus vitalis ꝑ arterias exit cum ſemine. Ideoqꝫ non ē mirum ſi ſuperflue coiēs debilitat᷑·quia

dum corpus euacuatᷣ vitalis quoqꝫ vir-
tus minuitur · vnde etiam multi mor-
tui ſūt ob hoc. Et ſm Galienū. Diutiꝰ
eunuchi viuunt · quia neruo qui eis eri-
gitur abſciſo non deſcendit ſemen iuxta
conſuetū · ⁊ ideo coire nō poſſunt. Por-
ro de labore nimio intelligi poteſt illud
Hieremie · xlviij · Quia plꝰ fecit Moab
q̄ꝫ potuit idcirco perierunt · Vt enim ait
Cato · Qđ caret alterna requie dura-
bile non eſt. Et vt dicit Caſſianꝰ in · li ·
đ inſtitutꝭ monachorū · iij · Semp̄ eq̄ni-
mitatꝭ fatigatio quelibet ſuſtinetur ſi ei
viciſſitudo quedam vel operis imutatio
qualiſcūqꝫ interponitur. De cibis autē
nociuis aut potibus dicit in regula ſua
beatus Baſiliꝰ. Quecunqꝫ manifeſtā
corporis noxam inferunt vtiqꝫ deuitan-
da ſunt. Abſurdum enī videtur ꝓpter ſb-
ſtantiam corporis cibos ſumere ⁊ rurſuꝫ
per ipſos cibos corpori perniciem inferre
hec ille. De triſticia ꝟo imoderata ē il-
lud Salomonis quod iam poſitum eſt
ſupra · Spūs triſtis exiccat oſſa · Et illđ
Eccl · xxxviij · A triſticia feſtinat mors ⁊c
De ſubtractione ꝟo neceſſarioꝝ arguit
beatus Bernardus fratrem Humber-
tum monachū ſuuꝫ iam defunctuꝫ. Nā
inter multas illius cōmendationes ħ in-
ſerit: Si aliquid ei graue morienti acci-
dit · hoc ideo vt eſtimo · quia minꝰ de ne-
ceſſarijs ſui corporis noſtris conſilijs ac-
quieuit. Ideo dicit ⁊ beatus Petrus ī
itinerario · Obſeruādū eſt ne forte ſi nō-
dum decoctis cibis interrumpantᷣ ſom-
ni · mentem aggrauet corpus indigeſtuꝫ
⁊ crudos exalans ſpiritus ſenſum inte-
riorem confuſum reddat ⁊ turbidū. Re-
ctum ergo eſt vt ſpatio competenti pars
iſta foueatur quo menti corpus in reliq̄s
poſſit iuſtum exhibere miniſteriū expletiſ
ſufficienter hiſ que ſibi debentur · hec ille
De hoc etiam Caſſianus vbi ſup̄. Om-
nino inq̄t ꝯuenit cuſtodire ne ſomnum
quem nocti ſubtraximꝰ reſumere per diē
vigiliarum laſſitudine ⁊ inanitate com-
pulſi non tam requieꝫ corpori ſubtraxiſ-
ſe q̄ꝫ quietis tempꝰ ad refectionem no-
cturnam videamur cōmutaſſe: Totum
enim hoc carni proculdubio cogetᷣ red-
dere quiſquis ei non rationabilitᷣ partē
ſubtrahere ſed totum temptauerit dene-
gare · ⁊ non ſuperflua ſed neceſſaria vo-
luerit amputare · hec Caſſianus. Igi-
tur oī hoī ſicut dictum eſt ſupra preci-
pueqꝫ fideli conuenit nec mortem mul-
tum timere · nec vitam odiſſe vel faſtidi-
re · nec ipſam ſibi morteꝫ accelerare · Vt
enim dicit apoſtoluſ ad Eph · v · Nemo
vnq̄ꝫ odio habuit carnem ſuam ſed nu-
trit ⁊ fouet eam. Vnde ſicut dicit Augꝰ
de ciui · dei · li · p̄ · Non aliter Samſon ex-
cuſatur ꝙ ſeipſum cum hoſtibus ruina
domus oppreſſit niſi · quia ſpiritusſctūs
hoc ei latenter iuſſerat qui per illuꝫ mi-
racula faciebat. Ideꝫ quoqꝫ dicͭ · ꝙ nec
illi qui vitaꝫ ſibi nequiter extorquēt · vi-
tam vel carnem ſuam ex affectu oderūt
ſed eius miſeriam tm̄modo finire cupi-
unt. Illi quoqꝫ qui carnem in deſiderijs
ſuis nutriūt ipſam quidem affectu dili-
gunt ſed effectu oderunt. Hinc ⁊ beatꝰ
Bernardꝰ · Qui diligit ait pſalmiſta in-
iquitatem odit animam ſuam: Ego au-
tem dico ꝙ odit ⁊ carnem · neutrum ta-
mē odit affectu ſ; effectu. Sic odit ⁊ car-
nem ſuam freneticus cum laborat infer-
re ſibimet manus. Si vidiſti hoīem ſcal-
pere manus ⁊ confricare vſqꝫ ad ſangui-
nem · euidenteꝫ habes in eo ſimilitudinē
anime peccatis oppreſſam. Cedit ſiqui-
dem voluptas illa dolori · ⁊ ſuccedit cru-
ciatus pruritui. Nec hoc ille duꝫ ſcalpe-
ret ig̃rabat ſed diſſimulabat · Sic ⁊ pec-
cator animam ſuaꝫ exulcerat manib; p-
prijs · nō tamen inimicitiarū gratia ſ; ſtu-
pore quodam interne inſenſibilitatꝭ. Ef-
fuſus ſiquidem animus extra ſe damna
interiora non ſentit quia nec intus ē ip-
ſe ſed in ventre forſitan vel ſub ventre.
At ꝟo cum in ſeipſam anima redierit
cognoſcet q̄ꝫ crudelitᷣ miſera ſemetipſaꝫ

euiſcerauerit·hec Bernardus. Et qđ đ
anima dicit·ītelligendū eſt etiā pariter
de carne·que cum ipſa poſt p̄ſentes vo-
luptates ad eterna tormenta tranſibit·
ibiqꝫ ſentiet qđ modo non ſentit. Igit̃
econtrario ſancti qui nūc carnē ſuam af
fligūt future reſurrectiōiſ ꝛ glīe reſpectu
vtiqꝫ diligūt eū ñ ſolū affectu ſꝫ etiā effe
ctu·ſ·illā ad monimentū deſiderijs ſuis
frui mīme ꝑmittētes·ſed ei melius aliq̇d
futurū ꝓuidentes. Nec martyres vt dic̃
Aug⁹·corpora ſua morti pro fide vel iu-
ſticia exponenteſ ipſa corꝑa oderant: ſed
in hoc etiam illis ſalubrit̃ ꝓuidebant·ꝙ
ꝓpter vitam aīe que fides eſt conſeruan
dam vitam corꝑ ꝑponebant. Naꝫ vt di
cit beatus Bernardus: Cum iudicium
carnis ex anima pēdeat·nihil poteſt vti
lius carni qꝫ ſalus anime ꝓuideri. Et hꝫ
ad p̄ſens de morte ſufficiant.

¶ De exitu animarū a corporeiſ ergaſtulis ꝛ abditis earū receptaculis. Capitulū VI

P p Orro de animarū e cor
poribus tranſitu ſic loquuntur
Aug⁹ ꝛ Hugo in·li·de aīa et
ſpū. Cū corp⁹ inq̇t ꝯſtet ex mēbrꝭ officia
lib·officialia ex ꝯſilib·ꝯſilia ex hūorib
humores ex cibis· ꝛ cibi ex elemētꝭ·in his
agit anima tanqꝫ in organis·que dum
temꝑata fuerint ꝛ ordinata viuificatio-
ni congruūt ꝛ nunqꝫ recedit aīa. Si vero
diſtemꝑata fuerint ꝛ confuſa in vita·re-
cedit anima ſecum trahēs oīa ſua·id eſt
ſenſuꝫ imaginationē·rationē·intellectū
intelligentiā·ꝯcupiſcibilitatē·iraſcibili-
tatē·ꝛ ex eis afficitur ſꝫm merita vel ad
dilectionē vel ad dolorem. Nūqꝫ non
habet vbi vires ſuas exerceat requieſcit
ab his tm̄ motibus quibus corpus per
tempus ꝛ locum mouebat·hec illi. Et
quia ꝓpter ſententiā dn̄i durus ꝛ grauiſ
eſt egreſſus de corpore·ꝛ etiam ꝓpter na-
turale fedus inter animā ꝛ corpus horri
bilis eſt ipſi nature precipue quia ꝛ iudi
cij perpetui ſententiā quibus percipit in
morte aliqn̄ mitigatur vel aggrauatur
pro meritis animaruꝫ ꝛ diuino iudicio·
iuxta illđ Gregꝭ·in dial·li·iiij·Plerūqꝫ
inquit iuſtis ꝯtingit vt in morte ſua ſan
ctorum precellentiū viſiones aſpiciant
ne ipſam mortis ſue penalem ſententiā
ꝑtimeſcant. Sepe quoqꝫ aīabus eoruꝫ
exeuntib ſolet dulcedo laudis celeſtis
erumpere·vt duꝫ illa libenter audiūt diſ
ſolutioneꝫ carnis ab anima mīme per-
mittantur ſentire. Nōnunqꝫ vero ī cōſo-
latione egredientis anime ipſe etiam ap
parere ſolet actor ꝛ retributor vite. Ali-
qn̄ vbi anime merituꝫ non in ipſo egreſ
ſu ſuo oſtenditur·poſt mortem vero citi⁹
declaratur. Unde ꝛ ſancti martyres ab
infidelib crudelia mſtra perpeſſi ſūt qui
tamen ad oſſa ſua quotidie ſignis ꝛ mi-
raculis clareſcunt. Quid igitur ꝛ viris
ſanctis obeſſe putatur ſi ad modicū du-
re moriantur: ꝛ eſt fortaſſis eoruꝫ culpa
nōnunqꝫ licet mīma que reſecari debeat
in morte ipſa. Naꝫ vt legitur ꝙ vir dei
contra ſamariā miſſuſ quia per inobediē
tiam in itinere comedit: hunc leo ī itine-
re occidit·ꝛ poſtmodū leo iuxta aſinum
ſtetit ꝛ de cadauere non comedit. Ex q̊
ſcilicet oſtenditur ꝙ inobedientie pecca-
tum in ipſa morte fuerit laxatum·quia
idem leo quem viuentem preſumpſit oc-
cidere·cōtingere non preſumpſit occiſū
Plerumqꝫ vero de culpis mīmis ipſe ſo-
lus pauor egredientes animas iuſtoruꝫ
purgat·ſicut viro ſancto cuidaꝫ accidit
quia ſcilicꝫ ad mortem veniens vehemē
ter timuit·ſed poſt mortem diſcipulis in
alba ſtola apparuit·ꝛ qꝫ preclare ſuſce-
ptus ſit indicauit·hec Greg⁹. ¶ Nec
mirum ſi etiam animas ſanctas in mor-
te pauor occupat quib nimirū preter ce-
tera que pauorem ingerunt aduerſariaſ
poteſtates occurrere ſatis conſtat: pre-
ſertim cum etiaꝫ diabolus occurrerit ad
mortē beati Martini·necnō ꝛ ad mortē

ipſius dn̄i. Unde beatus Bernadus in
ſermone. Quis inq̇t pauoꝛ ille erit o ani
ma mea: cū dimiſſis oīb' quoꝝ eſt tibi
tam iocunda ꝑſentia · tam gratus aſpe-
ctus · ſola penitus incognitam regionem
egredieris · ⁊ occurrētia tibi cateruatim ir-
ruere teterrima illa monſtra videbis? Quis
in die tante neceſſitatis occurret? Quis
tuebitur a rugiētibus pꝛeparatis ad eſ-
cam? quis conſolabitur · quis deducet? hec
ille. Sed occurrūt vtiq̄ iuſtoꝝ anima-
bus ⁊ angeli ſancti · ſicut eccleſia poſtu-
lat in exequijs defūcti: Subuenite ſan-
cti dei · occurrite āgeli dn̄i. Ipſas quoq̄
iuſtorum aīas exeuntes a coꝛpoꝛib' ad-
iuuant boni angeli modis tribus. Pri-
mo · ſ · quia conferunt eis aliquid per qđ
obliuiſcunt' affectus · quē habēt naturali
ter erga coꝛpus. Nam illo pondere dile
ctionis ſcḋm Aug · deprimunt' naturaliter
vt exeant inuite etiam ſi penit' ſint pur-
gate · a quo pondere angeli eas abſtra-
hunt dum eas ad gaudiū paradiſi plus
⁊ plus deſiderandū pꝛouocāt ⁊ accēdūt
ita ꝙ libenter ac de facili exeunt · iuxta il-
lud Deut · xxxiij · Letare çabulon in exi-
tu tuo. Secūdo quia demones arcent
ne illas exeūtes impediant · iuxta illđ ps
Super aſpidem ⁊ baſiliſcū ambulabis ꝛc
qm̄ angelis ſuis mādauit de te ꝛc. Ter-
tio q̄ntū ad ꝑſonas q̄ſdā ꝑuilegiatas q̄s
aſſumpto coꝛꝑe viſibilit' in celū deferūt
vt animā beati Martini ⁊ beati Bene-
dicti ⁊ plures alias. Pꝛopter hec oīa
canit eccleſia: Choꝛus angeloꝝ eas ſuſci
piat ⁊ in ſinu Abrae eas collocet. Itaq̄
ſicut dicit beatus Bernardus · vbi ſup:
Felix anima que fiducialit' ſic loquet' in
īmicis ſuis ī poꝛta: Quid hic aſtas cru-
enta belua? nihil in me funeſte reperies.
Felicioꝛ autem cuius opus non arſerit
quā ſup aurū ⁊ argentum ⁊ lapides p̄-
cioſos fundamētū edificaſſe diuinū ex-
amen inuenerit. Feliciſſima vero que ſine
vlla nube confuſionis reuelata penitus
facie gloꝛiam dn̄i ſpeculando in eandē
imaginē tranſfoꝛmabit' ⁊ erit ſimilis ei
videns eū ſicuti eſt. Hec de iuſtoꝝ ani-
mabus. Poꝛro de iniquarū tranſ-
itu dicit beatus Bernardus · ꝙ eſt illis
hoꝛroꝛ in exitu · doloꝛ in tranſitu · pudoꝛ
in conſpectu gloꝛie magni dei. Hoc eſt
inquit malū qđ cōſtat eos ī tribulatio-
one ſeptima tangi · qui in ſex tribulatio-
nibus diſſimulāt libari · hec ille. De his
etiā ſic loquit' Hugo vbi ſupra · ſ · in · li ·
de ſpiritu ⁊ anima. Anime que in coꝛpo-
re viuentes per dilectionē rerum viſibi-
liū coꝛpalib' imaginib' afficiunt' · a coꝛ
poꝛibus exeuntes in eiſdem imaginibus
tormenta patiunt'. Pꝛopter hoc enī ibi
incoꝛpoꝛalibus paſſionib' teneri poſſunt
qm̄ a coꝛruptione coꝛpoꝛaliū affectionū
hic mūdate non fuerunt quā · ſ · coꝛpulē-
tiam de coꝛpoꝛis dilectione contraxerūt
Studeat igit' aīa ī hac vita ſe ab hmōi
fecerantia mundare · quatinus cū hinc
exierit inde nihil coꝛpoꝛeum ſecum tra-
hat · ⁊ a coꝛpoꝛali paſſiōe īmunis exiſtat
hec Hugo. Sicut autem dicit Aug' · ī
enchiridion. Temp' qđ inter hoīs moꝛ-
tem ⁊ vltimam reſurrectionē interpoſi-
tum eſt · animas abditis receptaculis cō-
tinet · ſicut vnaqueq̄ dig̃ ē vel requie vel
erumna · pꝛo eo ꝙ ſoꝛtita eſt in carne dū
viueret. Iterum ergo ſciendum eſt: ꝙ
quattuoꝛ dicuntur eſſe loca vel recepta-
cula ſpirituū ſeꝑatoꝛum. Prim' quidē
eſt tm̄ delectabilis · ſ · paradiſus ſpūalis
ad quem tranſeunt anime ſancte coꝛpo-
ribus exute ⁊ ex toto purgate · hoc eſt ce-
lum empirreum · in quo creati ſunt ⁊ in q̇
habitant angeli ſancti vbi etiam eſt hu-
manitas Ieſu chꝛiſti: Unde beat' Ber
nardus in · li · de ſpūali negociatione. O
regio ſublimis plena delitiarū ad te ſu-
ſpiro ꝺ valle lachꝛymaꝝ. Pꝛecurre igi
tur anima ſpiritualis regionē iſtam ocu
lis deſiderioꝝ · ⁊ vide regē gloꝛie ſtipa-
tum legionibus angeloꝛū · ſanctoꝝ ag
minibus oꝛnatū · ſuperbos deponentē
humiles exaltantē · ⁊ dic: Beati q̇ ha-
bitant in domo tua dn̄e in ſeculū ſecu
li laudabūt te. Idem ad Eugenium de

ꝯſideratiõe·li·v·Ecce inquit affectibus
nr̃is mole corporea pregnatis 7 luto he-
rentibus deſiderijs ſola interim arida te
nuiſqꝫ ꝯſideratio ꝑuolat 7 ex tãtillo qđ
iam datur exclamat: Dñe dilexi deco-
rez dom⁹ tuę 7 locũ habitatiõis glię tuę
Quid ſi ſe totã aĩa colligat 7 tota liber-
tatevolatũ ineat: Nõne cũ circũire cepe
rit illas lucidas mãſiones ac ſinũ illum
Abrac curioſi⁹ ꝑſcrutari 7 ſꝫ altari mar
tyrum reuiſere aĩas in p̃ma ſtola ſecũdã
patientiſſime expectantes·multo magis
tunc inſtabit loquens cũ ꝓpha: Vnam
petij a dño hãc requirã vt inhabitem in
domo domini omĩbus dieb⁹ vitę meę·ꝫ
Bernardus de loco illo voluptuoſo.

tres loci penales

Alij vero tres ſunt penales·ꝫ differẽt
Nam p̃mus ẽ tenebroſus 7 afflictiu⁹ ac
perpetuus·ſ·infern⁹ inferior·q̃ ẽ dãnato-
rũ loc⁹. Hũc dicunt Hieronym⁹ 7 alij
ſancti eſſe ſub tr̃a·7 merito pęnã illã in-
fernalem ſub tr̃a eſſe dicũt: qm̃ aĩę ꝑ la-
pſum terrenę voluptatiſ eam incurrunt.
Vñ 7 dicit Tertulianus ꝙ gehenna eſt
ignis arcani ſubterraneus ad pęnã the-
ſaurus. Noĩe arcani deſignat eius natu
ram igni terreno diſſimilẽ· noĩe ſubter-
ranei locum eiuſ terram inferiorẽ·nomĩe
theſauri copiã indeficientẽ. Per ꝫ aũt
ꝙ addit ad pęnam·oſtendit quare crea-
tus ſit. Cur autez arcanuz dixerit· ipſe-
met ſic exponit: Nouerũt inquit phi di-
uerſitatem ignis arcani 7 publici. Nam
longe alius eſt qui vſui hũano: aliuſ qui
paret dei iudicio·ſiue de cęlo fulmĩa ſtrĩ
gens·ſiue de terra per montiuz vertices
eructuanſ. Non enĩ abſumit qđ cremat
ſed duz erogat reparat· hęc ille. Cui cõ-
ſonat qđ dicitur đ reprobo Job·xx· Lu
et quę fecit oĩa nec tamen cõſumet. Vt
enĩ beatus Ceſarius in omel· dicit Illic
eſcas crimĩa miniſtrant ardoribus ſem-
piternis. Et illa pęnalis exuſtio qꝛ cul-
pam iubetur inquirere ſubſtantiã neſcit
abſumere. Flamma ſiquidez illa nõ taz
reum perſequitur qꝫ reatum · 7 ei mod⁹
eſſet delictorũ·eſſet 7 menſura cruciatuũ

Si xp̃o totam naturam occupauit pari-
ter 7 inuoluit exceſſus capitaliũ ſcelerũ
quia non recipit cauſa remediũ carebit
fine ſuppliciũ. Sic igit̃ occidit pęna vi-
uificatqꝫ ſententia. De ꝫ etiam inferni
loco dicit Iſidor⁹ in·li·etymol·xiiij· In
fernus dicitur eo qđ infra ſit·7 ſicuti or-
dine corporũ inferiora ſunt oĩa grauio-
ra·ita ſꝫm ſpirituz inferiora ſunt oĩa tri-
ſtiora. Vnde 7 in grego inferuſ eo ꝙ ni-
hil ſuaue habeat reſonare ꝓhibet̃. Hic
7 in euangelio legitur in corde terrę·id ẽ
in inferno· hęc Iſidorus. De hoc etiam
Bernardus in ſermone vñ ſupra. O re-
gio fugienda 7 horrenda terra miſerię et
tenebrarũ· loc⁹ lętifer·obliuiõis tr̃a·vbi
eſt ignis ardens·frigus rigens. vermis ĩ-
mortalis·fetor intolerabilis·mallei per-
cutientes·tenebrę palpabiles. confuſio
peccatoꝝ·ĩnodatio vinculoꝝ·horribiliſ
facies demonũ: Contremiſco totus ad
miſeram memoriam regionis hui⁹. Se-
cundus locus eſt tenebroſus ac perpetu-
us ſed nõ afflictiu⁹·ſ· inferni lymbus·q̃
locus eſt puerorũ qui decedunt non ba-
ptiçati 7 carent viſione dei. De his autẽ
dicitur ꝙ licet deum non videant·tamẽ
melius eſt illis etiam ſic eſſe qꝫ non eſſe·
quia iocundum eſt illis ipſum eſſe. Nec
ipſi materialez pęnam ſentiunt·ſicut il-
li qui actualiter peccauerunt. Vnde de
his loquens Aug⁹ dicit·ꝙ pauperẽ non
eſſe prodeſt ei qui diues non ẽ· Hęc au-
tem obiectio inualida eſt. Coniũctio cũ
ſũmo bono eſt delectatio ſũma·ergo ſe-
paratio ab eo eſt ſũma triſticia· ſed ex ꝫ
bene ſequeret̃·ꝙ coniũctio cum ſummo
malo ſũma triſticia eẽt·ſi aliquid ſũme
malum eſſet. Reuera ſicut dicit Petr⁹
lombardus· taz grandis eſt pęna caren
tię viſionis dei vt ei nulla poſſint tormẽ
ta quę nouimus compari·cuz illa ſit ęt-
na·hęc autem ſint tranſitoria. Maior ẽ
etiam pęna qꝫ illa quę eſt in purgatorio
qꝫntuz ad damnũ· ſed non qꝫtũ ad ſen-
ſum. Vnde qđ dicit Aug⁹ in enchiridi
on·mitiſſimaz eſſe pęnam paruulorũ in

originali decedentiū intelligendū ē q̄ꝫtū
ad ſenſum ·ſic enī eſt mitiſſima·i· nulla.
Et habetur ſimile in euangelio Matth
v·Qui ſoluerit inquit mādatū ⁊ docue-
rit·mīmus vocabitur in regno celorum·
id eſt·nullus.Qz autez dicit glo·ſuper il-
lo verbo Deut·xxxij·Abſcondam faciē
meam ab eis· ꝙ nihil ē grauius q̄ꝫ care-
re viſione dei·ſic debet intelligi ꝙ nihil ē
grauius·id eſt·damnoſius. Vel etiam
dici poteſt grauiſſima quia gn̄aliſſima il
la pena.Erit enī ſola cōis omnibus dā-
natis Itaq̄ꝫ ſi fiat cōparatio pene ad pe-
nam preciſe·ſimpliciter maior eſt in dā-
no pena debita originali q̄ꝫ pena de-
bita maximo actuali. Potius enī elige
ret prudens videre deuꝫ ⁊ cruciari pena
debita maximis crimībꝫ·q̄ꝫ priuari viſio
ne dei·alijs penis ceſſantibꝫ Nempe taꝫ
excellens bonū eſt illa viſio beatifica ꝙ
oīs mali ē abſorptiua .Si ꝟo fiat inter
damnatos·ſm hoc pena paruuloꝝ ē mi
nor ·qm̄ illi puniunt̄ ſola carētia viſiōis
dei ·alij vero eadem pena inſuper ⁊ alia
ſcilicet debita peccato actuali. ¶ Ipſe
quoq̄ꝫ lymbus licet antiq̄s p̄ribꝫ ſcḋm
quid fuerit tenebroſus·tamen ⁊ ſm q̇d
luminoſus ⁊ tp̄alis·nec ſm tactum affli-
ctiuus. Illic enī deſcendentes ante paſ-
ſionē Chriſti carebant ⁊ ipſa viſione dei
Dicuntur tamen habuiſſe quandaꝫ lu-
cem obſcuram exterius cum quodā refri
gerio ac recreatione ſicut ⁊ intus habe-
bant refrigeriū ⁊ ſolatiū de ſpe liberatio
nis ſue·nec ſentiebāt ⁊ ipſi penam mate
rialeꝫ. Tertius ē ſm quid tenebroſuſ
⁊ ſm quid luminoſus ⁊ afflictiuus ⁊ tem
poralis·ſ·purgatoriū vbi torquent̄ ani-
me ad tempus cauſa purgatiōis cuꝫ ſpe
euaſionis. Et dicunt aliqui ꝙ infernus
eſt in infimo terre loco: paradiſus in ſū-
mo·purgatoriū in medio·Dicunt tamē
quidam purgatoriū non habere locum
ꝓprium ſiue determīatū. Vnde Hugo
vbi ſup̄. Eſt inquit pena poſt mortem q̄
purgatoria dicitur·cuiꝰ locus oīno deter-
minatus non eſt·niſi quia multis exem-
plis ⁊ reuelationibꝫ animarū in eiuſmo-
di poſitarum illam in hoc mūdo exerce-
ri ſepe mōſtratū ē· Et fortaſſis ꝓbabili-
us erit vt in his potiſſimū locis ſingule
penam ſuſtinere credantur in quibꝫ cul-
pam cōmiſerūt·hec Hugo· Hūc tamē
locum regionē expiationis vocat beatꝰ
Bernardus·ſicut videlicet dicetur infe-
rius ¶ Nos igitur hec oīa ſpirituuꝫ
loca circūire debemus vtili ⁊ ſalubri me-
moria. Illum ſiquidem delitioſum locū
bonorum ſpirituū vt eorum ſtatum de-
ſideremus · vt ⁊ eoruꝫ ſuffragia poſtule-
mus vt iam ſup̄ plenius diximus. Locū
ꝟo damnatoꝝ vt eum fugiamus ·iuxta
illud Iob·xix·Fugite a facie gladij qm̄
vltor iniquitatū eſt gladiuſ·id eſt·diſtri
cta pena inferni. Locū etiam antiquoꝝ
patrū ⁊ paruuloꝝ recolamꝰ vt deo gra
tias agamus. Qḋ enī ſanctis p̄ribus illis
tamdiu ꝓmiſſum eſt ·⁊ cum tanto deſi-
derio ⁊ afflictione expectatū eſt·nob̄ gra-
tis ⁊ abſq̄ꝫ labore nr̄o donatū eſt. Vn-
de recte dicitur a dn̄o Ioh·iiij· Alij la-
borauerūt ⁊ vos in labores eorum intro-
iſtis · Verbi gr̄a. Filij dei hūanatio·an
tiqui hoſtis alligatio·mortis ſubiugatio·
ſacramentoꝝ ſubuentio· ſcripturarū re-
ſeratio·ianue paradiſi aptio ·⁊ eiuſmo-
di alia·hec ſunt que patribꝫ ſunt ꝓmiſ-
ſa ⁊ nobis reſeruata. Olim clauſa para-
diſi ianua dicebat Iacob :deſcendā lu-
gens in infernuꝫ·nūc eadem aperta dicit
apl̄s ad Phil'·p̄·Cupio diſſolui ⁊ eſſe
cum Chriſto.Olim deniq̄ꝫ multis die-
bus mortui lugebant̄ etiam boni · nunc
autem fidelibꝫ ab apl̄o dicit̄:Nolumus
vos ignorare de dormientibꝫ vt non cō-
triſtemini.Nunc enī mortem ſanctoruꝫ
non tam mortem debemus appellare q̄ꝫ
ſomnū·ſicut ⁊ appellatur a dn̄o Ioh·xi
Laçarus inquit amicus noſter dormit.
Qḋ etiam paruulis ⁊ abortiuis negatū
eſt·nobis per baptiſmū mīcorditer ſub-
uentuꝫ eſt.De quo·ſ·baptiſmi dono dī

ad Roma·xi·Sine pęnitentia ſunt do
na ⁊ vocatio dei. Ideo dicit ſine pęni-
tentia ſm Ambroſiū· quia gratia dei in
baptiçato etiam adulto non quęrit ge-
mitum aut planctum vel opus aliquod
niſi ꝓfeſſionem ex corde ſolum. Deniq̄3
locum etiam purgatorij frequenti me-
moria viſitare debemus·vt animas ibi-
dem afflictas noſtris ſuffragijs alleuia-
re curemus·iuxta verbum iſtud Eccł·vij
Mortuo non prohibeas gratiam.

De illis quę poſt mortem viſe ſunt apparere viuis. Cap VII

Sicut autem dicit Aug⁹
in·li·de cura pro mortuis gerē
da·cum animę defunctoꝝ ali-
quā videntur apparere viuis·credibile ē
hoc fieri eiſdē neſcientibꝫ mortuis·⁊ iſtas
eſſe operatiōes angelicas per diſpēſatio-
nem prouidentię dei bene vtētis ⁊ bonis
⁊ malis ſm altitudinē iudicioꝝ ſuoꝝ
inſcrutabilem·ſiue hinc inſtruantur mē-
tes mortaliū·ſiue fallantur·ſiue cōſolē-
tur·ſiue terreātur·ꝓut vnicuiq̄3 vel prę-
benda eſt mīa vel irroganda vindicta.
Fatendū eſt enī neſcire mortuos quid
hic agatur apud viuos: Ne falſum ſit
qđ ait ꝓpheta·videlicet Eſaias: Abraā
neſciuit nos. At hęc Aug̃·verba nō ſūt
gnāliter intelligēda. Certum eſt enī vt
dicit Hugo de ſacramentis·li·ij·San-
ctorum animas in ſecreto diuinę contē-
plationis conſtitutas eorum quę foris
aguntur tm̄ ſcire q̄ntum vel illis ad gau-
dium vel nobis ad auxilium conſtat ꝓ-
deſſe. Nam ſicut angeli a deo per ei⁹ ver
bum petitiones noſtras diſcunt·⁊ quid
de illis implendū ſit vel non·ſic ⁊ animę
ſanctoꝝ dei faciem contēplantium ī ei⁹
veritate hominū preces intelligūt ⁊ quę
implendę ſunt vel non·adeo quippe ad-
iuncti ſunt ſupernę veritati vt nihil prę-
ter eius voluntatem quęrant velle. In-
tercedunt igitur ad eum pro nobis ⁊ me
rito dum earum nobis ſuffragantᷣ meri-
ta ⁊ affectu dum implere cupiunt vota
noſtra. Qđ tamē nō faciunt niſi cū illa
in dei voluntate implenda didicerunt·
hęc Hugo. Ceterum alia fuit conditio
ſanctorum decedentiū ſub veteri teſta-
mento·⁊ alia nūc eſt decedētiū ſub no-
uo. Illi nempe ianua cęli clauſa carebāt
viſione dei·iſti autē illa iam aperta cō
templantur ſpeculū veritatis·⁊ in ipſo
etiam ea quę foris ſunt pro volūtate ip-
ſius ſpeculi. Qđ ergo dicitur: Abraam
neſciuit nos·intelligendū eſt ꝙ vere ne-
ſciebat quia nondum deus ei per ſpecu-
lum reuelabat·nō enī abſentia vel futu
ra comprehendere poteſt animus huma
nus niſi per reuelationem quodāmodo
deificatus. Unde Aug⁹·vū ſup̄·Poſ-
ſunt inquit etiam ſpiritus defunctorum
aliqua quę hic aguntur·ſpiritu dei reue-
lante cognoſcere pręſentia vel pręterita
vel futa·ſicut ħ ꝓphę·nec ipſi oīa ſed q̄
illis eſſe reuelanda dei prouidentia indi-
cat·mitti quoq̄3 ad viuos aliq̄s ex mor-
tuis·ſicut econtrario Paul⁹ ex viuis ī
paradiſum raptus eſt. Nam ⁊ Samuel
ꝓpheta defunctus viuo regi Sauli ⁊ fu
tura p̄dixit: vnde ⁊ liber Ieſu filij Si-
rach continet in laude patrū qđ mortu-
us Samuel ꝓphetauit. Et Moyſes q̄
in Deuteronomio legitur mortuus·⁊ ī
euangelio cum Helia qui ⁊ mortu⁹ nō
eſt legitᷣ apparuiſſe viuētibꝫ·hęc Aug⁹·
Porro de ceteris aīabꝫ quę viſione ſpe
culi non fruuntᷣ certum eſt ꝙ oīo neſciūt
quid hic apud viuos agatᷣ·niſi forte per
angelos bonos vel malos vel etiā illos
qui morientes hinc ad illos trāſeūt deo
permittente ꝓpter aliquam cauſam eiſ-
dem indicetur. Unde Aug⁹·vbi ſupra
Si mortui ſciunt ea quę in humanę vi-
tę calamitate cōtingūt: quid eſt ꝙ pijſ-
ſimo regi inde flenti in coſpectu dei pro
magno beneficio promiſit deus ꝙ eſſet

ante moriturus ne videret mala quę illi
populo ⁊ loco ventura minabant᷑. Sed
dicet aliqͣs: Si nulla eſt mortuis cura d̄
viuis: quomodo diues ille apd̄ inferos
rogabat Abraam vt mitteret Laçaruꝫ
ad fratres ſuos qui ageret cum eis ne et
ipſi venirent in locum tormentoꝝ? Sꝫ
nunquid quia hoc dixit ideo quid age-
rent tunc fratres vel quid paterent᷑ ſci-
uit? Ita fuit illi cura de viuis q̄uis q̇d
agerent oīno neſciret ſicut nobis cura ē
de mortuis q̄uis quid agant oīno vtiqꝫ
neſciam? Sed rurſuſ occurrit: Quomo
do Abraaꝫ quid hic ageretur neſciebat
vbi Moyſen ⁊ ꝓphetas·id eſt·libros eo
rum quibus homines obediendo tormē
ta deuitarent eſſe ſciebat? Ubi deniqꝫ
nouerat diuitem illum in delitijſ·paupe
rem vero vixiſſe in miſerijs·quia dixit: fili
recordare ⁊c. Uerum hęc non cum age-
rentur ī viuis ſed eis mortuis potuit La
çaro indicāte cognoſcere· Proinde fa-
tendum eſt neſcire quidē mortuos quid
hic agatur dum h̄ agitur·poſtea vero au-
dire ab eis qui hinc ad eos moriendo p-
gunt·non quidem oīa ſed quę ſinūt᷑ in-
dicare qui ſinunt᷑ etiam iſta meminiſſe
⁊ quę illos quibus hęc indicant oportet
audire·hęc Aug⁹. Itaqꝫ ſicut idem di-
cit ſuper pſalmū·cviij·Licet animabus
defunctorum cura ſit de charis ſuis·vt
ille diues apud inferos patiens habuit
curam de fratribus ſuis viuis·non ideo
conſequens eſt illos ſcire quę circa cha-
ros ſuos hic aguntur vel lęta vel triſtia:
verum pręfato diuiti memoria fratruꝫ ⁊
carnalis affectus ad augmētū ſupplitio
rum eſt reſeruat⁹. Unde Greg⁹·ī omel᷑
de diuite ⁊ Laçaro. Ex hoc inquit ꝙ ar
dentis in inferno diuitis poſtqꝫ de ſeip-
ſo ſpes ſublata eſt animus ad ꝓpinquoſ
recurrit: patet quia reproboruꝫ animas
pęna ſua qn̄qꝫ ad charitatem erudit vt
iam tunc etiam ſuos ſpūaliter diligant
qui hic dū peccata diligerēt nec ſe ama-
bant·ſeruatur ergo diuiti ad pęnam et
cognitio pauperis quem deſpexit·⁊ me-
moria fratrum quos reliquit: vt ⁊ de viſa
gloria deſpecti ⁊ de pęna inutiliter ama-
torum·amplius torqueatur·hęc Greg⁹.
Ipſas vero defunctorum animas vocat
Uirgilius heroas·quos apud inferos
relegauit: eoſqꝫ ſolem ſuū ⁊ ſidera noſſe
dicit. Qui ⁊ res leuiores quas viui exer
cuerant eoſdem exercere teſtat᷑ poſt mor-
tem dicens: Quę grā currū Armorūqꝫ
fuit viuiſ q̄ cura nitētis Paſcere eq̄s ea-
dem ſequitur tellure repoſtos· Hęc aūt
falſitas opinionis vel opinio falſitatis
vt dicit Helinandus in chronicis ſuis
ex hoc ſumpſiſſe videtur initium ꝙ ani-
mę defunctoruꝫ pęnas luentes peccato-
rum ſuorum multis apparere ſolent in
habitu in quo prius vixerant·ſcilicet ru-
ſtici in ruſticano·milites in militari: ſicut
vulgus aſſerere ſolet de familia Helle-
quini. De qua Henricus aurelianenſis
inquit epiſcopus nuper retulit: ꝙ cleri-
cus quidā poſt mortem cuidam fami-
liari ſuo cappa pluuiali pulcerrima plū-
bei coloris indut⁹ apparuit·petens vt ei
ſuccurreret eo ꝙ in magnis tormentis eſ-
ſet. Cui ille: Quomodo inquit tam pul-
cram cappā habes ſi tu in tormentis es
At ille reſpōdit: Hęc cappa quę tā pul-
cra videtur vobis·ponderoſior ⁊ graui-
or mihi eſt q̄ turris pariſienſis·ſi mihi
ſuppoſita eſſet. Pulcritudo autem iſta
ſpes eſt venię quā habeo ꝓpter confeſſio
nem quā feci ſi tamen ſuccurratur mihi.
Certe inquit ille q̄tum potuero ſuccur-
ram tibi·ſed obſecro vt dicas mihi ſi de-
putat⁹ es in illa militia quā dicunt hel-
lequini. Et ille: Non inquit dn̄e. Nam
illa militia iam non vadit ſed nuper ire
deſijt·quia pęnitentiam ſuam peregit.
Corrupte autem dictus eſt a vulgo hel-
lequins, pro Karolequins. Fuit enim

Karolus qnt⁹ qui longā peccatoꝝ ſuoꝝ
egit penitētiā· ⁊ nuꝑ tandē ꝑ bti Dio-
nyſij libat⁹ ē intceſſionē· ſed rogo vt mi-
ſereamini mei· h̄ dicens cū fletu euanuit
Hec inquit Helinandus idcirco retuli
vt ꝑ h̄ eluceſcat vnde ſumpſit initiū vir
gilianus error de aīab⁹ defunctoꝝ q̄s
heroas appellat· dicēs eoſ eandē hīe cu-
ram equoꝝ: etiam curruū ⁊ armoꝝ poſt
mortē quā habuerāt dū viuebant. Et
hmōi autē apparitiōib⁹ eoꝝ qui p⁹ mor
tem in mūdo cruciant̄ ad tps: ſumi vide
tur illa Hugonis ſnīa iam ſupius poſi-
ta· ſ· q̄ pene purgatorie nō eſt locus oīo
determinat⁹· niſi quia multi inq̄t exēpliſ
⁊ reuelationib⁹ aīarū poſitaꝝ in eiuſmo-
di ſepe monſtratū eſt illaꝫ in hoc mūdo
exerceri. Et fortaſſe ꝓbabilius ē vt in lo-
cis ſingule penā ſuſtineāt: in quib⁹ cul-
pam cōmiſerāt· h̄ Hugo. Cui fortaſſe
poſſet rn̄deri· q̄ ⁊ plerūqꝫ apparuerūt ali
que que torq̄bant̄ in penis inferni. Vn̄
narrat Petrus damian⁹ de Bn̄dicto
iuniori papa nepote maiori Bn̄dicti· q̄
poſt morteꝫ apparuit cuidaꝫ Naſco iux̄
molendinū equo inſidenti ⁊ iter agenti.
Apparuit autē in ſpē aīalis monſtruoſi
cuius aures ⁊ cauda aſini erant· cetera
vrſi· cūqꝫ Naſcus tremefact⁹ fugā in-
iret: clamauit monſtrū illud: Noli inq̄t
o vir expaueſcere: ſcito me ſicut tu es ho
minē fuiſſe· ſed q̄ beſtialit̄ vixi· poſt mor-
tem ꝑferre ſpēm beſtie merui. Ad quem
ille: Quiſnam fuiſti? Ego ait ille ſolo
noīe Bn̄dictus fui q̄ nuper aplicā ſedē
indign⁹ obtinui· cui Naſcus· q̄d habes
retributionis? Nūc inq̄t vſqꝫ ad dieꝫ iu
dicij ꝑ dumoſa ⁊ ſqualētia loca ſulphu
rea ⁊ fetida ⁊ bulliētia rapior ⁊ ꝑtrahor
Poſt iudiciū xͦo corp⁹ meū ſimul cum
aīa irremediabil̄ cruciat⁹ ⁊ olla gehēnal̄
baratri me ꝯglutiet· ita vt m̄ nulla ſpes ī
poſterū recuꝑatiōis reſtet. Poſt h̄ xͦba
diſꝑuit. Fuerat aūt teſte eodē damiano
bn̄dict⁹ ille vel potius maledict⁹ ab ip-
ſo pōtificat⁹ ſui ꝓmordio vſqꝫ ad finem
vite ī luxurie ſceno ꝯuerſat⁹· ⁊ iō ab au
ribus aſini ꝑferre ſpēꝫ incipiebat· ⁊ ī cau
dam deſinebat· totam q̄ꝫ vitam ſuā re-
liquaꝫ carnalit̄ duxerat· ⁊ idcirco cetera
vrſus erat· hec ille. De hmōi tamen ap-
paritionib⁹ credibile eſt iuxta ſupradi-
ctam Auguſtini ſnīam· q̄ deo ꝑmittēte
vel iubente pro meritis aīarum frequen-
tius fiant angelicis oꝑationib⁹· ipſiſ eti-
am mortuis neſcientib⁹. Nam ⁊ de Sa
muele: fuit opinio Bede q̄ Phitoniſ-
ſa non vere ſuſcitauerit Samuelem ſed
potius demonē. Et ſm̄ hoc intelligi pōt
q̄ demō ea q̄ de morte Saulis ac filio-
rum eius verba predixit ab aliquo an-
gelorum diuino nutu ſibi reuelante cog
nit. Sed magis videtur q̄ fuerit verus
Samuel· ꝑ illud q̄d de eo Eccl· xl vi· ſcri
ptum ē· videlicꝫ q̄ poſt dormitionē oſtē
dit regi finem vite ſue· ⁊ exaltauit voceꝫ
eius de terra in ꝓphetia. Ex his autē ap-
paritionib⁹ ⁊ ſimilibus vt idē dicit He
linandus potuit augeri vel confirmari
antiquus error ille de animarū reuolu-
tionib⁹. Vt enī ait Aug⁹· in· li· x ꝺ ciui·
dei. Platonem ſcripſiſſe certum eſt ani
mas hominū poſt mortem vſqꝫ ad corpo
ra beſtiarum reuolui. Quam ſententiaꝫ
Porphirij autor tenuit Plotin⁹ ⁊ etiā
Macrobius. Platonici nanqꝫ crede-
bant ⁊ munduꝫ eternū ⁊ animā eſſe deo
coeternaꝫ· quia ſciebant illam īmorta-
lem neceſſario ſemper victuram. Et vi-
debatur eis q̄ ſempiternū eē non poſſet
q̄d ſemꝑ antea nō fuiſſet. Cū ergo ſcie
bant animaꝫ in hoc mundo non poſſe ſi-
ne corpore viuere· putabant eaꝫ aū diſ-
poſitionem hui⁹ corporis aliud habuiſ-
ſe· ⁊ adhuc poſt iſtud aliud habiturā eē
Quia xͦo corpus homīs īmortale poſ-
ſe fieri nec legerant nec audierant· aīas
ſemper ad mortalia corꝑa redituras pu
tabant. Hunc autem errorē apud gre-
cos vt ait Hieronym⁹ pythagoras in-
uenit q̄ ſe ꝓmū fuiſſe euphorbū· ſecūdo
ethalidem· tertio hermotimuꝫ· quarto

Nō de purgatorio
contra augustinum de
spiritu et anima ...
ex mortuis ad vi
vos rapi possunt ...

¶ ſuper morte amici

pirrbum·ad extremū pythagorā dixit·
Verū vt ait Helinandus vnde tantꝰ
error accipere potuit initiū niſi ex peruer-
ſa ſuggeſtione demonū. Hoc ſiquidē
oīs conatus eſt hominibꝫ perſuadere ne
minem ex operibus ſuis ęternalit̄ condē
nanduꝫ eſſe·nec aliaꝫ beatitudinē homi-
ni ſperandam eſſe q̄ꝫ fęlicitatem pręſen-
tis vitę·vt ęternę damnatiōis timore pꝰ
poſito viuat ſicut equus ⁊ mulus quibꝫ
non eſt intellectuſ. Multi nimirū hodie
ſunt qui vellent poſt mortem aut in nihi
lum ſm Epicurū reuerti ·aut in iumētū
ſm Platonem vel pythagoram conuͦ-
ti. De talibus enī dicitur Sap̄·ij·Di-
xerunt impij apud ſe cogitantes non re-
cte: Exiguū eſt ⁊ cum tedio tempus vitę
noſtrę ⁊ non eſt refrigerium in fine hoīs
⁊ non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab in-
feris. Quia ex nihilo nati ſumꝰ ⁊ poſt h̄
erimus tanq̄ꝫ ſi non fuerimus·venite er-
go fruamur bonis quę ſunt ⁊ vtamͣ crea
tura ⁊c·vbiqꝫ relinquamꝰ ſigna lęticię
qm̄ hęc eſt pars noſtra ⁊ h̄ eſt ſors. Si-
mile quoqꝫ dicitur Eſa·xxij· Comeda-
mus inquiūt ⁊ bibamꝰ cras enī moriem̄.
Illum inq̄ꝫ errorem pręductum vt dicit
Helinandus fortaſſis animarū quarū-
dam apparitio damnatoꝝ auxit·⁊ ſpar-
ſit in vulgus·quę quōdam diuino iudi
cio ſuis aut notis aut extraneis appare-
bant in beſtialibꝫ formis·vt aut earum
corrigerentur exēplo territi·aut graui-
us damnarēt̄ admoniti non correpti·ſi-
cut dictuꝫ eſt d̄ Benedicto papa iunio
ri: Potuit enī fieri aut quia frequēter
olim ſic apparentes ꝑferebant ſimilitu-
dines quaſdam beſtialiū corporū: puta-
te ſint a rudibus hominibus vera geſtare
corpora beſtiarum. Magi quoqꝫ ⁊ ma-
lefici qui ante aduentū ſolis iuſticię to-
tū ſuis tenebris orbem nebulabāt: qui-
bus etiam illuſtres reddebant̄ ſtupenti-
bus cunctis ad inſolita magis q̄ꝫ indi-
gnantibus ad illicita· huic errori ꝑ ſua
pręſtigia vires non modicas pręſtabāt.
Nam cum vel ſe vel alios in diuſas ſpe-
cies transformarēt·putabat eos imperi-
tum vulgus diuina quadā virtute alt̄-
natis vicibus de humana natura in be-
ſtialem ruere·etiaꝫ rurſus qn̄ vellent de
beſtiali in hūanam reſurgere. Sic ille iu-
piter magorum celebrimꝰ ⁊ totius ſcele-
ris officina apud vulgus ignobile arceꝫ
dīnitatis obtinuit: qui ad perpetrādos
inceſtus nefarios ſe in quaſlibet formas
deformauit. Hanc etiam ſnīam irriſit
Ouidius dicens: Heu q̄ꝫtum ſcelus eſt
ī viſcera viſcera cōdi: Alteriuſqꝫ aīantē
aīanti viuere lęto·h̄ Helināʼdꝰ d̄ illis er-
roribus.

¶ De illis quę ſunt in pęnis pur gatorijs. ¶ Capitulū VIII

Porro ſcd̄m veritatem
animę hūanę perpetuę ⁊ immor-
tales ſunt·ac per morteꝫ exutę
corporibus ⁊ ante iudicium extremū vel
in gaudio vel in pęna viuūt. Vn̄ Hu-
go in·li·de ſacra·ij·Maxima inquit tor
menta locum habent in imo·maximaqꝫ
gaudia in ſūmo·media ꝟo bona ⁊ mala
mixta ſunt in medio·id eſt·in hoc mūdo
Eſt autem ⁊ alia poſt morteꝫ pęna quę
dicitur purgatoria. Itaqꝫ de perfecte q̄-
dem bonis dubiū non eſt quin egrediē-
tes ſtatim ad gaudia tranſeant·ſimilit̄
de valde malis qn̄ ſine mora ad inferni
tormenta deſcendāt. De imperfecte q̄ꝫ
bonis certum eſt ꝙ nunc interim quibuſ-
dam pęnis vſqꝫ ad plenā videlꝫ purga
tionē a venturi gaudijs differūtur· hęc
Hugo. Ad hanc igit̄ pęnā purgatoriā
ab hac vita tranſeūt illi qui in ſtatu grē
decedūt·ſed aliq̄d cremabile ſecū ferūt
videlꝫ pctā venialia·q̄ vocat apoſtolꝰ
linum fęnū ſtipulam·vel etiam debituꝫ
pęnę pro peccatis ſuis mortalibꝫ nōduꝫ
plene ſolutū quę per dei gratiam ex ęter
na cōmutata fuerat in trāſitoriā. Nam
vinculū culpę ſoluit dn̄s ſimplicit̄ in pę
nitente·vinculū auteꝫ gehennę ſoluit ſb̄
ꝯditione·ſ· ęternam pęnā in tranſitoriā

commutando quę infligitur in purga-
torio. Nec dicitur proprie pęna · id eſt·
punitio: ſed purgatio· ſicut cauteriũ qꝺ
ad purgationẽ ſit poſt infirmitatẽ. Hoc
autem extremũ vinculũ· ſ· pęnę purgato
rię obligationẽ ſoluit miniſter· id eſt· ſa
cerdos· ſed ſub conditione· ſ· cõmutans
eam in pęnitentiã temporalẽ. Qꝺ ergo
minꝰ ſoluit pęnitens ante mortem opor
tet vt ſoluat poſtmodũ ad purgationeꝫ
Nam ⁊ ipſa pęna ꝓſens a ſacerdote pę-
nitentibꝰ iniũctã quę dicitur ſatiſfactio
non eſt ꝓprie punitio ſꝫ purgatio. Itaqꝫ
de purgatione venialiũ in purgatorio
dicit Gregꝰ in dial· li· iiij· De quibuſdã
leuibuſ culpiſ credendus eſt ante iudici-
um eſſe purgatorius ignis · pro eo ꝙ ve-
ritas dicit: Siquiſ in ſpiritũ ſanctũ blaſ
phemiaꝫ dixerit· non remittetꝰ ei nec in hꝫ
ſęculo nec ĩ futuro. Hac enĩ ſnĩa datur
intelligi quaſdam culpas in hoc ſęculo
quaſdam in futuro laxari· hęc Gregoriꝰ
De pęnitentibꝫ vero qui non explent ſa-
tiſfactionẽ in hac vita· dicit Ambroſius
in· li· de vnica pęnitentia. Facilius inue
nias qui ſeruauerit innocentiã qꝫ q̃ con-
gruam egerint pęnitentiam. Ex quo pa
tet ꝙ pauci pęnitenteſ in obitu euolant
ita· ſ· vt per purgatoriũ non tranſeant.
Qꝫ enim purgatorium ſit: poteſt etiam
aſtrui ratione ſic: Quidã hic oĩno pur
gantur ⁊ hi euolant ſtatim vt moriuntꝰ.
Alij vero nec purgantur hic nec etiã pur-
gari incipiunt· ⁊ hi cuꝫ moriuntꝰ in infer-
nũ deſcendunt. Quidam auteꝫ hic pur-
gari incipiunt ſed non purgantur oĩno
ꝓpter vitę defectum: neceſſe eſt igitur vt
eant in locum mediũ vbi ſuppleatur qꝺ
hic inceptum eſt ſed imperfectũ. In mor
te igitur hominis deo permittente diabo
lus cum igne ac tortoribꝫ ſuis paratꝰ eſt
⁊ in anima purgat ſiquid in ea purgan-
dum eſt. Qꝫ enim illa pęna per diabo-
li miſterium infligatur · patet ex verbis
beati Bernardi ſicut inferius dicetur.
Hoc tamẽ diabolꝰ facit nõ ĩtentiõe pur
gandi ſed potius lędendi· ſm morem ſu-

um atqꝫ nocendi. Si autem nihil eſt in
moriẽte purgandũ· vt ĩ beato Martino
qui dixit diabolo: Nihil in me funeſte
reperies· ipſa euaſio ignis declarat boni-
tateꝫ ſui operis· Sicut econtra ignis ille
in eis quoſ torquet fuiſſe declarat aliq̃d
ſordis. Et hoc eſt qꝺ dicitur ab apl'o · j ·
Cor· iij· Dies enĩ dñi declarabit· ſ· opꝰ
vniuſcuiuſqꝫ q̃le ſit. Vocat enĩ diẽ dñi
tempus ab hora mortis vſqꝫ ad diem iu
dicij. Nam vita pręſenſ dies hoĩs dicitꝰ
in q̃· ſ· arbitrio ſuo relinquitꝰ· vt qꝺ vult
vel bonũ vel maluꝫ operetur. Unde di-
citur a dño Luc· xix· Et quidem in hac
die tua quę ad pacem tibi · ſed ex hora
mortis incipit in eo eſſe dies dñi ſm me-
rita ipſum iudicantis. In igne inquit re
uelabitꝰ· ſ· quid homo fecerit· ⁊ vniuſcu-
iuſqꝫ opus quale ſit ignis ꝓbabit· ſi cu-
ius opuſ arſerit· id eſt · igni cedere inuen
tum fuerit· detrimentũ patietur · ſcꝫ mi-
noris glorię· ſicut glo· dicit: et hoc vel qꝛ
non ſtatim euolabit· vel qꝛ nõ oẽ opꝰ eiꝰ
ad gliaꝫ erit. Et ſm hꝫ intelligitꝰ eẽ glorię
mĩoris· i· tardioris vel remiſſioris. Ipſe
tñ ſaluꝰ erit· ſ· merito fundamẽti cui ni-
bil ꝓpoſuit. Vel ſic põt intelligi detrimẽtũ
patietꝰ dũ ei pęna infligetꝰ· qꝛ pęna ipſa
eſt naturę ꝯria· ſic tñ q̃ſi ꝑ ignẽ· qꝛ· ſ· rem
ferẽs cremabilẽ· euadet poſt igniſ purga
tionẽ. Et dĩc ibi glo· Gregꝫ· Penſandũ
eſt ſollicite qꝺ ꝑ ignẽ futurę purgatiõiſ aſ-
ſerit apl's ſaluari poſſe· nõ eos q̃ ſuꝑ hoc
fundamẽtũ ędificãt ferrũ aut ęs aut plũ
bum· i· pctã maiora ⁊ duriora· ⁊ iõ inſo-
lubilia· ſꝫ eos q̃ ędificãt lignũ fęnũ ſtipu
lã· id ẽ· peccata mĩora ⁊ leuiſſima q̃ ignis
facile ꝯſumit. De q̃bꝫ tñ lꝫ mĩmis nihil
illic purgationis obtinebit niſi qui hoc ĩ
hac vita promeruit· hęc Glo. De hꝫ etiã
dicit Augꝰ ſuꝑ pſalmũ· xxxvij· Dñe in-
quit ne in ira tua corripiaſ me· ſed in hac
vita purges me· meqꝫ purgatuꝫ reddas
talem cui iam emũdatorio igne non ſit
opus ꝓpter illos qui ſalui erũt · ſic tam
q̃ſi per ignem. Non eo ꝙ ſalui eſſe debẽt
ignis ille contemnitꝰ. Grauior tamen eſt

ſuper morte amici

ꝙ quicquid homo ī hac vita pati poteſt
hec Aug⁹. Pro varietate tamen pur/
gandoꝝ quidam grauius ⁊ quidā miti/
us ſentiunt ignem illū· ſicut etiam dicit
Greg⁹· in dial'. de igne gehēnali· ꝙ vnus
quidem eſt· ſed non oēs vno modo cru/
ciat peccatores. Nā vniuſcuiuſqȝ ꝗ̄tū
exigit culpa· tantum ſentitur in pena.

¶ Agit autem in animam ignis vtiqȝ
dupliciter. Vno ſcilicȝ modo per intui/
tum eius· ſicut dicit Greg⁹· ꝙ in eo ipſi
ardent ꝙ ſe ardentes vident. Alio mo/
do per adherentiā· Adherēt enī aīe non
ita vt ex igne ⁊ anima fit vnū ſicut ex cor
pore ⁊ anima vnū efficitur ·ſed natā re/
manente diuerſa ⁊ diuiſa vnū alteri mi/
ro ⁊ ſingulari modo coniūgitur. Et con
tinet ignis ille totum ſpiritū vndiqȝ do/
lentem· ſicut ignis materialis totū ferꝝ
vndiqȝ candens. Vnde Greg⁹· Si ani
ma inquit teneri poteſt a corpore ·cur nō
puniri poſſit ⁊ a corpore? Sed fortaſſis
obijciet aliquis ꝙ omnis actio fit per cō
tactū· ⁊ non eſt contactus ſimplicis ad
compoſitum. Similit' cū oīs paſſio ſit ꝑ
contrarietatē· nulla contrarietas eſt ſpi/
ritualiū diſpoſitionū ad rem corꝑalem.
vnde nec ignis corporeus videtur in ani
mā agere· nec ab ipſo anima pati poſſe
Cui nos rn̄demus· ꝙ anima quidē agit
in corpus ·non per contactū ſed per col
ligantiā quā habent in alterutrū· qua ⁊
corpus ab anima mouet' aut vegetatur
⁊ anima etiam a corpore patitur· ſm illḋ
Sap̄· ix· Corpus qḋ corrumpit' aggra/
uat animā· ⁊ deprimit t'rena inhabita/
tio ſenſum multa cogitantē· Sic ⁊ ignis
purgatorius quandā habet colligantiā
ad aīā ſm quā anima patitur ab ipſo·
quā non habet ignis iſte terren⁹ q̄ quar/
to deputatur elemēto. Ad hoc enī crea/
tus eſt ignis ille ſpecialit' qui eſt in pur/
gatorio vt aīas purget cruciando. Eſt
etiam contrarietas quedam inter ignē
illum ⁊ peccatricē animā inquantū in ea
ſunt reliquie peccatoꝝ quas apl's vocat
linū fenū ſtipulam. Oīs enim creatura
quandā compoſitionē habet cum pecca/
to· cuius non eſt ſimul in natā· vnde ra/
tione illius oppoſitiōis pugnabit totus
orbis contra inſenſatos· vt legit' Sap̄·
v· Ipſaqȝ peccata ſunt matiā illi⁹ ignis
inuiſibilis· ſicut rubigo ferri vel argenti
matā ſit ignis hui⁹ viſibilis. Vnde pec/
cati rubigine ꝯſumpta ·id ē· peccati ma
cula ·ceſſat ignis ab aīa· ſm illud Pro
uerb· xxv· Aufer rubiginem de argento
⁊ egredietur vas puriſſimū. Deniqȝ
non iō pena illa purgatoria ignis vo/
cabulo appellatur quia ſolo ignis elemē
to illic anime cruciant'· ſed ignis nomīe
ſm Aug· pena quelibet ꝗuiſſima deſig
tur· eo ꝙ ab igne ꝓpter vim eius actiuā
cuncta etiam elemēta patiunt'. Vn̄ cer/
tum eſt etiam ex dictis ſanctoꝝ in pena
gehennali ad reproborum afflictionem
oīa elemēta cōcurrere ·⁊ nihilomin⁹ ad
ſanctoꝝ glorificationē īmutata eorū q̄/
litate· ſm illud Sap̄· xvi· Creatura tibi
factori deſeruiens excādeſcit in tormētū
aduerſus iniuſtos· ⁊ lenior fit ad bn̄faci/
dum pro his qui in te confidūt. De pe/
na quoqȝ purgatoria dicit btūs Bern/
ardus in ſermone de negociatione ſctā.
Eſt regio quedam expiatiōis· vbi· ſ· aīe
corꝑib⁹ exute cruciant' ad temp⁹ vel ca/
lore ignis vel rigore frigoris vel alic⁹ gra
uitate doloris. Ibi pius pr̄ filios glificā/
dos in manu temptatorū relinqt ·nō ad
occiſionē ſed ad purgationē· hec ille Ex
quibus verbis notat'· ⁊ ꝙ in purgatorio
demones aīas cruciant· ⁊ ꝙ ibidem aīe
non in igne ſolo ſed varijs ſuppliciorum
generib⁹ affligunt'. Etiā vt dic̄ Hugo
vnde ſup̄: Poterat de⁹ ⁊ ſine materia/
libus elementis aīab⁹ cruciandis ſenſū
doloris dare· ſ; dignū eſt vt in eis puniā
tur in quib⁹ peccauere. ¶ Illos etiam
equos ſuper quos aliquādo defunctoꝝ
anime ſiue damnate ſiue in pena purga
toria conſtitute videntur equitate· di/
cit Helinandus eſſe demones in equos

tranſformantes ſe·quorum ſeſſores ſunt
animę miſerę peccatis oneratę tanq̃ ar-
mis quibuſdam et clypeis onuſte· ſed
reuera ꝓprijs ſceleribꝫ in formis talibus
onuſtate·iuxta illō̃ ꝓpheticũ: Deſcẽdũt
in infernuꝫ cum armis ſuis·id eſt·cũ mẽ-
bris ſuis quę fecerunt arma iniq̃tatꝫ·pec-
cata·nolenteſ ea facere arma iuſticię dei
Certum eſt inquit equũ eſſe aĩal ſupbũ
⁊ contumax·cõtentionis· ⁊ belli cupidũ
feruentem ad coitum ⁊ in libidine ꝑpo-
tentem. Dęmones igitur in equos trãſ-
formati ſignãt ſeſſores ſuos ſe hmõi ſce-
leribus oblectaſſe. Talis equus erat ille
quẽ monſtrauit carbonarius comiti mu
uernẽſi. Erat enĩ carbonariꝰ iſte vir pau
per in ſęculo ſed diues in deo religioſus
⁊ timens deũ·ob quod etiam familiaris
erat prefato comiti. Hic dum nocte q̃-
dam vigilaret ⁊ cuſtodiret foſſam ſuam
carbonificã acriter incenſam: Ecce quę-
dam fęmina nuda currens apparuit et
poſt eam eques quidam equo nigro in-
ſidens euaginato gladio velociter equi-
tans vt fugientem apprehẽderet mulierẽ
Quę dum fugiens foſſam circũiret com
prehẽſa ẽ ab eo ⁊ perfoſſa gladio·⁊ ſtatĩ
quaſi mortua cecidit·quã ille in ignẽ ꝓ-
iecit ⁊ exuſtaꝫ rurſum extraxit ⁊ ãte ſe ſu
per equũ poſuit ⁊ abijt. Hęc autẽ viſio
pluribus noctibus ſibi oſtenſa eſt. Cuꝫ
ergo die quadam de hac re tam frequẽ-
ti nimis anxiꝰ cogitaret· ſic cogitabũdꝰ
⁊ triſtis comiti obuiauit· Miratus co-
mes·ſecreto cauſam triſtitię requiſiuit·
Ait ille: hęc ⁊ hęc totiens vidi ⁊ vtinam
vidiſſetis. Certe inquit comes ego tecũ
vadam·⁊ videbo viſionẽ hanc magnaꝫ
Igitur comes confeſſus oĩa peccata ſua
mutauit habitum ⁊ aſſumit ſecum car-
bonariũ·abijtq̃ cuꝫ eo ſolus in ſiluam.
Et cum vigilaret circa mediam noctem
audiuit quẽdã buccinantẽ fortiter·⁊ ſi-
gnauit ſe per totuꝫ· ⁊ ecce miſera mulier
illa accurrens nuda ſicut prius cepit foſ-
ſam fugiens circũire·quã eques ille inſe-
quẽs ⁊ comprehẽdens gladio peremit·⁊
in ignem proiecit ⁊ iterum reſumpſit· q̃
ſuper equũ ante ſe poſita cum fugere vel
let·comes adiurauit eum in noĩe dñi vt
ſtaret ⁊ diceret ei quis eſſet·⁊ cur hoc face
ret· Tũc ille ſubſiſtens ait: Ego ſum ve-
ſter ille miles·⁊ hęc eſt illa nobilis muli-
er vxor illius militiſ quẽ pro amore meo
interfecit vt licentius ⁊ frequentius meo
concubitu frueretur. Et in hoc peccato
ambo mortui ſumꝰ·niſi q̄ heu ſero in ip-
ſa morte pęnituimꝰ. Nunc autem tale
tormẽtum patitur q̄ ſingulis noctibus
a me interficitur ⁊ comburitur·tantũ enĩ
dolorem patitur in ictu gladij quo eam
ferio·q̃ꝫtuꝫ nullꝰ vnq̃ in morte ſua paſ-
ſus eſt·⁊ multo maiorẽ in combuſtione.
Ad hęc comes: Quis eſt equus ille ſup
quem ſedes·diabolus inquit quidam ẽ
qui me ĩeffabili vexatiõe torquet· Poſ-
ſet ne vobiſ ait aliquis ſuccurrere: poſſet
inquit ſi vos faceretis in cunctis congre-
gationibꝫ quę vobis ſubiectę ſunt orari
pro nobis ⁊ a preſbyteris celebrari miſ-
ſas ⁊ a clericis decantari. ¶ Talis eti-
am erat equus ſuper quem aſcendit infę-
lix ille maſticonẽſis· de quo refert Pe-
trus abbas cluniacenſis in·li·miraculo-
rum·q̄ cum quadam die ſolenni maſti-
cone in ꝓprio palatio reſideret·multꝫ mi
litibuſ diuerſi ordinis conſtipatus·repẽ-
te ignotus homo equo inſidens per oſti-
um palatij ingreſſus cunctis videntibuſ
⁊ mirantibus vſq̃ ad ipſum peruenit di
cens ſe velle colloqui ei·impans vt ſurge
ret ⁊ ſequeret̃. Qui inuiſibili potẽtię nõ
valens reſiſtere ſurrexit ⁊ vſq̃ ad oſtiuꝫ
domus proceſſit vbi equũ paratum iue-
nit quem iuſſus ſtatim aſcendit· cuiꝰ ha
benas ille accipiens qui ꝓpter illum ve-
nerat velociſſimo curſu per aerem cunctꝫ
videntibus ferre cepit. Ille autem miſe-
rabiliť clamãs·ſuccurrite ciues ſuccurri-
te: totã ciuitatẽ cõmouit. Oẽs ãt eũ cur
rẽtem ꝑ aera ꝯſpexerẽt q̃ꝫdiu natali oclo
rũ acie potuerẽt·ſicq̃ tãdẽ ꝯtractꝫ viſibꝫ

hoīum factus eſt ęternꝰ ſocius demonū ¶ De hoc quoqȝ mihi certiſſimuȝ referebat exemplū patruus meꝰ Elebandus Henrici quōdā remenſiſ archiepiſcopi cubicularius. Dn̄s inquit meꝰ archiepiſcopus mittebat me apud acrebatum. Dum autem circa meridiem apud q̄dam nemꝰ appropinq̄ſſemꝰ ego ⁊ famulus meus qui me precedebat celerius equitanſ vt mihi prepararet hoſpitiū · audiuit ille tumultū magnū in nemore q̄ſi multiplices ⁊ varios equoꝝ fremitꝰ · armorum ſonitus · ⁊ velut voces multitudinis impetu ꝓrumpēt̄ in bellum · Expauefactus ergo ipſe ⁊ equus eius cōtinuo regreſſus eſt ad me · a quo cū quererē q̄re reuerteretꝰ: Rn̄dit: Equꝰ nec fuſte nec calcaribuſ cogi poteſt vt procedat. Ego etiam ipſe territꝰ ſum vt oīno ꝓcedē nō audeam · mira enī vidi ⁊ audiui. Nemꝰ iſtud defunctoꝝ aīabus ⁊ demōib' plenū eſt. Audiui aūt illos clamare ⁊ dicere: Ite ite iam habemꝰ ꝓpoſitū d̄ Area · in primo habebimꝰ archiepiſcopū remēſem. Ad qđ ego rn̄di · ſignū crucis noſtri frontibus imp̄mamꝰ ⁊ ſecuri ꝓcedamus Cū ergo ꝓceſſiſſem ⁊ ad nemus ꝑueniſſem · iam vmbre ꝓceſſerant · ⁊ tamen voces quaſdā confuſas audiui ⁊ fragores armorum ⁊ equoꝝ fremitꝰ · ſed nec vmbras videre nec voces intelligere potui. Cum autem rediſſemꝰ iam archiepiſcopum inuenimꝰ in extremis · nec poſt has voces diebus q̄ndecim ſuperuixit. Vnde cōuincitꝰ eum ab illis ſpiritib' raptū a quibus auditum fuerat rapiendū · hec Helinandus.

¶ De ſuffragijs eccleſie que impenduntur mortuis. Cap · IX

De illis aūt ſolis aīabus que ſūt in purgatorio certū habet eccl'ia ꝙ eis ꝓſint viuentiuȝ ſuffragia. Nam de illis qui iam beata requie fruuntꝰ · certum eſt ꝙ nō indigēt noſtris ſubuentionib' · q̄n potius eoꝝ nos ſuffragijs indigemꝰ. Vnde Augꝰ d̄ verbis apl'i ſuper epl'am ad Hebreos. Iniuria eſt inquit in eccl'ia pro martyre orare · cuius nos debemꝰ orōnib' cōmēdare De damnat̄ vero duplex eſt opinio · et vtraqȝ īnititꝰ Aug. · verb̄ ī enchiridion dicentis: Non eſt negandū aīas defunctorum pietate viuentiū releuari · cum ꝓ illis in eccl'ia vel elemoſyne fiunt vel ſacrificium offertur mediatori. Sed h̄ illiſ tm̄modo proſunt qui cum hic viuerent vt hec ſibi poſtea ꝓdeſſe poſſent meruerunt. Eſt enī quidā viuendi modus nec tam bonus vt non requirat iſta pꝰ mortem · nec tam malus vt ei nō proſint iſta poſt mortē. Eſt āt ī bono talis vt iſta nō requirat · ⁊ eſt rurſus ī malo talis vt nec his cum hec vita tranſierit adiuuari valeat. Quo circa meritū oē compatꝰ in vita ꝑſenti · quo poſt illaȝ poſſit quiſpiam grauari vel releuari. Sic enī ſaluatur et illa ſententia apl'i: Oēs inquit aſtabimꝰ ante tribunal Chriſti vt referat vnꝰ q̄ſqȝ ꝯm ea que per corpus geſſit bona vel mala. Siquidē hoc etiam ſibi merituȝ q̄ſqȝ compauit dum viueret in corpore · vt ei poſſent iſta ꝓdeſſe. Cum ergo ſacrificia vel altaris vel elemoſynarū quarūcūqȝ pro valde bonis offeruntꝰ ſunt gratiarū actiones · pro nō valde malis ꝓpitiationes. Si autem pro valde malis etiam ſi nulla ſint adiuuamēta mortuoꝝ · ſūt tamen qualeſcūqȝ ꝯſolationes viuoꝝ · quibus ꝯo proſunt vel ad h̄ ꝓſūt vt ſit plena remiſſio · vel certe vt tolerabilior ſit ipſa dānatio · hec Augꝰ. Idem de verb̄ apl'i. Orōnib' inquit eccleſie ſancte atqȝ ſacrificio ſalutari elemoſynis que ꝓ illiſ offeruntꝰ · non eſt dubiū mortuos adiuuari: vt cum eis a dn̄o mīcordius agatur q̄ȝ eorum peccata meruerūt. Hoc · n · a patribus traditum tota obſeruat eccleſia vt pro his qui ī cōione ſacri corporis ⁊ ſanguinis defuncti ſunt cuȝ ad ipſum ſacrificiū loco ſuo cōmemorantꝰ oretur ac pro illis etiam id offerri cōmemoretꝰ. Nec tn̄ mortuis noua merita comparantꝰ

cum ſui pro eis aliquid boni operantur
ſed eoꝝ ꝓcedentibꝰ iſta conſequētia red/
duntur· nam iſtam quiſqꝫ vitam finiens
habere poſt eā non poterit niſi qđ in ea
meruerit· hec Augꝰ· Ex quibus patet q̇·
bus ⁊ qualiter ꝓſunt illa quę pro defun
ctis frequentat eccleſia · nam mediocrit̄
malis ſuffragant̄ ad pęnę mitigationē
mediocriter bonis ad plenā abſolutio/
nem· Quia vero dictū eſt vt tolerabilior
ſit ipſa damnatio· Et ſup illud· ij· Cor
v· Oēs aſtabimꝰ ante tribunal chriſti ⁊c
dicit Augꝰ· ꝙ eccl'ia orat pro baptiçatꝭ
oībus. Dicunt quidā ꝙ eccleſię ſuffra/
gia ꝓſunt etiam damnatꝭ fidelibus· ⁊ hi
valde malos quibus non ꝓſunt dicunt
illos qui fidem nō habuerūt · mediocrit̄
aūt malos vocant fideles damnatos q̇
licꝫ non meruerint aliquā relaxationez
ſimplicit̄· meruerūt tñ illaz vt dicūt ſi p
eis ab eccleſia fieret. Itaqꝫ dicunt eis ꝓ/
deſſe ad mitigationē pęnę· non tamē oī
modam ſed vltra terminū a deo conſti/
tutum illam mitigari nō poſſe. Dixit tñ
pręcepoſitinꝰ ꝙ tota pęna infernalis poſſet
per iſta ſuſpendi vſqꝫ ad diem iudicij .
Dicunt etiam illis ꝓdeſſe per modū ſuſ/
tentationis· quia fideles damnati etiaz
ſi per hoc illorum pęna nō minuat̄· tamē
per hoc ad ſuſtinēdum pęnam fortiores
efficiunt̄: Sicut ille qui opatur in erga/
ſtulo cum ei datur aliquid ad comeden
dum vel bibendū per hoc recreatus forti
or efficitur ad onus laboris ſuſtinenduz
Mediocriter autē bonos vocant illos
qui ſunt in purgatorio q̇bus ꝓdeſt ſim/
pliciter eccleſię ſuffragatio . Scđm illđ
etiam poteſt dici corpus Chriſti eſſe tri/
forme tm̄ ⁊ non quadriforme. Nā fide/
les damnati ſunt etiaz membra mortua
⁊ pręſciſa· ideoqꝫ non ſunt pars corporiſ
myſtici. Quia tamen aliquādo fuerūt
pars illius· valent eis ſuffragia corporis
hmōi· ſ. eccleſię· non ad viuificationē ſꝫ
ad pęnę mitigationez . Itaqꝫ pars cor/
poris Chriſti eſt in cęlo· pars in purgato
rio· ⁊ pars in mundo. Dicunt autez qui
dam ꝙ illud qđ tollitur per ſuffragia de
pęna inferni imꝓportionabile ē reſiduo:
ideoqꝫ nunq̄ꝫ poteſt tota minui vel tolli
Alij vero concedunt vt dictum eſt ꝙ po/
teſt ad tempus tolli· ſ· vſqꝫ ad diez iudi/
cij. Alij quoqꝫ dicunt ꝙ tanta tollit̄ in
ꝓportione· non tanta in quātitate· ſicqꝫ
ſemper neceſſe eſt aliq̇d remanere. Sciē/
dū tñ ꝙ pęna eoꝝ ſubſtātial'· id eſt· ver/
mis conſcientię non poteſt minui ſed ac/
cidentalis· ſ· exterior ad tempꝰ ſm illos
ſuſpendi poteſt vel minui. Hęc aūt opi/
nio non eſt contra fidem licet videat̄ eē
contra veritatē. Nam ſi ꝓdeſſent eccle/
ſię ſuffragia damnatꝭ ad pęnę mitigati/
onez· multo magis ⁊ glificatꝭ qui ſūt mē
bra viua eiuſdem corpis ad ipſius glo/
rię intentionē. Dicit ergo Augꝰ ꝙ mem
bro prorſus mortuo non pōt a capite ꝓ/
pinari ſenſus· dicit etiā ꝙ mēbꝝ pręſci/
ſum nō ſequit̄ ſpūs. Vñ cū illi ſint mē/
bra penitꝰ mortua· videtur ꝙ nec ſenſus
nec cibus nec eccleſię opa vitalia poſſint
eis prodeſſe . Pręterea dicit idē Augꝰ
in· li· de vbis dñi · Qui ſine fide ꝑ dile/
ctionē opante ⁊ eius ſacramētꝭ de corpe
exierūt· fruſtra ill'a ſuis impendunt̄ offi/
cia pietatis · cuꝰ dū h eſſent pignere ca/
ruerūt· non ſibi theſauriçantes miā ſed
iram. Ad idez facit qđ idē in· li· xxi· de ci
ui· dei dicit. Cauſa q̄ fit vt nunc eccleſia
non orat pro mal' angelis eadē eſt cauſa
qua fiet vt in extremo iudicio q̄uis pfe
cta charitate non oret pro hoibꝰ ęterno
igne cruciandis. Nūc aūt ꝓpterea ꝓ eis
orat quos in genere hūano habet inimi/
cos· quia tempus eſt pęnitentię fructuo/
ſę. Nam ſi de aliquibꝰ certum eſſet ꝙ p̄/
deſtinati eſſent in ignem ęternū ire cum
diabolo· tam pro eis non oraret eccleſia
q̄ꝫ nec pro ipſo · hęc Augꝰ· Igitur
alia eſt opinio ꝓbabilior· eorum· ſ· q̇ di/
cunt eccleſię ſuffragia nullis ꝓdeſſe dā/
natis . Et hi vocant valde malos om/
nes dānatos· mediocriter autem malos
dicunt illos qui in nō impleta pęniten/
tia ſibi adiuncta pro mortalibus quę

Conſolatio

cōmiſerūt· vel cū groſſis venialib' ī cha-
ritate decedūt. Talib' enī ſuffragia pro-
ſunt vt tolerabilior ſit eoꝝ dānatio· id ē
punitio. Porro mediocrit' bonoſ vocāt
illos q̇ pauca ⁊ leuia venialia ſecū ferunt
⁊ nulla mortalia cōmiſerūt· vel iniūctā
ſibi pęnitentiā totaliter expleuerūt· ⁊ ta-
libus ſuffragia ꝓſūt vt plena ſit remiſſio
eoꝝ· i· vt ſtatim plenā aſſequent' relaxati-
onē ſuppliciorꝝ. Sꝫ fortaſſis obijciet q̇s
cōtra id qꝺ dictū eſt de dānatis: Legit'
enī .ij. Mach. xij. ꝙ Judas ⁊ ſui cum ve-
niſſēt vt corpa ꝓſtratoꝝ tollerēt ac ſepe-
lirent īuenerūt ſub tunicis interfectoꝝ de
donarijs idoloꝝ que apud iāniā fuerāt·
a quib' lex ꝓhibet iudęos. Omnib' ergo
manifeſtū factū ē ob hāc cām eos corru-
iſſe. Oēs itaqꝫ benedixerūt iuſtū iudiciū
dn̄i· q̇ occulta fecerat manifeſta· atqꝫ ita
ad p̄ces cōuerſi rogauerūt vt delictū tra-
deret' obliuioni. Deinde Judas ꝓ eiſdē
collatione facta duodecī dragmas argē-
ti miſit hieroſolymā offerre ꝓ peccatꝭ ⁊c.
Ex quo videt' innui ꝙ ꝓ damnatis debe-
at orari ⁊ ſacrificiū offerri. Sꝫ p̄ſumitur
ꝙ ſub ipſo gladio pęnituerint aliq̇· qꝺ
attendēs Judas· ⁊ forte ꝑ ſpūm cogno-
ſcens fecit ꝓ eis orari. Vn̄ ⁊ poſtea dicit'
ibidē. Et q2 cōſiderabat ꝙ hi qui cū pi-
etate dormitionē acceperant optimā ha-
berent repoſitā gratiā. Dicit aūt Aug'·
vbi ſupra· ꝙ eccl'ia ꝓ omnib' illis orat de
quibus eſt incerta. Qꝫ autē dr̄ in miſſa ꝓ
defunctis: Libera aīas eoꝝ de manu in-
ferni· ⁊ de ꝓfundo lacu· ⁊ de ore leonis· et
de faucib' tartari· per hęc oīa intelligun-
tur diuerſę pęnę purgatorij· a quibus ec-
cleſia petit animas liberari. Vel ſi de pę-
nis inferni accipiat'· tunc nō oratio ſꝫ gra-
tiarū actio eſſe dicit' ſub hoc ſenſu: Gra-
tias ago tibi ꝙ eas de talibus liberaſti.
Sic enī et cū eccleſia celebrat ꝓ puul' in
albis defunctis· nō dicit' eſſe petitio· ſed
gratiarū actio. Sic orauit dn̄s ꝓ Laça-
ro dicens Joh. xj. De' gratias ago tibi
qm̄ audiſti me. Deniqꝫ q̇cq̇d dicāt apo-
criphę de ſtatu dānatoꝝ· licet puniātur
citra meritū· dicūt eoſ catholici doctoreſ
nullum penitus aliquo tp̄e vel caſu reci-
pere ſolatiū. Vn̄ intelligim' Eſaiā. xiiij
hyperbolice loq̇· vbi ad exaggerandam
confuſionē ac pęnā Nabuchodonoſor
de ipſo dicit ſub typo luciferi: Infernus
ſubter te cōturbatus eſt· i· cōmot'· nō ti-
more ſed gaudio· in occurſum aduentus
tui ſuſcitauit tibi gigātes· i· terrenos p̄n-
cipes· vt in deriſionē ⁊ contemptum oc-
currerēt tibi quos dū viueres cōpreſſiſti·
Vn̄ ſubiungit'. Omnes principes terrę
ſurrexerūt de ſolijs ſuis· i· de pęnaꝝ locis
conſolationē habētes ſcꝫ in pęnis tuis·
vel mirātes tanti p̄ncipis pęnā· cui' pri-
us mirabantur potētiam. Sic ergo loq̇t'
per hyperbolē et etiā per ſarcaiſmos· id ē
hoſtilē irriſionē. Qꝺ qꝫ dicit ibi Hiero'
ſolatium eſſe maloꝝ cum viderint inimi-
cos ſibi eſſe ſocios pęnaꝝ· intelligendū
eſt· vbi poteſt eſſe ſolatiū· at ī inferno nō
dicimus eſſe locū ſolatij· ſed puri ſuppli-
cij. Hiero' autē iuxta litterā ibi exponit
verba Eſaię. quę vt dictū eſt accipiūtur
hyperbolice. Poſſunt etiā intelligi om-
nia huiuſmōi per hypotheſim· hoc modo
Si lętari poſſent in inferno· lętarentur
vtiqꝫ in aduētu tuo. Dm̄ igit' de his
ſolis vt dictū eſt qui ſunt in purgatorio
certū habet eccleſia ꝙ eis ꝓſint viuentiū
ſuffragia· ad illos vt dicit beatus Bern̄·
nobis tranſeundum eſt ꝑ cōpaſſionem·
quibus iuncti ſumus per humanitatem.
Surgā inquit illis in adiutoriū interpel-
lando pro eis· ieiunijs· orationibus· et ſa-
crificio ſingulari. Huiuſmodi· n· officijs
poteſt eoꝝ pęnitētia reſecari· pęna finiri·
Trib' autē pręcipue cauſis ſuffragari
debem' eis· et maxime noſtris. Primo
ſcꝫ ꝓpter amiciciā priſtinā· quia tenemur
amicis reddere gratiā· ſicut dicit' Eccl.
xxx. Alioquin ſi amico etiā defuncto gr̄-
tia non impeditur· non fuit amicicia vera
quę nec morte rumpitur· ſꝫm illud Can̄.
vlt̄. Fortis eſt vt mors dilectio. Si enim
vt mors dilectio fortꝭ eſt· vtiqꝫ morte ſe-
parari nō poteſt. Secunda cauſa eſt

ꝑ

quia et nos in eoꝝ ſtatu futuri ſumus· et
tunc aliorum ſuffragijs ſimiliť indigebi-
mus·ſm qđ dicit mortuus ad viuum·ſic
enim erit ⁊ tuū·ſcꝫ iudicium. Nam vt di
ctuꝫ eſt ſupra·mortis iudiciū·cōe eſt om
nium. Mors enī iudex eſt· cuius iudicio
ſubijciunť omnes etiā reges et imperato
res. Habetq͛ pro tribunali feretrū·aſſeſ-
ſores autē ſex·de quib⁹ dicitur Ezech.ix
Vnuſquiſq͛ vas interitus habebat in
manu ſua·Executores aūt ſententię ſuę
habet parētes ⁊ amicos q̄ntum ad mun-
danam poſſeſſionē· vermes ac putredi-
nem q̄ntum ad carnē·dęmones q̄ntū ad
animā. Vnde diciť Eccl.x. Cum enī mo
ritur homo hereditabit ſerpentes ⁊ beſti-
as et vermes. Serpētes·id eſt· dęmones
callidos ac venenatos q̄ntum ad aīam·
Beſtias quaſi vaſtias·ſ·amicos carna-
les omnia vaſtātes q̄ntū ad poſſeſſionē
vermes autē q̄ntū ad carnē. Iudex iſte
trinam citationē ſm iuris formā ſolet fa
cere·prima eſt ęgritudo ·ſecunda corporl
defectio· tertia vero pemptoria eſt ·quā
non per nunciū facit ·ſed ipſamet venit·
Pro trib⁹ tamē vnam facit quandoq͛·
quādo ſcꝫ iudex ſummus ſub q̊ mors eſt
iudex delegatus ex aliqua cauſa vult fe-
ſtinare. Nam electos ſuos q̄nq͛ citius
euocat ne cadant·malos etiā ne peccata
peccatis addant. De primo diciť Sap.
iiij· Iuſtus ſi morte ꝓocupatus fuerit in
refrigerio erit ⁊c. De ſecundo dicitur in
pſalmo: Viri ſanguinū ⁊ doloſi nō di-
midiabunt dies ſuos. Pauci ꝟo vľ nul
li adulti credunť ſic purgati decedere vt
non ſecum ferant aliquid cremabile. Et
nos igitur eis impendam⁹ nunc·qđ tunc
nobis impendi volumus·ſm illud Eccl.
xxx. Intellige quę ſunt ꝓximi tui ex teip-
ſo. Et illud Iob.v. Viſitans ſpēm tuā
non peccabis. Hinc etiā diciť a domino
Math.vij. Omnia quęcunq͛ uultis vt
faciāt vobis homines·eadē ⁊ vos facite
illis. ¶ Tertia cauſa eſt quia ipſa eoruꝫ
cauſa per ſe miſerabilis eſt. Nam quili-
bet eoꝝ q̄ntumcūq͛ fuerit in hac vita di-

ues·modo tamē eſt pauꝑ·ſm illud Iob
xxvij. Diues cum dormierit nihil ſecum
afferet·aperiet oculos ſuos ⁊ nihil īueni-
et. Ita deniq͛ per mortē depauperaťꝰ ꝙ
etiā obolo indiget vt ꝓ eo pauꝑi erogeť·
Siľr q̄ntūcūq͛ fuerit potens·modo ē in-
firmus·nec ſe nec aliū iuuare valēs·qꝛ nō
eſt ibi locus merendi. Iteꝝ q̄ntūcūq͛ fu-
erit ſenex vel facundus·modo eſt infans·
quia nec pro ſe fari valet ·⁊ vberib⁹ nr̄is
indiget·id eſt·eccleſię ſuffragijs ·quibus
nutriaťꝰ ⁊ ſuſtenteť. Quot enī pſalmi ꝓ
illis dicunť in veſperis·quot lectiones ac
reſponſoria in vigilijs·quot miſſę pro eis
celebranť·quot elemoſynę ꝓ eis eroganť
quot oratiōes ꝓ eis ad deum vel ſanctoſ
dirigunť·quaſi tot eis fercula inferunť·⁊
apponunť. Vnde qui hec ſubtrahūt eis
crudeliter ſubtrahunt vbera paruuľ. Et
hoc plurimum legatarij faciunt·qui cum
iuxta defunctorum ordinationē deberēt
capellas conſtruere·vel legata diſtribue-
re·differunt·vel laboreꝫ ex pigricia vľ ne-
gligentia recuſantes·vel qđ deterius eſt
vel ardentibus in purgatorio bona eorū
ī proprias vtilitates interim conuerten-
tes. Imitanť crudelitatē Herodis ęmu-
li Chriſti q̊ paruulos fecit occidi. Et ꝟe
maius peccatū videť·fraudare defūctos
q͛ꝫ infirmos et pauperes viuos·qm̄ illi q̊-
dem petere poſſunt debitum ⁊ conqueri·
non autem iſti·⁊ ideo miſerabilior eſt eo-
rum cauſa·preterea damnoſior eſt debi-
tę ſubuentionis dilatio circa defunctos·
q͛ꝫ circa viuos. Quia viuenti q̄ñcunq͛
impendatur nunq͛ꝫ perit ex toto·ſꝫ defun
cto perit quādoq͛·ſcꝫ quādo iam euaſit
de purgatorio. Hodie ſiquidem aliquiſ
eſt in ꝓgatorio qui cras fortaſſe non
erit·et ex tunc ſuffragio non indigebit ·et
ideo bonorum ſuoꝝ erogatio dilata iaꝫ
ei non proderit. In geſtis ſancti Odi-
lonis cluniacenſis ·quę ſcripſit Petrus
damianus narratur·ꝙ religioſus q̊dam
a hieroſolymis rediens ·in Sicilia reclu
ſi cuiuſdam humanitate recreatus didi
cit ab eo inť cętera ꝙ ī illa vicinia eſſent

loca eructantia flammaꝝ incendia · quę
loca vocantur ab incolis ollę vulcani · i
quibus animę diuerſa luunt pro quali-
tate meritorum ſupplicia ad hęc exequen
da deputatis ibi dęmonibus · quorū ſe
crebro voces iras et terrores · ſępe etiam
vlulatus audiſſe dicebant plangentium
ꝙ animę damnatoꝝ eriperentur de ma-
nibus eorum per elemoſynas et preces fi
delium . Et hoc maxime per orationes
cluniacenſium indefeſſe pro defunctorū
requie orantiū . Hoc ꝑ illū albas Odilo
comperit · ac per oīa monaſteria ſibi ſub-
iecta cōſtituit · vt ſic primo die nouēbris
feſtiuitas omnium ſanctoꝝ agitur · ita in
craſtinum omniū memoria ī Chriſto q̇-
eſcētium celebretur . Et hic ritus ad mul-
tas eccleſias tranſijt · ſicqꝫ fidelium defū-
ctorum memoriā ſolennizari fecit . Hęc
autē narratio ſupradictę ſentētię de pur
gatorio atteſtatur · videlicet ꝙ illic a dę-
monibus animę cruciantur · ⁊ ille quidē
ignis frequenter infernalis · vel etiā infer-
nus appellatur . Quin etiā eiuſdē natu-
rę vtrūqꝫ ignem exiſtimo · ⁊ quo aīę cru-
ciantur in inferno · ⁊ quo in purgatorio ·
niſi ꝙ ille quidē perpetuus · iſte autem eſt
tranſitorius . Hinc et Turpinus in hiſto
ria Karoli magni refert ꝙ dum idē Ka
rolus in hiſpaniam contra Argolandū
ſe ꝓpararet · et apud Baionā exercit⁹ ei⁹
hoſpitatus eſſet : quidam miles Roma-
ticus nomine ęgrotus ⁊ morti proximus
accepta pęnitentia ⁊ eucharistia cuidam
conſanguineo ſuo pręcepit vt equū quē
habebat venderet et precium clericis ege
nis daret . Quo mortuo ipſe conſangui-
neus equū centum ſolidis vendidit · ⁊ p̄-
cium cibis ac potibus ⁊ veſtibus veloci-
ter expendit . Tranſactis autē triginta di
ebus apparuit ei mortuus nocte in extaſi
dicens : Quī res meas ꝓ redemptiōe aīę
meę in elemoſyna tibi ad dandū cōmen
daui : ſcias deum omnia crimina mea mi
bi dimiſiſſe · ſ quia iniuſte elemoſynā me-
am tenuiſti · ſcias me per triginta dies in
pęnis tartareis fuiſſe · te autem in eodem
loco infernali vnde egreſſus ſum die cra-
ſtina ponendum · ⁊ me in paradiſo futuꝝ
Quibus dictis diſparuit : Tremefactus
ille euigilauit et cum eadem die narraret
ſocijs ſomniū ſuū · ſubito fact⁹ ē clamor
in aere velut leonū · lupoꝝ · et vrſorū . Et
ecce ille ſubito raptus eſt a dęmonib⁹ in
locū diuino iudicio ſibi deſtinatū . Quę-
ſitus a ſocijs vix duodecima die ſuꝑ qn-
dam montē altiſſimū mortuus iacens to
to corpore colliſo inuent⁹ eſt . Qui mons
quattuor dietis diſtabat a loco in quo
raptus fuerat . Ibi dęmones eū ꝓiecerāt
tribus leucis in altum ſupra mare · hęc
Turpinus . Hęc ergo deſignari poſſunt
per tres pueros miſſos in fornace babylo
nis ꝓpter tria peccata · ſ · cogitationis · lo-
cutionis · et operis : Cum quibus ange-
lus domini deſcendit · i · ſacerdos quem
Malachias angelum domini vocat · eis
condeſcendit · ſcꝫ pro eis orando vel cele-
brando · et mediū fornacis quaſi ventū
roris flantē facit · quia vox domini · id eſt
virtus orationis flammā ignis illius in-
tercidit . Sic igitur a peccatis cū quibus
deceſſerūt abſoluunt᷑ duob⁹ modis · ſ · pę
nis atqꝫ ſuffragijs . Vn̄ Beda ſuꝑ pa-
rabolas : Licet inquit vt ſcriptū eſt mor-
tuo hoīe impio nulla ſit vltra venię ſpes ·
ſunt tamē qui de peccatis leuioribus cuꝫ
quibus defuncti ſunt abſolui poſſunt · vl᷑
pęnis caſtigati vel ſuoꝝ precibus vel ele
moſynis ac miſſarū celebrationibus rele-
uati · ſed hoc añ iudiciū . Qui v̄o poſtea
ſe liberandos putant fallūtur · ⁊ forſitan
ad illos pertinet qḋ ſequit᷑ · Expectatio
ſollicitoꝝ ꝑibit · hęc ille .

De animab⁹ in ſinu Abrahę col locatis. Cap. X.

Ab hac vero pęna poſt
purgationē animę ad requiē
tranſeūt · ⁊ etiam ille quę in hꝰ
mundo vel innocenter vixerunt · vel a de-
lictis omnino per pęnitentiam purgatę
deceſſerunt . Sicqꝫ corporibus erutę poſt

labores ⁊ erumnas·quas in mundo ſuſti
nuerunt in loco ſecreto voluptatis feli
ter quieſcunt. Iuxta illud Apocal'.xiiij.
Amodo iam dicit ſpūs vt requieſcant a
laboribus ſuis ⁊c. Qui ſcȝ locus dicitur
ſinus ꝓpter ſecretū Abrae ꝓpter antiquū
promiſſum. De quo dicit' Gen̄.xv. Sic
erit ſemen tuū ſicut ſtelle celi·ſ·luminoſū
Unde ⁊ apoſtolus.j. Corꝫ.xv. loquens
de gloria ſanctoruȝ dicit. Stella a ſtella
differt ī claritate. Itaqȝ loc⁹ ille ſm Au
guſtinū luminoſus eſt valde. Unde et ī
officio ꝑ animab⁹ defūctoꝝ cōſueuimus
canere: Michael archangelus repſentet
eas in lucē ſanctam quā olim Abrae ꝓ
miſiſti ⁊ ſemini ei⁹. Olim vero dicebatur
ſinus Abrae lymbus inferni·quia illuc
Abraā cui facta erat ꝑma promiſſio de
ſcenderat·⁊ ibi cū ceteris ſanctis veteris
teſtamenti liberatorē expectabat· cui di
citur Zach.ix. Tu quoqȝ in ſanguīe te
ſtamenti tui emiſiſti vinctos de lacu in q̊
erat aqua·id eſt·refrigeranſ miſericordia
In illo ergo felicitatis loco requieſcunt
ſanctoꝝ anime trib⁹ iā dotibus decorate
videlicet cognitione·dilectione·et fruiti
one. De cognitiōe dicit' a dn̄o Ioh.xvij
Hec eſt vita eterna vt cognoſcāt te veꝝ
deum ⁊ quē miſiſti Ieſum chriſtum. Et
j.Corꝫ.xiij. Tunc cognoſcam ſicut et co
gnit⁹ ſum· Tantū ꝯo bonū eſt atqȝ io
cundum deū cognoſcere·ꝙ min⁹ malum
eſſet eternaliter ardere in gehenna·⁊ deuȝ
videre ſi eſſet poſſibile· q̄ȝ extra penā eſſe
⁊ carere dei viſione·ī qua nimiꝝ eſt dele
ctatio tanta vt oīs pena material' abſor
beatur ab ea. Sanctiqȝ angeli tantaȝ in
hac viſione ac fruitione ſentiūt iocundi
tatem· vt nullaten⁹ aliqua pro ea vel ad
tempus reciperēt cōmutationē aut repē
ſationem. Unde beatus Bern̄.in ſmo
ne de ſancto Martino: Domine inquit
ſi adhuc populo tuo ſum neceſſari⁹ nō re
cuſo laborē·fiat voluntas tua. O ineſti
mabilē charitatē·o obediētiā ſingularē·
Magna quidē o ſancti angeli eſt obedi
entia veſtra·ſ ꝙ audiaȝ dicere pace ve

ſtra neſcio an inueniat' quiſq̄ȝ in vobis
paratus aliqn̄ mitti ī miniſteriū tale vbi
neceſſe habeat patris faciem non videre.
hec Bern̄. De hoc etiā Auguſtinus ī li
bro.iij.de libero arbitrio. Tanta inquit
eſt illa pulcritudo iuſticie·tantaqȝ iocū
ditas lucis eterne· id eſt· incōmutabilis
veritatis et ſapiētie· vt etiā ſi nō liceret ī
ea manere pluſq̄ȝ vnius diei mora·ꝓpter
hoc ſolum innumerabiles anni hui⁹ vite
pleni delitijs et circūfluentia bonoꝝ tēpo
ralium recte meritoqȝ contemnent'. Nō
enim falſo aut ꝓuo affectu dictū eſt· qm̄
melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuꝑ mi
lia·hec Auguſtinus. In illa igit' ſancta
contemplatione pſpiciunt ⁊ ipſam in ſe
metipſa veritatē·et etiā de his q̄ foris ſūt
ea que vel illis ad gaudiū· vel nobis ꝓ
ſunt ad auxilium vel ſalutem. Sic enim
intelligit' qđ dicit beat⁹ Grego⁹. Quid
eſt inquit qđ foris ignorēt q̇ vidente om
nia vident: Un̄ Hugo vbi ſuꝑ. Unū ē
inquit lumen in quo aīe ſanctoꝝ ⁊ audi
unt ⁊ vident in q̊ ſi q̇d forte foris agitur
qđ modo interim nō audiunt aut vidēt
myſterium eſt diſpēſationis nō detrimen
tum felicitatis. Hanc viſionē etiam phi
deſiderabāt q̇ nimiū in hac vita circa ve
ritatis intentionē ingeniū ſuū exercentes
poſt tenebras corꝑis plenā ei⁹ cognitio
nem ſe habituros ſperabāt. Unde Tul
lius ī tuſculanario libro.p̊. Cum inquit
facib⁹ corꝑis ad omnes cupiditates in
flammari ſoleamus·profecto beati erim⁹
cū corporib⁹ relictis et cupiditatū ⁊ emu
lationuȝ expertes fuerimus· totoſqȝ nos
in contemplādis reb⁹ pſpiciendiſqȝ pone
mus·qꝛ natura ineſt mētibus noſtris in
ſatiabilis quedā veri vidēdi·qua ꝑcipue
viſione fruent'·qui tūc etiā cū has terras
incolenteſ caligine circumfuſſi erāt·tamē
acie mentis conſpicere cupiebāt. Hec et
alia multa de futura felicitate phi ſenſe
runt atqȝ ſcripſerunt·videlicet ſm opini
onem ſuā qua immortales aīas eſſe arbi
trati ſunt. Unde plures vt dictū eſt ſuꝑ·
vitam ſibi violenter extorſerūt· quidam

Super morte amici

ſcꝫ vt miſeriam pſentem euaderent· qui-
dam vt vitam fęliciorē obtinerent. Le-
gitur enim in chronicis ꝙ Marc⁹ porci⁹
Cato latinus declamator tedio duplici
quartanę ſemetipſuꝫ interfecit. Alibi qꝫ
legitur ꝙ Theobrotus ambraciensis cū
legiſſet librum Platonis de immortali-
tate animę e muro ſe pręcipitē dedit pre
deſiderio melioris vitę. Hinc ⁊ Tullius
in libro de ſenectute. O inquit pclarū di-
em cum ex hac turbę colluuione decedaꝫ
et ad illud diuinum animoꝝ conciliū ſe-
cedam· proficiſcar enim ad viros ſapien-
tes· et pręcipue ad Catonem meū· cuius
corpus a me fuit crematuꝫ· quo nemo na-
tus eſt melior· nemo pietate pręſtantior·
hęc ille. In hac ergo ſpe phi et mala prę-
ſentia ęquanimiter tolerabant· et ipſam
mortem contemnebāt vel etiam exopta-
bant. De primo dicit Tullius in tuſcul·
libro. p. Neſcio quomodo mentibuſ qſi
ſęculoꝝ quoddā auguriū futurorum in-
hęret· idqꝫ in maximis ingenijs ⁊ altiſſi-
mis animis maxime exiſtit ⁊ facillime ap
paret: quo quidem dempto qs tā amens
eſſet qui ſemper in laboribus et periculis
viueret. Idē in philippica .xiiij. Breuis
inquit a natura nobis data eſt vita. ſ; be-
ne actę vitę memoria ſempiterna· que ſi
longior ꝙ hęc vita non eſſet quis eſſet tā
amens qui maximis laboribus et pericul'
ad ſummā laudē gloriamqꝫ cōtenderet?
Hinc etiam dicit Seneca ad Pauluꝫ
aplum epiſtola. vj. Feramus ęquo ani-
mo ⁊ vtamur foro qd ſors conceſſit do-
nec inuicta fęlicitas fineꝫ malis imponat
De ſecundo dicit Quintilianus in qrta
cauſa. Si qs ſciat quis ſit bonorū finis·
quę vera fęlicitas· nunqꝫ ſibi videbitur p
matura morte pitur⁹. De hac quoqꝫ ma
teria multa iam dicta ſunt ſupra. Itaqꝫ
phi animę immortalitatē· et bonorum fi-
nem vtcumqꝫ cognouerūt· ſed viam ciui
tatis habitaculi non inuenerunt. Unde
Auguſtinus in libro confeſſionum. vij.
Aliud eſt inquit de ſilueſtri cacumine pa
triam patris videre· ſed iter ad eam non
inuenire fruſtraqꝫ conari p inuia circum
obſidentibus fugitiuis deſertoribus· cuꝫ
principe ſuo leone ⁊ dracone· ⁊ aliud viā
illuc ducentē cura cęleſtis imperatoris mu
nitam tenere· vbi non latrocinantur qui
cęleſtem deſeruerunt miliciam· qꝛ tanqꝫ
ſupplicium vitant illam. De dilectio-
ne xo dicitur ſimiliter· j· Cori. xiij. Cha
ritas nunqꝫ excidet. Non enim vt fides
euacuatur ſed potius augmētat· vt igni-
culus in ſion fiat caminus in hieruſalem
vt legitur Eſa. xxxj. Illic enim vtcunqꝫ
pmo conſūmat illud pręceptum domini
quia in hac vita perfecte nō poteſt imple-
ri: Diliges dominum deuꝫ tuum ex toto
corde tuo et ex tota anima tua. De quo
tū dicit beatus Bern. ſup cantiq. omel. j.
Eſt quidē charitas in actu et eſt in affe-
ctu. De prima datum eſſe pręceptum ho-
minibus· puto cum dicit: Diliges domi
num deum tuū ex toto corde tuo· nam in
affectu quis ita habeat vt mandat· ergo
illa mandatur ad meritū· iſta dat ad p-
miū· cuius initiū et profectū· vitam qꝫ
pręſentē experiri diuina poſſe gratia non
negamus· ſed plane conſummationē fu-
turę fęlicitatis defendim⁹. Nec latuit p-
ceptorē pręcepti pondus· vires hominū
excedere· ſed indicauit vtile ex h illos ad-
monen ſuę inſufficientię vt omne os ob-
ſtruatur ⁊c. ⁊ vt ſcirent ad quē iuſticię fi
nem niti pro viribus oporteret. Accipiē
tes itaqꝫ mandatum et ſentiētes defectū
clamemus in cęlum· ⁊ miſerebitur noſtri
deus. et ſciemus ī illa die quia nō ex ope-
ribus iuſticię quę fecim⁹ nos ⁊c· hęc ille·
Idem quoqꝫ dicit in libro de diligendo
deo. Fęlix qui meruit ad quartum ptin-
gere dilectionis gradū· vt ſcꝫ nec ſeipſuꝫ
homo diligat niſi propter deuꝫ ſed amo
re diuino inebriaturus animus ſuiqꝫ ob
litus et factus ſibi tanqꝫ vas perditum
totus in deum pergat· atqꝫ adhęrēs deo
vnus cum eo ſpiritus fiat et dicat: Defe
cit caro mea et cor meū· deus cordis mei·
et pars mea deus in ęternum. Et ſiqdem
e mortalibus quiſpiā ad illud interdum

raptim ꝛ ad momentum admittitur ſubito diei malicia perturbat· corpus mortis aggrauat· neceſſitas carnis ſollicitat· Unde heu in ſe redire et ī ſua compelli tur recidere ac miſerabilit' exclamare· domine vim patior· reſponde pro me: Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis hui⁹? : hec ille. Idem quoq; dicit in ſermone de omnib⁹ ſanctis· Putas ne poterit aliquādo humana anima in hoc gaudium domini ſui· ꝛ in hāc eiuſ intrare requiez: vt ipſa quoq; in omnib⁹ delectetur· nec aliqua affectione in rugaz contrahatur· ſed tranſeat in affectū quēdam generalem atq; diuinum: poterit ſi vtiq; fidelis inueniatur ſuper pauca que accepit milicie ſue tempore· ꝛ ſuper actuſ ſuper ſenſus· ſuper appetitus ſuos· quos regendos ſuſcepit· et vt in his probet' q̄ fidelis domino ſuo ſit· hec Bernardus· Porro de fruitione ſiue comprehenſione dicit apoſtolus ad Phil. iij. Sequor aūt ſi quo modo cōprehēdā· in q̄ ꝛ comprehenſus ſum. Hoc autem frui vel comprehendere eſt deo ꝓpter ſemetipſuz immutabiliter adherere. Et hoc eſt illud gaudium· de quo dicit beatus Bern̄. in quadam epiſtola. Illud veruz ꝛ ſummū eſt gaudiū qđ non de creaturis ſed de creatore concipitur· qđ cum poſſederi nemo tollet a te· cui compata omnis aliūde iocūditas meror eſt· omnis ſuauitas dolor omne dulce amarum· omne decorum fedum· omne aliud quod delectare poſſit moleſtum. Et Auguſtin⁹ libro cōfeſſionum. ij. O inquit iuſticia pulcra et honeſtis luminibus decora· et inſatiabili ſacietate· quies eſt apud te vita imperturbabilis· qui intrat in te· intrat in gaudiū domini ſui· et non timebit ſed habebit ſe optime in optimo· hec Auguſtin⁹. De hoc etiaz gaudio dicit Proſper in libro epigrāmatū. Semp erunt qđ erant eterne gaudia vite· Gaudendi qm̄ cauſa erit ipſe deus. Nec varios pariet mot⁹ diuerſa voluntas· Unū erit in cunctis lumen ꝛ vnus amor. Inq; bonis ſūmis poſita experiētia felix. Nec volet augeri nec metuet minui· Ad patriam vite de noctis valle vocati Uirtutum gradibus ſcandite lucis iter. Sed merito gaudiū hoc retribuo comprehenſioni· quia ſm Auguſtinū: Gaudium eſt diffuſio animi in cōprehenſione cōuenientis. Unde de tribus predictis dotibus dicit Anſelm⁹ in proſlogion. Illi beati tantū gaudebunt quantum amabūt· et tantum amabunt q̄ntum cognoſcent. Oro ergo de⁹ cognoſcam te et amem te vt gaudeā de te· pficiat hic in me tui noticia· et ibi fiat plena· creſcat amor tu⁹· ꝛ ibi ſit plen⁹· vt h̄ gaudium meum ſit magnum in ſpe· ꝛ ibi plenum ī re· hec Anſelmus. Igitur ex cognitione ꝓcedit dilectio· ꝛ ex vtroq; fruitio ſiue comprehenſio· que forma eſt aliarū duarum ac perfectio. Eſt enim fruitio viſionis ꝛ in qua et dilectionis a qua· ꝛ eſt ꝛ augetur ꝛ perficitur. Itaq; cognitione perficietur ac remunerabitur vis aīe rationalis· dilectione cōcupiſcibilis· fruitio vero ſiue comprehenſio erit in vtraq;· qꝛ procedit vt dictum eſt ab vtraq; Iraſcibilis vero quia non immediate mouetur in deum· ſed data eſt ad remouendū impedimenta· que nos retrahunt ab inquiſione ſummi boni· hoc eſt ad bellandū cōtra mundum· carnem· diabolū· nō habebit dotem propriam· ſed remunerabitur in cōfirmatione ſuarum virtutum· vt timoris· humilitatis· fortitudinis· que ī ea remanebunt· etiam in gloria eternitatis· Unde de timore dicitur in pſalmo. Timor domini ſanctus permanet in ſeculū ſeculi. Et Eccl. p̄. Timor dei delectabit cor ꝛ dabit leticiam ꝛ gaudium in longitudine dierum. Quidā tamen ſolent dicere ꝙ iraſcibilis remunerabitur ī laude Nempe quia fuit in pugna· laudabit deum de victoria· ſcz non eam ſibi· ſ3 illi attribuens ꝛ dicens: Non nobis dn̄e non nobis· ſed nomini tuo da gloriaz. Et vt dicit Auguſtinus ſuper Gen̄. li. xij. Ibi virtutes anime non ſunt laborioſe· quia nec opere temperantie libido frenat'· nec

opere fortitudinis aduerſa tolerãtur·nec
opere iuſticię iniqua puniuntur·nec ope
prudentię mala deuitantur·vna ibi ⁊ to
ta virtus eſt amare qđ videas· ⁊ ſumma
fęlicitas habere quod amas. Ibi namq̧
beata vita in ſuo fonte bibitur vnde ali-
q̇d humanę vitę aſpergit᷑ vt in temptati-
onibus huius ſęculi temperanter· fortit᷑·
iuſte·prudenterq̧ viuatur. Propter id
ſiquidem adipiſcendum vbi ſecura req̇-
es requies erit·⁊ ineffabilis viſio veritatꝭ·
labor ſuſcipitur ⁊ a voluptate continen-
di ⁊ aduerſitate ſuſtinendi ⁊ ſubueniẽdi
indigentibus ·⁊ reſiſtendi decipientibus
Ibi videbitur claritas dei non per viſio-
nem ſignificantem ſiue corporalem quę
viſa eſt in monte ſinai·ſiue ſpiritualez ſi-
cut vidit Eſaias vel Johãnes in apocal᷑·
ſed per ſpeciem q̄ntum eam mens huma-
na capere poteſt ſm̃ aſſumẽtis dei gratiã
vt os ad os loquatur ei·non os corporiſ
ſed mentis·hęc ille. Idem quoq̧ dicit li-
bro đ ciuitate dei.xix·Ibi quoq̧ ꝟtutes
erunt non contra vitia vel mala certan-
tes.ſed victorię premium habentes ęter-
nam pacem videlicet quã nullus aduer-
ſarius inquietet. Idem eodem libro.xxij.
Premium ergo virtutis erit ipſe qui vir
tutem dedit · eiq̧ ſeipſum quo melius et
maius nihil poſſit eſſe promiſit · nec ideo
liberum arbitrium non habebunt·q꞉ pec
cata eos delectare non poterunt. Magiſ
quippe erit liberum a delectatione peccã-
di vſq̧ ad delectationem non peccandi
indeclinabilem liberatum·eoq̧ potentiꝰ
erit quo peccare non poterit ·hęc Augu-
ſtinus. ¶ Itaq̧ de glorificatione prędi-
ctarum trium viriuz animę dicit beatus
Bernardus in ſermone de omnibꝰ ſan-
ctis . Ibi certe gloria ſupereminens ·ibi
beatitudo effluẽs implebit rationale no
ſtrum luce ſapientię · concupiſcibile fon-
te iuſticię·iraſcibile vero perfecta leticia·
atq̧ tranquillitate. Et vide ſi non ĩ his
tribus perfecta q̄ntum ad animaz beati-
tudo conſiſtit·quãdo ſcientia iam nõ in-

flat propter iuſticiam·iaz non contriſtat᷑
propter lęticiam:vt ceſſet illud prouerbi-
um : Qui addit ſcientiã addit ⁊ dolorẽ·
quãdo iuſticia nec indiſcreta erit propter
ſcientiam·nec oneroſa propter lęticiam·
quando lęticia nec inepta erit ꝓpter ſciẽ-
tiam·nec impura propter iuſticiam · hęc
ille. Aliter vero ſm̃ ꝙ memoria ⁊ ratio et
voluntas imaginẽ dei conſtituũt in ani-
ma · De illarũ glorificatione ſic loquit᷑
idẽ Bernꝰ.ſuper Canticꝭ.omel.xj . Qui re-
plet inquit in bonis deſiderium animę·
ipſe rationi futurus eſt plenitudo lucis·
voluntati plenitudo pacis·memorię cõ-
tinuatio ęternitatis. O ꝟitas·charitas·
ęternitas. O beata ⁊ beatificans trinitas
ad te mea miſera trinitas miſerabiliter ſu
ſpirat·quoniã ad te infęliciter exulat diſ-
cedens a te quãtis ſe intricauit erroribus
doloribus·timoribus . Heu me talẽ pro
te cõmutauimus trinitatem. Cor meum
conturbatum eſt · ⁊ inde dolor · dereliq̇t
me virtus mea·⁊ inde pauor·⁊ lumẽ ocu
lorum meoꝝ non eſt mecum· ⁊ inde error
Verũtamen q̄re triſtis es aĩa mea ⁊ q̄re
conturbas me: Spera in deo · quoniam
adhuc confitebor illi·cum ſcꝫ a ratiõe er-
ror·a voluntate dolor·a memoria timor
omnis receſſerit·⁊ ſucceſſerit illa quã ſpe-
ramꝰ mira ſerenitas·plena ſuauitas·ęter
na ſecuritas· Primũ faciet veritas deꝰ·
ſecundum charitas deus · tertium ſũma
poteſtas deus · vt ſit omnia in omnibus
deus.hęc Bernardus. Et ſm̃ hunc mo-
dum loquitur etiam Auguſtinus de ciui
tate dei libro.xj. Illic noſſe noſtꝝ nõ ha
bebit errorem·ibi amare noſtrum nõ ha-
bebit offenſionez·ibi eſſe noſtrum nõ ha-
bebit mortem. Itaq̧ ſicut idem Auguſti
nus ſcribit ad Januarium libro.ꝑ. Qđ
nunc fide ac ſpe gerimus·⁊ vt ad id ꝑue-
niamus dilectione ſatagimus eſt requi-
es animarum quędam ab omni labore
⁊ moleſtia vtiq̧ ſancta atq̧ perpetua·in
qua nobis ex hac vita fit tranſitus quaz
ſua paſſione premonſtrare et conſecrare

dignatus eſt dominus Jeſus. Ineſt au-
tem in illa requie non deſidioſa ſegnicies
ſed quędã ineffabilis trãquillitas agni-
tionis ocioſę. hęc Auguſtinus. Et hic ē
Abraę ſinus. qui ꝛ non immerito dicitur
paradiſus. Unde idem Auguſtinus ſu-
per Geñ. libro. xij. Si proprie inquit lo-
cus nemoroſus. vbi ſcȝ Adam tranſlatꝰ
eſt: Tranſlatiue autem omnis regio ſpi-
ritualis vbi animę bonę. eſt merito para-
diſus. dici poteſt non ſolum tertiũ cęlum
quod profecto magnum et pręclarum ē.
verum etiam in ipſo homine lęticia quę-
dã bonę conſcientię paradiſus eſt. Un-
de ꝛ eccleſia in ſanctis temperanter ꝛ pie
ac iuſte viuentibus recte dicitur paradi-
ſus propter affluentiã gratiaꝝ. inſtaſqȝ
delitias. quando quideȝ ꝛ in tribulatio-
nibus gloriatur de ipſa patiẽtia gaudẽs
quantomagis poſt hanc vitam et ſinus
Abraę dici poteſt paradiſus. vbi tanta
eſt requies poſt omnes dolores vitę huiꝰ.
Neqȝ enim ꝛ lux ibi nõ eſt propria quę-
dam ac ſui generis. et profecto magna.
quã diues ille de tenebris infernorum ſic
vidit vt ibi pauperem illum quondam
contemptum cognoſceret. hęc Auguſti-
nus. Et hic eſt ſtatus animarunm. quę
iam ſunt in atrio regio. ſed nondum ĩ pa
latio. De quo tamen ſtatu beato dicitur
in pſalmo: Melior eſt dies vna in atrijſ
tuis ſuper milia. Unde Hieronymus
in breuiario ſuper illo pſalmo. Si fieri ĩ-
quit poſſet vt aliquis vna die tantum in
regno cęlorum eſſet. ꝛ poſtea pręcipitatuſ
decideret recte quoqȝ dicere poſſet: Me-
lior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper milia
Uerum. qui vna die in illo regno fuerit.
illic vtiqȝ ſemꝑ erit. hęc Hieroꝰ.

De futura cõſummatione illa-rum fęlicitatum.

Cap. XI.

OMnia vero quę per ex-
cellentiã dicta ſunt de illa requę
ac fęlicitate qua nunc interim ante diem
iudicij beatę ſunt animę. ħ etiaȝ de illius
viſionis ac dilectionis ꝛ fruitionis pleni
tudine intelligenda ſunt reſpectiue. ſ. ad
comparationem huius vitę. Nemo enĩ
degens in hoc mortali corpore poteſt ad
illam animaꝝ fęlicitatem attingere. Un
de poſt multiplicem Johannis baptiſte
commendationẽ intulit dominus de ip-
ſo Math. xj. Qui minor eſt in regno cę-
lorum maior eſt illo. Cęteꝝ ad compara-
tionem futuri ſtatus. poſt iudiciũ adhuc
imperfectus eſt ſtatus earum. Sic enim
dicit Auguſtinus ſuper Geñ. libro. xij.
Minime quidem dubitandum eſt ꝛ ra-
ptã a carnis ſenſibus mentem hominis.
ꝛ etiam depoſita carne poſt mortem ipſã
tranſcẽſis etiã ſimilitudinibꝰ corporaliũ
non ſic incõmutabilem videre ſubſtanti-
am dei ſicut vidẽt angeli ſancti ſine alia
latentiori cauſa. ſiue ideo qꝛ ineſt ei natu
ralis quidã appetitus corpus ammĩſtran
di quo retardatur quodãmodo ne tota
intenſione in illud ſummũ cęlum pergat
qȝdiu non ſubeſt corpus. cuius ammini-
ſtratione appetitus ille cõquieſcat. Nũc
quidem quia tale corpus eſt cuius ammi
niſtratio difficilis ꝛ grauis eſt. quippe ca-
ro quę corrumpitur aggrauat animam.
de propagine tranſgreſſionis exiſtens.
multo magis ab illa ſummi cęli viſione
auertitur mens. Unde neceſſario ab hu
ius carnis ſenſibus eripitur vt illud ei q̃-
modo capere potuerit oſtendatur. Veꝝ
cum hocipſum corpus iam non animale
ſed per futuram commutationẽ ſpiritua
le receperit angelis adęquata perfectum
natę ſuę modũ habebit obediens et im-
perans viuificata et viuificans tam inef-
fabili facultate vt ſit ei glorię qđ fuerat
ſarcinę. hęc Auguſtinus. Et vt dicit bea
tus Bernardus ĩ libro de diligẽdo deo
Si animę ſanctorum exutę ſua corpora
quod non negatur deſiderant ac ſperãt
recipere liquet eas necdum a ſeipſis. id ē.
ab amore ſui penitus immunes eſſe. qui-

bus conſtat·necdū penitus deeſſe de ꝓ-
prio quo vel modice reflectatur intentio
eorum. Itaqꝫ ante reparationem corpo-
rum non erit ille defectus animorū· qui
profectus et ſummus eſt ipſorum ſtatus
ne carnis conſortium iam ſpiritus nō re-
quiret·ſi ſine illa conſummaretur. Va-
let itaqꝫ animę diligenti deum·corpꝰ ſu-
um infirmum· valet mortuū· valet reſuſ-
citatum. Primo quidem ad fructum pę-
nitentię·ſecundo ad requiem· poſtremo
ad conſummationem. Merito ergo ſine
illo non vult perfici qui in omni ſtatu ꝑ-
ſentit in bonum ſubſeruire ſibi. Deniqꝫ
conuiuium triplex celebrat ſapientia·la-
borantes cibans·quieſcentes potans·re-
gnantes inebrians. Unde dicit ī Cant.
Comedite amici ⁊c. Comedite hic ante
mortem in carne mortali cum labore qđ
glutiendum eſt maſticanteſ. Bibite poſt
mortem ī vita ſpirituali ſuauiſſima qua-
dam facultate quod percipitur colantes
tanquā poſt panem doloris vinū amo-
ris in plenius haurire permiſſi. Non ta-
men purum ſed quodāmodo ſub nomi-
ne ſponſę in Cant. dicitur: Bibi vinum
meum cum lacte meo. Vino enim diui-
ni amoris miſcet etiam tunc dulcedinem
naturalis affectionis·qua reſumere cor-
pus ſuum·ipſumqꝫ glorificatum deſide-
rat. Eſtuat ergo iam tunc ſanctę charita-
tis potata vino·ſed nondū vſqꝫ ad ebri-
etatem·quia temperat interim ardorē il-
lum lactis huiꝰ ꝓmixtio. Ebrietas nāqꝫ
ſolet mentes euertere·⁊ īmemores ſui red-
dere·at non ſui oblita eſt ex toto quę ad-
huc de proprio corpore cogitat ſuſcitan-
do. Sed tandem inquit inebriamini ī vi-
ta mortali mira plenitudine exuberātes·
merito chariſſimi·qꝛ charitate inebriati·
merito inebriati·quia ad agni nuptias ī-
troducti·hęc ille. Idem quoqꝫ dicit ī ſer-
mone de omnibus ſanctis. O miſera ca-
ro fetida ⁊ feda·vnde tibi hꝫ animę ſan-
ctę quas deus propria inſigniuit imagi-
ne·⁊ quas proprio redemit ſanguine· te
deſiderant et expectant·⁊ ipſarum ſine te
conſummari beatitudo·compleri lęticia
non poteſt. Adeo ſiquidem viget in eis
hoc naturale deſiderium·vt necdum to-
ta eorum affectio libere pergat in deum·
ſed contrahatur quodāmodo et rugam
faciat·dum inclinatur deſiderio tui. Idē
in ſermone de via vitę. Sed tunc inquit
adimplebis me domine lęticia cum vul-
tu tuo. Nam hic quidē guſtus·illic ad-
impletio cū erit deꝰ oīa in omnibus: qđ
nunc cibus eſt·tunc in potum reuertetur·
quādo ſine difficultate fruemur. Sed ⁊
animę ſanctorum vt dictum eſt·quę iam
ad cęleſtes ſedes euolauerunt· licet iam
bibant non tamen implentur· donec re-
ceptis corporibus ī terra ſua duplicia poſ-
ſidebunt. Modo enim ſingulis datę ſūt
ſingulę ſtolę albę·⁊ dictū vt ſuſtineant
adhuc modicum donec impleatur nume-
rus electorum·⁊ impij duplici contritio-
ne conterantur ⁊ induantur·ſicut diplo-
ide confuſione ſua·hęc Bernardꝰ. Idē
etiam de ſtatu ſanctorum pręſenti loquit̄
plenius in ſermone de omnibus ſanctis·
Fidelis inquit ſermo et omni acceptione
dignus ⁊ ſanctos quos ſolenni venera-
tione proſequimur· etiam ſimili conuer-
ſatione ſequamur: Quos beatiſſimos ꝑ
dicamus ad eorum beatitudinem tota
auiditate curramus· quorum pręconijs
delectamur· eorum patrocinijs ſubleue-
mur. Nec ſane parum infructuoſa inue-
nitur memoria feſtiua ſanctorū·languo-
rem·teporem·erroremqꝫ depellens cū eo-
rum interceſſione iuuetur infirmitas no-
ſtra·conſideratione beatitudinis excite-
tur negligentia noſtra·exēplis eorum eru-
diatur ignorantia noſtra. Quanta por-
ro eſt fęlicitas eorum· qꝫ immenſa lęticia
quę triplici gaudio· ſcilicet de recordati-
one tranſactę calamitatis· de exhibitiōe
pręſentis quietis· de certa expectatione
futurę ꝯſummationis exultant. De qua

conſummatione dicitur: In pace in id-
ipſū dormiā ⁊c. Singulariter inq̄ ī ſpe
non iam inter ſpem et metum vbi prius
non ſolum ſollicitudine et anxietate plu-
rima fluctuabam. De pręſenti vero reqe
dicitur: Conuertere anima mea in re-
quiem tuam ⁊c. Bene inq̄ fecit nondū
optime. Audi q̄ bene· quia eripuit ani-
mam meam de morte ⁊c ·id eſt· ab omni
peccato· ⁊ a pęna peccati· ⁊ timore quoq̄
⁊ periculo recidiuandi liberauit. Hoc enī
ſuauiſſimum animę ſtratum eſt qđ null⁹
iam lachrymis lauet aut riget ·hoc cubi-
le in quo iam non compungitur nec con-
uertitur in erumna ſua dum configitur
ſpina. Hoc plane ſtratum qđ non ver-
titur in infirmitate eius· quia omnia q̄ ī-
firmitatis erant pariter tranſierunt. Hęc
eſt inq̄ animę ſuauiſſima ⁊ ſaluberrima
requies· conſcientia munda· quieta· ſecu-
ra. Sit ergo beatę animę culcitra conſci-
entię ſuę puritas· ſit capitale tranquilli-
tas· ſit opertorium eius ſecuritas· vt in h̄
interim ſtratu delectabiliter dormiat· fę-
liciter requieſcat. Porro de recordatio-
ne tranſactę virtutis dicit: Niſi quia do
minus erat in nobis ⁊c. Hęc ſunt vniū-
ſa ſanctorū negocia · hic cibus ·hic ſom-
nus eorū ·longe tamē aliter afficiuntur
in huiuſmodi cogitationibus q̄ noſtra
capere queat cogitatio vel explicare ora-
tio· O magna inquit multitudo dulce-
dinis tuę domine quam abſcondiſti ti-
mentibus te· perfeciſti eis qui ſperant ī te
in conſpectu filiorum hominum. Nōdū
enim perfecta eſt· quia perficietur in ma-
nifeſto ⁊ non in abſcondito· quādo non
ſub altari quieſcent ſancti· ſed ſuper thro
nos tanq̄ iudices reſidebunt· Me inq̄t
expectāt iuſti donec retribuas mihi. Di-
citur etiam alibi· q̄ ſine macula ſunt an-
te thronum dei. Verū et ſi ſine macula
nondum tamen ſine ruga· donec veniat
dies cum ſibi glorioſā Chriſtus exhibe-
at eccleſiam ·non habentem maculā aut
rugam. In his enim qui adhuc militāt·

ſine macula quidē non eſt eccleſia· quia
nemo mundus a ſorde ⁊c. In his vero
qui ſub altare domini requieſcunt ·iā q̄-
dem ſine macula eſt· ſed non ſine ruga vt
dictum eſt. Tunc autem ſine ruga erunt
animę ſanctę· cum extendentur cęli ſicut
pellis· vt ſequantur agnum quocunq̄
ierit· qui vtiq̄ attigerit a fine vſq̄ ad fi-
nem fortiter· ⁊ diſponet omnia ſuauiter·
Ipſe q̄ dicit: In omnibus requiem quę-
ſiui ⁊c. Hęc plane requies domini nō in-
tercíſa nec reſtricta circa aliq̄d· quia ī om
nibus gaudet· in omnibus delectat᷑· pla-
cent ei bona in ſemetipſis· ⁊ delectat᷑ etiā
bona ordinatione malorum. Diligit mi-
ſericordiam et iudiciū. Et vtiq̄ poterit
anima humana in hoc gaudium domi-
ni ſui ⁊ in hanc requiem eius intrare· vt
ipſa quoq̄ ī omnibus delectetur· nec vl-
la iam affectione priuata in rugam con-
trahatur· ſed in affectum quendā gene-
ralem atq̄ diuinum tranſeat· ſi tamē ſu-
per pauca quę nunc accepit· fidelis inue-
niatur· hęc Bernardus. Vt autē ſcribit
Auguſtinus ad Ianuarium ſicut iā di-
ctum eſt ſupra. In illa pręſenti ſanctorū
requie non eſt deſidioſa ſegnicies· ſed q̄-
dam ineffabilis tranquillitas agnitiōis
ocioſę. Et requiem illam primā animarū
iudęi ſuſceperunt in miniſterium per oci-
um ſabbati corporaliter celebrandā nos
aūt ſpiritualiter intelligendā. Dies au-
tem dominicus qui et octauus non iudę-
is ſed chriſtianis eſt· reſurrectione domi-
ni declaratus· ⁊ ex tunc cepit habere feſti
uitatem ſuam. Ideo autē iudęis ſolum
ſabbatum traditum eſt antea celebrādū
quoniā ⁊ antea iam erat requies mortu-
orum: Reſurrectio vero illius nondum
erat qui ſurgens ex mortuis iam non mo-
reretur· ⁊ ei mors vltra non dominaretur
vt poſtq̄ talis reſurrectio facta ē in eius
corpe qđ p̄ceſſerat in capite· corp⁹ eccl'ię
ſperaret ī fine ⁊ incipet celebrari dies dn̄i-
cus· i· octau⁹· q̄ eſt prim⁹. In q̄ deſignat᷑
ętas reſurgentiū octaua· a qua ſuſcipiet᷑

etas quieſcentium ſeptima. Hoc etiam deſignatur in celebratione quinquageſime poſt diem paſce. Nam ideo prius celebramus quadrageſimã vt per penitẽtiam oſtendamus nos aſcendere ad requiem ſicut quadragenarius numerus aſcẽdit ad quinquageſimum. Eſt enim numerus ſuperabundans et congregãs omnibus partibus ſuis aliquotis aſcendit ad quinquagenariũ. qd ſignificat requiem. quia hac die requieuit deus ab operibus ſuis. Geñ. ij. Ideo et per. xlix. eadẽ ſignificat requies. quia idem ſignificatur per partem aliquotã et totum. Et cũ bis completis reditur ad primũ diem. qui et octauus completur quinquagenari⁹. Et ideo ſignificat tempus noſtre reſurrectionis. qd erit ĩ octaua etate. ſcʒ finita ſeptima quieſcentium. Unde et ipſum temp⁹ dominice reſurrectionis quod celebram⁹ in ſacramento noſtre glorificationis future poſt hanc vitam vbi erit quies et leticia. protenditur per quĩquaginta dies in quibus et ieiunia relaxantur. et ſtãtes oramus quod eſt ſignum reſurrectionis. et alleluia tantum in miſſa cantatur ſine reſponſorio. in quo ſignificatur actionem noſtram futurã non eſſe niſi laudare deum. ſicut dictum eſt ſupra ſm Auguſtinũ Idem quoqʒ deſignat eccleſia celebrando ſeptuageſimã que figurata eſt ĩ ſeptuaginta annis babylonice captiuitatiſ. de quo dicitur Hiere. xxix. Cum impleti fuerint ſeptuaginta anni. viſitabo vos et reducam ad locum iſtum. hoc eſt. ad celeſtem hieruſalẽ. de qua per inobedientiaʒ Ade longe proiecti ſumus. ſed per ſeptiformem gratiam nobis datam per ſecundum Adam. id eſt. Chriſtum reuerteñ. Que ſcʒ ſeptiformis gratia ſignificatur hoc numero. lxx. quia conſtat ex ſeptenario decies multiplicato. Uel in ſeptenario intelligitur totũ tempus vite noſtre quod per ſeptẽ dies voluitur in denario decalogi obſeruato. Poſt impletionem igitur ſeptuaginta annoꝝ. id eſt. poſt obſeruantiam decalogi per totum tempus vite noſtre completam ad patriũ ſolum id eſt. ad paradiſum celeſtem reducemur Unde Ps. Dies annoꝝ noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Tunc enim moritur homo plenus dierum. ſicut Abraaʒ et Iob. cum per totam vitam ſuã impleuit decalogum. Et felix qui vt dicit beatus Bernardus. et hic moritur plen⁹ dierum. et ibi oritur in longitudine dieruʒ Hec auteʒ reductio captiuorum fiet pleniſſime ĩ octaua etate. Hinc eſt qꝫ ſeptuageſimam celebremus ex ſtatuto eccleſie quaſi tempus peregrinationis noſtre. que durat vſqʒ ad ſabbatum in albis. tunc duplex alleluia ĩ miſſa cantatur. ĩ ſignũ duplicis ſtole que in octaua etate a ſanctis recipietur. In ſeptem autem diebus precedentibus non cantat niſi vnum ſcʒ in vigilia paſce cũ tractu. et in ſeptimana ſequenti cum reſponſorio. ſ. in ſignum qꝫ in ſeptima etate que precedit octauã nõdum habet perfecta gloria. quia non habetur ſtola corporis. ſed anime tantum. Nec ipſa etiam anima perfectam habet ſtolam. quia deſiderat corpus ſuum ſm Auguſtinum. quo deſiderio aliquaten⁹ retardatur vt tota pergat in tertium celum. Unde et etas illa ſignificata eſt p ſeptem annos quibus ante reuerſionẽ iudeorum generalem data fuit eis licentia redeundi. Data enim licentia non potuerunt ſtatim redire. ſed in illis ſeptẽ annis preparauerunt ſe qui ſcʒ preceſſerunt cõpletionem decadis ſeptime. Unde nec in Hieremia dicitur. completi fuerũt ſeptuaginta anni. ſed cũ impleri ceperint: tandem igitur eis completis merito cantari poterit ab electis. omnes mortificat. et viuificat ꝛc. quia captiuauit et liberauit. Tunc Mardocheus noſter. i. Chriſtus. qui ꝑpter nos fuit ſacco indutus. videbit fulgẽs regijs veſtib⁹. Qui etiã eccleſie p totã ſeptuageſimã. i. vitã preſentem luctu et opibus penitẽtie afflicte dicit iſtud Baruch. v. Exue te hirlʒ ſtola luct⁹ et vexatõis. et indue te decore et honore ei⁹ q̃ a deo tibi ẽ ĩ ſẽpitna glia. Circũdabit

te diploide deus iuſticię · et imponet mi-
tram capiti tuo honoris ęterni. Tunc er-
go non timebit domui ſuę a frigoribꝫ ni-
uis · Omnes enim domeſtici eius veſtiti
erunt duplicibus · vt legitur Prouerb.
xxxj. Hinc ⁊ dicit Eſa. lxj. In terra ſua
duplicia poſſidebūt · ⁊ erit eiꝰ lęticia ſem-
piterna.

De plenitudine illiꝰ ęternę beatitudinis. Cap. XII.

Quoniam igitur beatus
eſt cui omnia optata ſuccedūt ·
Et vt dicit Auguſtinus ī libro
de ciuitate dei. Fęlicitatem eſſe conſtat
plenitudinem omniū optabilium: Certū
eſt · ꝙ in illa conſummatione beatitudi-
nis replebitur in bonis deſiderium ſan-
ctorum. Vt enim dicit Auguſtinus ibi-
dem libro. xxij. Quid eſt aliud qꝺ per ꝓ-
phetam a domino dicitur: Ero illorum
deus · niſi ego ero vnde ſacientᷣ: Ego ero
quęcunqꝫ ab omnibus deſiderantur · et
vita ⁊ ſalus ⁊ copia ⁊ honor ⁊ pax · ⁊ om-
nia bona. Sic enim ⁊ illud intelligitᷣ · vt
ſit deus omnia in omnibus · hęc Auguſti
nus. Hinc ⁊ Hieronymus ſuper epiſto-
lam ad Eph. libro. ꝓ. Plenitudo inq̄t
eius qui omnia in omnibus adimplebitᷣ
Nunc quidē deus per partes in ſinguliſ
eſt · hoc eſt in alio iuſticia · in alio caſtitas
in alio ſapiētia · ī alio fortitudo: Et nūc
difficile eſt in ſanctis etiam viris atqꝫ ꝑ-
fectis omnes pariter eſſe virtutes. Cum
autem in fine fuerīt vniuerſa ei ſubiecta
adimplebitur omnia ī omnibus · vt ſint
omnes habentes omnia quę ante ſinguli
poſſidebant ſingula · hęc Hieronymus ·
Itaqꝫ plenitudo illius beatitudinis om
nibus mortalibus eſt ineffabilis · inſuper
etiam inconprehenſibilis. Nam de pri-
mo dicit apoſtolus. ij. Cor. xij. Qui ipſe-
met raptus ad viſionem cęleſtis paradi-
ſi audiuit arcana verba quę nō licet ho-
mini loqui. Hinc ⁊ beatus Ceſarius are-
latē. in omel. Beatam inquit vitam il-
lam facilius ē conſequi q̄ꝫ enarrare · cuiꝰ
erit curſus ſine termīo · vſus ſine faſtidio
refectio ſine cibo · ſub antiquis ꝑpetuiſqꝫ
gaudijs ſemper noua iocunditas · ⁊ ſine
periculo amittendi fęlicitas. De ſecūdo
dicit Eſa. lxiiij. Oculus non vidit deus
abſqꝫ te quę pręparaſti expectantibus te
Et itez apoſtolus. j. Cor. ij. Oculus in-
quit non vidit · nec auris audiuit · nec in
cor hominis aſcendit quę pręparauit de-
us diligentibus ſe. Verūtamen vt dicit
Auguſtinus vbi ſupra. Ex ipſis bonis q̄
in hac etiam vita deus conferre non ceſ-
ſat miſeris · vtcūqꝫ perpendi poteſt q̄nta
bona cōferet electis ſuis in ęterno regno
beatificandis. Quid enim inquit dabit
eis quos prędeſtinauit ad vitam · q̇ hoc
dedit etiam eis q̄s prędeſtinauit ad mor
temᷣ: Quę bona in illa vita beata faciet
eos ſumere pro quibꝫ in hac miſeria vni-
genituz ſuum voluit vſqꝫ ad mortē ma-
la tanta ꝑferre: hęc Auguſtinus. Illic ḡ
ſicut dicit beatus Bern. in meditationi-
bus ſuis: hęc erunt bona electis · pax · pi-
etas · bonitas · lux · virtus · ſplendor · hone-
ſtas · gaudia · lęticię · dulcedo · vita peren-
nis · gloria · laus · requies · amor · cōcordia
dulcedo. Ibi certe pax dei quę exuperat
omnem ſenſum implebit corda et corpa
cuncta omniū electorum. Unde idem di
cit Auguſtinus ibidē libro. xx. exponens
illud verbum qꝺ legitur Eſa. lxvj. Ecce
ego ait dominus declinabo ſuper eam q̄-
ſi fluuium pacis · ⁊ quaſi torrentē inundā
tem gloriam gentiū quā ſugetis. Fluui-
um inquit pacis dominus ī ſanctos de-
clinare ſe dicit vt ītelligamus in illius fę
licitatis regione omnia ſatiari hoc flumi
ne · ⁊ quia terrenis corporibus influet in-
de pax incorruptionis ⁊ immortalitatis
ideo flumen hoc declinare ſe promittit
vt etiam inferiora perfundet de ſupernis
hęc Augꝰ. Itaqꝫ fontē fluminū q̇ egre-
diebatᷣ de loco voluptatꝭ ad irrigādū li-
gna padiſi intelligamꝰ pacis abūdanti-
am qua perfundentur electi · vt fluminis
impetus lętificet ciuitatē dei · q̇ · ſ · fluuius
egreditᷣ ꝺ loco voluptatꝭ · i · ꝺ ſecreta pace

ipſius deitatis. At enim dicit beatꝰ Di-
onyſius in libro de diuinis nominibus.
Diuina ⁊ archiſynagoga pax omniū eſt
adunatrix·⁊ omnium conſenſus ⁊ cōna-
turalis genitrix ⁊ opatrix· proinde ⁊ om-
nia ipſam appetunt portabilem eorū mul
titudinem conuertentē in totam vnitatē
⁊ ciuile bellū vniuerſitatis in equiformē
habitationem adunantē. Hanc igitur
inquit vnā et ſimplam vnitatis pacifice
contemplabimꝰ naturā·omnes ſibi ac ſi-
bimetipſis ⁊ inuicē copulantem omnia·
quia in confuſa omniū continētia ſaluā-
tem·hec Dionyſius. Quattuor igitᷓ flu-
mina paradiſi deſignant pacem quadru
plicem · quā illic in ſemetipſis habebunt
ſancti·videlicet pacem corporis·pacē ani
me ſenſibilis· pacē conſcientie vel aīe ra-
tionalis·pacē anime ⁊ corpis. Has ita
deſcribit Auguſtinus vnde ſupra li.xix.
Pax inquit corporis eſt ordinata tempe
ratura partiū·pax anime rationalis ordi
nata requies appetitionū·pax anime ra-
tionalis ordinata conſenſio cognitiōis
et actionis·pax anime ⁊ corporis ordina-
ta vita ⁊ ſalus animantis·hec Auguſti-
nus. Et prima quidē pax ſcꝫ corpis nūc
frequenter qualitatū elementariū intem
perie perturbatur·a qua tunc electi peni-
tus liberabuntur. Nam ⁊ corpora ipſa in
melius immutabuntᷓ·⁊ ipſorum qualita-
tes corruptibiles que nunc corporibꝰ no-
ſtris corruptibilibus congruūt ignis cō-
flagratione deſtruentᷓ· eoꝝqꝫ ſubſtantie
qualitates alias induent · quibus etiam
corporibus glorificatis conueniet vt dic
Auguſtinus vnde ſupra libro.xx. Secū
da pax·id eſt·anime ſenſibilis·nunc per-
turbatur varijs deſiderijs: Quoniā vt
legitur Eccleſiaſtes.pͦ. Nō ſatiatᷓ oculꝰ
viſu·nec auris impletur auditu. Et vt le
gitur Prouerb.xxx. Sanguiſuge·id ē·
carnis due ſunt filie· gula ſcꝫ et luxuria·
dicentes: Affer· affer. Et ſic omnis talis
appetitus cōquieſcet ibi·quoniam ad nu
tum ſeruient omnia ſanctorū voluntati·
nec aliquid poterunt velle vel appetere
qꝺ non ſtatim contingat impleri. Et q̇-
dem vt dicit Auguſtinus eodē libro.xiiij.
Corporibus glorificatis non auferetᷓ co-
medendi ⁊ bibendi poteſtas·ſed indigen-
tia vel neceſſitas. Nā ⁊ dominꝰ ipſe poſt
reſurrectionem legitur comediſſe Luce
vlti. Tertia pax ſcꝫ conſcientie ſiue ratio-
nalis anime dirimitᷓ in perpetratione cul
pe·ſm illud Eſa.lviij. Non eſt pax im-
pijs. Ideo dicitᷓ in eodē.xlviij. Utinam
attendiſſes mādata mea·facta fuiſſet q̄ſi
flumen pax tua. Et in euāgelio Mat.v.
Eſto conſentiens aduerſario tuo·id eſt·
conſcientie tue remordenti·ſcꝫ ipſā pa-
cificando. Quarta vero pax ſcꝫ anime ⁊
corporis·perturbatur doloribus et infir-
mitatibus varijs·a quibus ſcꝫ liberabū-
tur omnino·ſm illud Apocalᷓ.xxj. Ab-
ſterget deꝰ omnē lacbrymā ab oculis eo-
rum·⁊ mors vltra nō erit·neqꝫ luctꝰ neqꝫ
clamor neqꝫ labor ⁊c. Tunc igitur vt di-
cit Auguſtinus in libro.pͦ.de trini.domi-
ni in monte promiſſū illud ſaluatoris im-
plebitur: Beati pacifici quoniā filij dei
vocabuntur. In illa namqꝫ pace perfe-
ctio erit vbi nihil repugnabit. Ideo filij
dei vocabūtur pacifici·quia nihil deo re-
ſiſtit· ⁊ vtiqꝫ patris ſimilitudinem debēt
habere filij. Sunt autē in ſemetipſis pa-
cifici qui oēs animi ſui motus componē-
tes·⁊ rationi ſubijciētes atqꝫ ſpiritui· fi-
unt regnum dei·in quo ſic ordinata ſunt
omnia· vt id qꝺ excellit in homine·ſcꝫ ra-
tio·ceteris non reluctantibus imperet·ip-
ſaqꝫ ratio ſubijciatur veritati·hec pax ī
terra in hominibus bone voluntatis in-
choatur.⁊ in vita beata perficietᷓ· hec Au
guſtinus. De pace xͣo quā habebūt ſan
cti exteriꝰ dicetur inferius. Deniqꝫ ſicut
dicit idem Auguſtinus in libro de ciuita
te dei.xix. Pax omnium rerum ſiue vni-
uerſitatis eſt tranquillitas ordinis. Eſt
autem ordo parium·diſpariumqꝫ re-
rum ſua cuiqꝫ tribuens diſpoſitio. Il-
lic ergo nimirū erit pax ſumma: vbi om-
nia rectiſſime fuerint ordinata. Ibi cer-
te etiam nobis inquit talis et tanta pax

erit·qua melior vel maior eſſe non poſſit· Qua propter finem laborũ noſtrorum poſſumus dicere pacem·iuxta qđ in pſalmo dicitur ad illam cęleſtem ciuitatẽ: Lauda deũ tuũ hieruſalẽ qui poſuit fines tuos pacem. Unde ⁊ nomen myſticum ipſius ciuitatis ·interpretatur· viſio pacis· Tantũ ſiquidem eſt pacis bonum vt etiam in rebus terrenis atq; mortalibus nihil ſoleat gratius audiri ·nil deſiderabilius concupiſci·nil deniq; poſſit meli⁹ inueniri. Adeo pax omnibus cara eſt. vt ſicut nemo eſt qui gaudere nolit·ita nemo ſit qui pacem habere nolit. Nam et ipſi qui bella gerũt ·nihil aliud q̃ vincere ac repugnantes ſubijcere volunt·qđ cũ factum fuerit·pax erit·⁊ victorię noſtrę p̃mium ęterna pax erit·quã nullus aduerſarius inquietare poſſit·hęc Auguſtinus Hanc enim pacem ipſemet vbiq; ſenſerat·cum in libro confeſ.x.dicebat. Ecce domine guſtaui ⁊ eſurio· fragraſti ⁊ tibi anhelo· tetigiſti me ⁊ exarſi in pacem tuã Cũ inhęſero tibi ex omni me nuſq̃ erit mihi labor et dolor· ⁊ viua erit vita mea tota plena te· Nunc autem qm̃ quem tu imples ſubleuas eum·quia tui plen⁹ nõ ſum oneri mihi ſum ·contendunt leticię meę cũ flendis merorib⁹· ⁊ ex qua parte ſtet victoria neſcio. Heu mihi domine miſerere mei· vulnera mea non abſcondo·medicus es·ęger ſũ·miſericors es·miſer ſum·egen⁹ ⁊ pauper ſum in oculto gemitu mihi diſplicens·⁊ miſericordiã tuam querens·donec reficiatur defect⁹ meus·⁊ perficiatur vſq; in pacem illam quã neſcit arrogantis oculus. hęc Auguſtin⁹

Ibi quoq; tres dotes animę complebuntur· de quibus idem dicit Auguſtin⁹ de ciuitate dei libro.xxij. Ipſe deus finiſ erit deſideriorum noſtrorũ ·qui ſine fine videbitur·ſine faſtidio amabit̃·ſine fatigatione laudabitur·hic munus·hic affectus·hic actus. Profecto ſicut ipſa vita ęterna communis erit omnibus: Ita et deus ipſe nobis erit notus atq; conſpicuus vt videatur ſpiritu a ſingul' nobis in ſingulis nobis·videatur ab altero in altero·videatur in ſeipſo·videatur in cęlo nouo ⁊ in terra noua· atq; in omni quę tunc fuerit creatura· videatur et per corpora in omni corpore·quocũq; fuerint corporales oculi acie perueniente directi· Patebunt etiã cogitationes noſtrę inuicem nobis·quia ſm apoſtolũ manifeſtabit deus conſilia cordium·⁊ tũc laus erit vnicuiq; a deo. Omnia corporis incorruptibilis membra ⁊ viſcera quę nũc videmus ꝑ vſus neceſſitatis varios diſtributa·quia tunc iam non erit ipſa neceſſitas ſed plena certa ſecura ſempiternaq; fęlicitas laudibus dei proficient. Itaq; quãta erit ibi fęlicitas vbi nullum erit malũ nullum latebit bonum·ibi perficietur·vacate ⁊ videte quoniã ego ſum deus· qđ ipſi nobis eſſe volumus cum ab illo cecidimus. Quid enim ſine illo fecimus·niſi qđ in ira eius defecimus· a quo refecti ⁊ maiori gratia perfecti in ęternum vacabimus videntes quia ipſe eſt deus· quo vtiq; pleni erimus quando erit omnia ĩ omnibus· hęc Auguſtinus. Itaq; ſicut dicit beatus Bernardus· in ſermone de omnibus ſanctis. Ibi fruemur deo trib⁹ modis ſcʒ videntes eum in omnibus creaturis·habentes eum in nobiſipſis·⁊ qđ his omnibus ineffabilius et iocundi⁹ ſit atq; beatius ipſã cognoſcẽtes in ſemetipſa trinitatẽ. Nam illa duo prędicta· velut duo circumiacentia·⁊ quaſi cortex tritici eſſe videntur: Hęc vero cognitio ſumma beatitudinis·medulla tritici·adeps frumẽti·quo ciuitas ſancta hieruſalem ſatiabitur·hęc Bernardus. Et quoniam ſatietas in rebus temporalibus ſolet generare faſtidium·ideo de illa ſatietate perpetua dicit Gregorius ĩ moral'.libro.xviij.per contrarium. Deum certe et angeli ⁊ vident ⁊ videre deſiderant. Nã et deſiderium ſine fructu anxietatem habet ·⁊ ſatietatẽ faſtidium ſubſequi ſolet· Ut ergo deſit in deſiderio anxietas· deſiderantes ſatiantur. Ne autem ſit in ſatietate faſtidium; ſatiari deſiderant·

Sic et nos erimus cū ad fontem vite ve-
nerimus erit nobis delectabiliter impreſ-
ſa ſitis ſimul atq; ſacietas· ſed longe ab-
erit a ſiti neceſſitas· et a ſacietate faſtidiū
hec Grego⁹. Dīc etiā Proſper de vita
contēplatiua libro.p̄. Nā ita ſingulis tūc
patebūt ſingulorum mentes· ſicut nūc ocu-
lis corpalibus ſubiacent facies corpales
Ipſos etiam oculos corporis nihil late-
bit creature inuiſibilis· hec ille. Sic igit̄
vt dicit beat⁹ Bern̄. vn̄ ſupra. De⁹ qui
erit omnia in omnibus menſurā plenam
dabit in vniuerſitate creaturarū· cōfertā
in interiori homine noſtro· coagitataꝫ in
exteriori· ſupeffluentem in ipſo deo· vt ſit
gloria ſupereminens et effluēs beatitudo
Hec de illa pleniſſima viſione. Por-
ro de perfectiſſima dilectione dicit ideꝫ
Bernardus in libro de diligendo deo·
Oportet inquit nos in hunc affectū q̄n-
doq; tranſire· ut quomodo deus omnia
voluit eſſe propter ſemetipſuꝫ· ſic nos q̄ꝫ
nec noſipſos· nec aliquid aliud fuiſſe vel
eſſe velimus· niſi eque ꝓpter ipſum· ſ· ob
ipſius ſolam voluntatem· non noſtram
voluptatem. Qd etiā in oratione quoti
die poſtulamus cum dicimus: Fiat volū
tas tua ſicut in celo et in terra. Sic autē
affici et deificari ē. Nā quomodo aque
ſtilla multo vino mixta· dum vini ſapo-
rem induit et colorem· a ſe tota deficere
videtur. Et quomodo ferꝛ ignitū et can
dens propria forma exutum igni ſimili-
mū efficitur. Et quomodo luce ſolis ꝑ-
fuſus aer in eandē luminis claritatē trāſ
formatur adeo vt non tam illuminatus
q̄ ipſū lumen eſſe videatur. Sic omneꝫ
tunc in ſanctis humanā affectionē· quo-
dam ineffabili modo neceſſe erit a ſemet-
ipſa liqueſcere· atq; in dei penitus tranſ-
fundi voluntateꝫ. Alioquin quomodo
deus omnia ī omnibus erit· ſi in homine
de homine quicq̄ ſuperit? Tunc itaq; fa-
cile ſummū gradum dilectionis optine-
bit· cum in gaudiū domini ſui promptiſſi
me et auidiſſime feſtinantem· nulla iam
carnis illecebra retardabit· nulla mole-
ſtia ꝯturbabit· hec Bernarduſ. Et quo-
niam ita dictum eſt ſuperius. Ex cogni-
tione procedit dilectio· ex vtraq; autem
fruitio· in qua tanta erit delectatio· vt in
vocem iubilationis et laudis prorumpa
tur neceſſario· ideo fruitionis loco poni-
tur laus ab Auguſtino. De qua ſcꝫ lau-
de ſine iubilatione patet ſm̄ Gregoriū·
ꝙ laudabūt deum et mente et ore. Laus
enim mentalis eſt iocunda et diffuſa pro-
teſtatio vel comprobatio diuine bonita-
tis· et hac ſemper vtūtur et angelici ſpiri-
tus· ſm̄ illud Job. xxxviij. Vbi eras cū
me laudarent aſtra matutina· et iubila-
rēt omnes filij dei? Itaq; de iſto ſancto-
rum iubilo dicitur Job. xxxiij. vbi agitur
de viro iuſto: Videbit faciem eius in iu-
bilo. De hoc ait Gregorius in moral'. li-
bro viij. Deus inquit non proijciet ſim-
plicem donec impleatur riſu os tuum· et
labia tua iubilo. Cuꝫ enim electi omnes
implentur gaudio aperte contemplatio-
onis· quaſi ad hilaritatem riſus exiliunt
in ore mentiſ. Iubilum ergo dicimus· cū
tantam leticiam corde cōcipimus quā-
tam ſermonis efficacia non explemus·
et tamen mentis exultatio hoc qd ſermo-
ne non explicat voce ſonat. Bene auteꝫ
os impleri riſu dicitur et labia iubilo· qꝛ
in illa eterna patria cum iuſtoruꝫ mens
in exultatione rapitur· lingua in laudis
cantum eleuatur. Qui quoniā tantū vi-
dent quantum dicere non valent in riſu
iubilant· quia non explendo reſonant·
qd amant· hec Gregorius. Hinc etiam
dicit Ps̄. ꝙ exultabunt ſancti ī gloria·
hoc eſt extra ſe ſaltabunt pre gaudio tri-
pudiando ſcꝫ atq; laudando. Cuius rei
myſterio legitur Heſter. viij. ꝙ damna-
to Aman qui interpretatur iniquitas· et
ſignificat diabolum· et exaltato Mar-
docheo qui ſignificat Chriſtum· iudeis
noua lux oriri viſa eſt· gaudium et honor
ac tripudium. De hac etiam laude di-
cit Auguſtinus vbi ſupra. Vacabitur
ibi dei laudibus· qui erit omnia in om-
nibus ꝛc. Nam quid aliud ibi agetur

vbi nulla deſidia ceſſabit᷑·nec vlla indi-
gentia laboratur: neſcio. Vñ ſcriptũ eſt
Beati qui habitãt in domo tua domine
⁊c. Idem ad Januariũ li.ij. Ineſt·n·in-
quit in illa requie nõ deſidioſa ſegnicies
ſed quedaȝ ineffabilis trãquillitas agni-
tionis ocioſe. Sic igit᷑ ab hmõi vite ope
ribus in fine requieſcit᷑· vt in alterius vi-
te actione gaudeat᷑· ſ; qꝛ talis actio ĩ lau
de dei agitur ſine labore mẽbroꝝ·ſine an-
gore curaꝝ·nõ ad eã ſic tranſit᷑ p quietẽ
vt ipſi quieti ſuccedat·i· nõ ſic actio eſſe
incipit vt deſinat eſſe quies. Neqȝ·n·re-
ditur ad laboreſ ⁊ curas·ſ; pmanet ĩ acti-
one·qđ ad quietẽ ptinet·nec in ope labo
rare·nec in cogitatiõe fluctuare·hec Au-
guſtinus. Sicut ḡ dicit beat⁹ Effrem in
libro de ſurrectione. Illic cantabimus et
dicem⁹: Mirabilis es dñe in ſanctis tu-
is. Illic etiã confitebimur·qm̃ repleti ſu-
mus mane miſericordia tua · ⁊ exultaui-
m⁹ et delectati ſum⁹· Hec de glã ſancto-
rum interiori.

¶ De corporib⁹ ſanctorum glori- ficandis. ¶ Cap. XIII.

DE corporibus aũt eorũ
glorificãdis dicit beat⁹ Bern̄.
in ſermone de oĩbꝫ ſanctis· Vt
inhabitet inq̇t gloria in terra noſtra·i·in
corpe qđ ex quattuor elemẽtis ꝯſtat eſſe
cõpactũ·quattuor ſũt querẽda·ſicut ſup̄
triplex inuẽta eſt aĩaꝝ natura· replenda
pace diuina. Nec miremini ꝙ pluribꝫ in-
digere videt᷑ homo exterior q̄ miſerior eſt
cum dicat Ps̄. Sitiuit in te aĩa mea q̄ȝ
multiplicit᷑ tibi caro mea. Habeat ḡ ter-
ra noſtra immortalitatẽ·ne iaȝ timeat ſe
denuo in puluere redigendã·⁊ ne contin
gat in eternũ viuere in miſerijs·quibꝫ hoc
corruptibile corpus inceſſanter affligit᷑·
Habeat etiã aqua omnimodã impaſſi-
bilitatẽ. Ab hũoribꝫ·n·ĩordinatã cauſas
aiunt pcedere paſſionũ·ſ; iam deſiderat
etiã corp⁹ noſtꝝ leuitatẽ ſm̃ eã·ſ·quã ha
bet ex aere portionẽ. Tanta itaqȝ futura
eſt corpoꝝ leuitas·⁊ agilitas ſanctorum
vt poſſint ſi velint abſqȝ omni difficulta
te cogitationũ noſtrarũ ſeq̇ ad oĩa velo-
citatẽ. Habebũt q̄ȝ pfectiſſimã pulcritu
dinem·quã ei pti quã habebam⁹ ex igne
poſſumus attribuere. Saluatorẽȝ enĩ ex-
pectamus q̇ reformabit corp⁹ humilitatꝭ
nr̃e cõfiguratũ corpi claritatis ſue·exhi-
bens qđ pmiſit·qꝛ fulgebũt iuſti ſicut ſol
hec Bern̄. Aplus etiaȝ·j·Cor·xv·con-
tra calũniantes fidẽ glorioſe reſurrectio-
nis future oſtẽdit p exemplũ etiam natu
rale·ꝙ non eſt neceſſe corp⁹ tale reſurge-
re q̄le morit᷑·ſ·paſſibile ac mortale. Cor-
pus inq̇t grani nõ ſeminas quale futuꝝ
eſt cum herba vel ſtipula vel palea ſic ex-
urgit ſeminatũ·ſ; potius nuduȝ granum
abſqȝ ſtipula vel tegumentis palearum.
deus aũt dat illi corpus cũ palea et ari-
ſta ſicut ipſe vult q̇ poteſt oĩa· Sic igit᷑ ⁊
mortui dei nutu ac virtute poterũt viue-
re ⁊ meliori corpore·ſ·glorioſo reſurgere·
De qua gloria ibidẽ dicit aplus· poſtea
Seminat᷑ in corruptione·ſurget in incor
ruptione. Seminat᷑ in ignobilitate· ſur-
get ĩ gloria. Seminat᷑ in infirmitate·ſur
get in ꝟtute. Seminat᷑ corpus aĩale·ſur
get corpus ſpũale. Ecce gloria corpis cõ
ſiſtens in his q̄ttuor dotib⁹·ſcȝ ĩ impaſſi
bilitate· claritate· agilitate· ſubtilitate·
Que per ſimile notent᷑ in ſolari corpore·
Radius enim ſolis ſuper quaſcũqȝ trãſe
at feces coinquinari·vel corrumpi nõ po
teſt·in quo notat᷑ impaſſibilitas. Splen
didius eſt·in quo claritas in ortu ſuo ſta
tim vſqȝ in occidentẽ tranſparet·in quo
agilitas· Radi⁹ eius per vitrũ tranſit·et
calor eius oĩa penetrat· in quo ſubtilitaſ
Ideo recte corpora glorificanda ꝯparat
dominus ſoli·dicens Math.xiij. Fulge-
bunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum
Cui recte ꝯgruit ⁊ illud Sap̄.iij. Fulge-
bunt iuſti et tanq̄ȝ ſcintille in arũdineto
diſcurrent. Nã in fulgore accipitur clari-
tas·in iuſticia immortalitaſ. Juſticia·n·
perpetua eſt ⁊ immortalis·vt legit᷑ eodeȝ
p̊. Porro in ſcintillis accipit᷑ ſubtilitas·

⁊ in diſcurſu ꝑ harūdinetū agilitaſ. Ee-
dem quoqꝫ dotes ſignantur per quattu
or menſuras in euangelio, ⁊ per q̄ttuor
pſalmos in completorio ¶ Quidam
tamen dicunt dotes corporis eſſe im-
paſſibilitatē ⁊ glorioſitatē ⁊ virtuoſita-
tem ⁊ ſpūalitatez· que tanguntᷣ expreſſi-
us in ſupradictis apl̄i verbis. Eſt autez
impaſſibilitas naturalis potentia q̄ cor-
pora glorificata erunt poſſibilia reſiſtere
oī cauſe extrīſece leſionis illatiue: Vn̄
ſub illa comprehenditur īmortalitas ⁊ ī
corruptibilitas ⁊ īmutabilitas· ⁊ oīa hu
iuſmodi. Glorioſitas autē eſt decor cor-
poris gl̄ificati ſub q̄ ꝯtinentᷣ luciditas ⁊
ſuauitaſ ⁊ redolentia· ⁊ ſimilia. Virtuo
ſitas ē naturalis potētia agēdi in aliud
abſqꝫ cōtradictiōe vel reſiſtentia: Vn-
de ſub ea comprehenduntᷣ agilitas ⁊ ſb-
tilitas. Agilitas eſt potentia qua corpuſ
naturalitᷣ ab anima poteſt agi quocūqꝫ
voluerit. Sed nunc quidem ipſi anime
grauitas corporis obſiſtit· tunc aūt one-
re depoſito agilitas ibi erit que naturaz
perficit. Subtilitas autem eſt potentia
qua poterit hmōi corpus oīa penetrare
corpora non glorificata. Ad dignitatez
enī ⁊ nobilitatē dabitur ei penetrare nō
penetrari· agere non pati· naturaliſ potē
tia nullaqꝫ impotētia. Nec replebit cor-
poris non glorificati locum· ⁊ ideo reci-
piet illud ſecum. Porro ſpūalitas eſt
natalᷣ potentia per ſe ſubſiſtēdi· id eſt· ſi-
ne ſubſidio alimēti· Ideo enī dicitᷣ cor-
pus ſpūale ſm Aug̃· non quia conuer-
tatur in naturā ſpiritus· ſꝫ quia viuet ex
ſolo ſpiritu· ſm qꝺ ibidez dicitur: Si ē
corpus animale· eſt et ſpūale· factꝰ ē ꝑ-
mus homo in animā viuentē· nouiſſimꝰ
in ſpiritū viuificantem. Itaqꝫ ꝺ impaſ-
ſibilitate dicitur Iob· xxij· Dabit ꝓ ter-
ra ſilicem· id eſt· pro carne infirma ⁊ paſſi
bili carnem ſolidam ⁊ impaſſibilem. Et
iterum Apoc̄· ij· Vincenti dabo manna
abſconditū· ⁊ dabo ei calculū candidū
id eſt· corpus ſolidum ac lucidū· ⁊ in cal
culo nomen nouū ſcriptuz qꝺ nemo ſcit
niſi qui accipit. De glorioſitate ſiue pul
critudine dicit Augꝰ· de ciuita· dei· li·
xxij· Omnis pulcritudo corporis ē parti-
um congruentia cum quadam ſuauita-
te coloris· vbi ꝟo non eſt ꝯgruētia par-
tium· aut ideo aliquid offēdit quia pra-
uum ē· aut quia paruū· aut quia nimiū·
Proinde nō erit in corporibꝰ illiſ defor-
mitas quā facit incongruentia partiuz
vbi ⁊ que praua ſūt corrigentᷣ· ⁊ qꝺ mi-
nus eſt q̄ꝫ decet· vnde creator nouit inde
ſupplebitur· et qꝺ plꝰ ē q̄ꝫ decet ſeruata
materie integritate detrahetur· Coloris
porro ſuauitas q̄ꝫta erit vbi fulgebūt iu
ſti ſicut ſol· tranſacta quoqꝫ membro-
rū vſus neceſſitate ſola fruemūr inuicem
pulcritudine ſine vlla libidine· qꝺ maxi-
me referendū eſt ad laudē conditoriſ· cū
dicitur in p̄s: Confeſſionem ⁊ decorem
induiſti amictus lumine ſicut veſtimēto
Oīa itaqꝫ membra ⁊ viſcera corpis glo-
rificati proficient laudibꝰ dei· hec Augꝰ
De virtuoſitate autem dicit Gregꝰ· in
moralᷣ. Erit corpus noſtruz ſubtile qui-
dem per effectum ſpiritualis potētie· ſed
palpabile per veritatē nature· Vnde et
redemptor noſter dubitantibus de ſua
reſurrectione diſcipulis manus ⁊ latus
oſtendit dicens: Palpate ⁊ videte· q̄r
ſpiritus carnem ⁊ oſſa nō habet ſicut me
videtꝭ habere· hec Gregꝰ· Sed fortaſſe
quęret aliquis: quid illic ſubtilitas vel
agilitas proderit vbi non erit motus· q̄r
nec tempus· ſꝫ eternitas que tota ſimul
exiſtit. Econtra rn̄demus ꝙ cum ibi fu-
tura ſit laus vocalᷣ· erit vtiqꝫ ⁊ motꝰ cor-
poralis. At in ſolo deo erit illa ꝑfecta et
ſtabilis eternitas vt non moueatᷣ· in aīa
quoqꝫ ſtabilis perpetuitas quo ad illaz
partē q̄ deo īmutabilitᷣ adherebit eoqꝫ
ꝑfruetᷣ. Vt autē dicit Augꝰ· de ciui· dei
li· xxij· Qui motꝰ illic taliū corporū ſint
futuri definire nō audeo: Tamē ⁊ motꝰ
⁊ ſtatꝰ ſic ipſa ſpēs decēs erit vbi qꝺ nō
deceat nō erit. Certe vbi volet ſpūs· ibi

ꝓtinus erit corpꝰ· nec volet aliquid ſpi-
ritus qđ nec ſpm̄ decere poſſit nec corpꝰ
hec Augꝰ· Itaqꝫ ſpūs corpus ſuū feret
vbicūqꝫ voluerit ſine mora tēpis aut
impedimēto ponderiſ vt dicit Proſper
Vnde ⁊ Augꝰ ibidem. Cū inquit nunc
valeat natura corpoꝝ terrenoꝝ deꝓme-
re aīas deorſum: cur non aliqn̄ ⁊ anime
terrena corpora valebunt leuare ſurſū?
Habebit tamen ⁊ ipſum corpus qđdā
pondus ſuū· ſm̄ qđ pondus dicitur im-
petus rei cuiuſlibet tendentꝭ ad locū pro
priū. Vnde ſi nature ſue reliquereť ita
ꝙ ſpiritus eum non regeret ad locū ſuū
naturaliť tenderet ibiqꝫ remaneret. Gra
uitatem quoqꝫ ſuam naturalem retine-
bit q̄tum ad exteriora violētie reſiſten-
dum non q̄tum ad motū voluntarium
impediendū. Vnde Augꝰ in quodam
ſermone· Ita inquit in corpibꝫ illis glo
rificatis erit celeritas mouendi ſi tanta
erit reſurgēdi? Fiet enī reſurrectio ī ictu
oculi· toto licet mūdo membra mortuo-
rum diſſipentur· per totam terram cine-
res diſpergantur· totum qđ ſparſum eſt
in ictu oculi reparabiť· hec Augꝰ. Por
ro đ ſpūalitate dicit idē Augꝰ· de ciui·
dei· li· xxij· Quale tunc corpꝰ erit qđ oī-
modo ſpiritui ſubdiť qđ ſufficiēter viui
ficatū nullis alimonijs indigebit. Non
enī erit animale ſed ſpūale· habens qui-
dem carnis ſubſtātiā ſed abſqꝫ vlla cor-
ruptione· hec ille. Igitur anime iuſtoꝝ
in reſurrectione leuabunt corpora ſua de
terre puritate induta quidem aque cla-
ritate· aeris quoqꝫ leuitate vel agilitate
igniſqꝫ ſubtilitate· eritqꝫ tunc anima ſic̄
dictum eſt ſupra ſm̄ Augꝰ· et obediens
⁊ imperans ⁊ viuificata ⁊ viuificans· tā in-
effabili facilitate vt ſit ei tunc glorie qđ
prius fuerat ſarcine. Idcirco autem q̄t-
tuor ſunt dotes corpis bonū vnū· ſ· ab-
ſolutum· hec eſt glorioſitas· aliud reſpe-
ctiuū· hec eſt virtuoſitas. Similiter du-
plex eſt eius malū: vnū intrinſecus ve-
niens ē qđ ſpūalitas· aliud extrinſecus
ē qđ impaſſibilitas. Sūt ḡ due de carē
tia oīs mali· ⁊ due đ p̄ſentia oīs boni· ī

quibus ſcʒ duobꝫ pfecta beatitudo cō-
ſiſtit· habentqꝫ naturale p̄ncipiū in cor-
pore cuius ſunt ⁊ a gratia pfectionē. Di
cit autem Amb· in· li· de exceſſu Satyri
ſecūdo· ꝙ fides reſurrectionis noſtre tri-
plici ꝓbatur argumēto · videlicʒ ratiōis
iudicio · vniuſitatꝭ exēplo · rei geſte teſti-
monio. Ratio ſiquidem euidens exiſtit
quia cum oīs vſus vite nr̄e ſit in corporꝭ
animeqꝫ cōſortio· reſurrectio aūt aut p̄-
miū actus boni· aut penā reprobi habe-
re noſcatur· neceſſe eſt corpus reſurgere
cuius actus impenditur. Vniuerſitatiſ
autem exemplum voco ſeriem oīum ge-
nerationū vices ſucceſſionū obitꝰ ortꝰqꝫ
ſignorum· diei ac noctis occaſus eorum
quia quotidie tanq̄ rediuiuā ſucceſſio-
nem ⁊ ſeminū mortuorū in eaſdem ſpēs
reformationū. Porro rei geſte teſtimo-
niū ideo dixi· quia reſurrexerūt iā plu-
rimi· hec Amb. De hoc etiā dicit Gregꝰ
in moraľ· Qm̄ in nobis eſt ſenſus ratio-
nis · acceſſit in exemplo gratia redēpto-
ris qui mortem noſtram ſuſcepit ⁊ reſur-
rectionē oſtendit · vt qui reſurrectionis
ſpem ex ratione voluimus hīe· ex eiꝰ ad-
iutorio ⁊ exēplo teneremꝰ. Recte q̄ ī eiꝰ
reſurrectiōiſ tpe mltoꝝ etiā ſctōꝝ corpa
ſurrexere: vt cū ſe pcipere deſperaret hō
qđ in ſe fieri oſtenderet deꝰ hō ħ ī ſe fieri
poſſe p̄ſumeret qđ in purꝭ hoībꝫ factū co
gnoſceret· hec Gregꝰ. Apľs etiā· j· Corꝭ
xv· ex dn̄ica reſurrectione ſumit argumē
tum reſurrectionis nr̄e dicēs: Si reſur-
rectio mortuoꝝ futā nō eſt · ſequitur ꝙ
neqꝫ Chriſtus ſurrexit· q̇ vtiqꝫ ꝓpť nos
fecit · videlicʒ vt ſicut ille· ſic et nos ſpere-
mus reſurgere. Sic ergo ꝓbat eam indi
recte īnuens ꝙ ⁊ nos reſurgemꝰ ſicut il-
le. Et eſt argumentū a ſimili ⁊ a cauſa.
A ſimili nempe · quia licet in excellētiori
gloria tanq̄ filiuſ dei reſurrexerit q̄ ali-
quis nr̄m reſurrecturꝰ ſit· tamē inq̄tum
ille homo ſcilicet filius virginis eſt filiuſ
dei· per gratiam ſimilis eſt alijs ſanctis·
ſm̄ illud Philꝭ· ij· In ſimilitudinem ho
minum factus: ⁊ habitu inuentus vt hō
Et ſcd̄m hoc ſimile eſt ipſum reſurrexiſſe

et ſanctos reſurrecturos eſſe. A cauſa vero duplici motiua ſumitur illa ratio apoſtolica. Nam reſurrectio Chriſti eſt cauſa motiua liberalitatis paternę. vt eius amore faciet frẽs glorioſe reſurgere. Sicut rex terrenus quãdo filium ſuũ militẽ fac. ei⁹ amore mltos etiã alioſ milites efficit. Eſt etiam q̃ntum ad nos cauſa motiua. quia mouet nos ad reſurrectiõis gloriam bonis operibus acquirendã. eo ꝙ ĩ illo iam apparet ſanctoꝝ gloria ꝑpetua. Hanc autẽ indirectam rationem ſumit apoſtolus contra illos qui negabant futuram reſurrectionẽ. Vnde quõ inq̇t dicunt quidam in vobis ꝙ reſurrectio futura non ſit? Si enim ita eſt. ſequitur ꝙ neqꝫ Chriſtus reſurrexit qui eſt caput et cauſa reſurrectionis. Dehinc etiã inconuenientia multiplicans addit: Inuenimur aũt ⁊ falſi teſtes dei ſi non reſurgent mortui. quãdo diximus aduerſus eũ teſtimoniũ ſcꝫ veritati contrariũ. ꝙ videlicet ſuſcitauerit Chriſtũ qui eſt primogenitus mortuorũ: quẽ vtiqꝫ non ſuſcitauit. ſi nec mortuos reliquos ſuſcitaturus ſit. deus autẽ de falſa laude ſua nõ lętatur. ſed poti⁹ iraſcitur. Vnde glo. Auguſtini. Perhorrenduꝫ eſt aliquid falſi de deo dicere. etſi ad eius laudẽ videat̕ ꝑtinere. quia non minori ſed fortaſſe maiori ſcelere laudatur in deo falſitas q̃ꝫ vituperatur veritas. Deniqꝫ aliud incõueniẽs addit apoſtolus dicens: Si in hac vita tantũ ⁊ non in alia in Chriſto ſperantes ſumus. ſ. vt reſurrectionẽ futuram nõ ſperemus: miſerabiliores ſumus omnib⁹ hominibus. Vt enim dicit glo. Cęteri homines ſaltem fruunt̕ hoc ſęculo. nos aũt neqꝫ pręſenti neqꝫ futuro. Sic ratiõib⁹ aſſerit̕ noſtra reſurrectio. nõ ſolũ a cęteris ſanctis. ſed etiam ab apoſtolo. Aſſeritur etiã multipliciter vniuerſitatis exemplo. iuxta illud Ambroſij ſupius poſitũ. Et illud Gregorij ĩ moral. li. xiiij. Quid inquit quotidie mundus in elemẽtis ſuiſ niſi reſurrectionẽ noſtrã imitat̕? Videmus enim arbuſta frondiũ viriditatẽ deponere. ⁊ a fructuum prolatione ceſſare. Rurſumqꝫ folia erumpere. ⁊ fruct⁹ grandeſcere. ac totam arborẽ veſtiri rediuiuo decore. Quoniã ḡ rationabiles conditi ſumus reſurrectionis noſtrę ſpem ex ipſa rerum contẽplatione colligere debemus: hęc Greg⁹. Sic ⁊ apoſtolus in prędicto capitulo q̃ſtionibus inſipientiũ reſpondet. qui dicebant: Quõ mortui reſurgent vel quali corꝑe venient? Inſipiens inquit tu qui ſapientẽ te putas. nõ attendens ꝙ in rerum natura ſi vis quotidie fieri conſideras. Nam granũ qđ in terra ſeminat̕ nõ viuificabitur niſi pri⁹ moriatur. id eſt. niſi prius putrefiat in terra nõ vegetatur. Sicut ergo granũ reſurgit in terra putrefactũ. ita corpus humanũ reſurget. licet putrefactũ ⁊ in puluerẽ redactum. Deniqꝫ reſpõdet quęſtioni de corporis qualitate. oſtendens per ideꝫ exemplum. nõ eſſe neceſſe vt reſurgat paſſibile vel mortale. ſicut oſtẽſum eſt ſup̃. Itaqꝫ ſicut ideꝫ dicit apoſtolus: Mortui reſurgent incorrupti. ⁊ nos immutabimũ. Mali quidem reſurgent q̃ntum ad diminutionem membroꝝ incorrupti. ſed prauis ⁊ paſſibilibus corpoꝝ qualitatibus non ꝓuati: Boni aũt per gloriã immutati. ⁊ in multis bene diſpoſiti. ſ̃m illud Sap̃. iij. In paucis vexati. in multis bene diſponentur. videlicet interius vt dictũ eſt q̃ntum ad tres. ⁊ exterius q̃ntum ad q̇ttuor dotes. His enim ſponſa Chriſti ꝑ omnia membra ſua dotabitur ⁊ ornabit̕ cum in cęleſtem ſponſi domũ introducet̕ hęc eſt eccleſia electorum ex hominibus cuius matrimonium initiatuꝫ fuit in patriarchis et prophetis Chriſti promiſſione. conſummatum in verbi incarnatione ſed ratum erit in plena glorificatione. ſicut dicitur Oſeę. ij. tñ ordine conuerſo: Spõſabo te mihi in fide. et ſponſabo te in miſericordia et miſerationib⁹. et ſponſabo te mihi in ſempiternũ. Angelis aũt nec Chriſtus promiſſus fuit. nec ipſorũ

naturam aſſumpſit· ⁊ ideo nec eoꝝ ec-
cleſia dicitur ita proprie in ſponſa Chri-
ſti eſſe· nec dotes hr̄e· licet ⁊ ipſa deo vnia
tur charitate. Et ſm̄ hoc eccleſia de an-
gelis et hominibus collecta dicitur vna
ſponſa non ſolum Chriſti ſed totius tri-
nitatis.

De quattuor gaudiolis in qui- bus cōmunicabūt cū angelis. Cap. XIIII.

PReter dotes autem ſu-
pradictas animarum ⁊ corpo-
rum habebunt homines ſancti
octo gaudia particularia· quattuor ſcꝫ
cū angelis cōmunia· ⁊ quattuor ſibi ſpe-
cialia. Ideo autē dicit particularia· qꝛ
vniuerſale gaudium eſt ipſe deus· q̇ tūc
erit omnia in omnibus. Itaqꝫ quattuor
illa prima ſanctis hominibus angeliſqꝫ
cōmunia erunt de beata ſocietate· de mū-
di renouatione· de creaturę contempla-
tione· de diuinę iuſticię in reprobos con
ſideratione. De beata ⁊ iocunda ſoci-
etate dicit Auguſtinus de ciuitate dei li-
bro. xix. Pax ſupernę ciuitatis eſt ordi-
natiſſima et concordiſſima ſocietas fru-
endi deo ⁊ inuicem in deo. Hinc ⁊ de fę-
licitate illius ciuitatis dicit beatus Ber-
nardus in meditationibus ſuis. O ciui-
tas cęleſtis māſio· ſecura patria· totū cō
tinens qđ delectat· populus ſine murmu-
re· q̄ꝫ glorioſa dicta ſūt de te ciuitas dei
ſicut lętantium omniū habitatio eſt ī te·
Quę ergo nos angit veſania vitiorum:
ſitire abſinthium· huiꝰ mundi ſequi nau
fragium· vitę labentis pati infortunium·
impie tyrānidis ferre dominiū· et nō ma-
gis conuolare ad angeloꝝ ſocietatē· ſan
ctorum ſplendorem· regis potentis hono
rem ſupernę glorię: Sed ad hęc oīa q̇s
idoneus: profecto verus pęnitēs· verus
obediens· amabilis ſocius· fidelis ſeruꝰ·
hęc ille. Et rectiſſime ſocietas illa dicit̉ ci
uitas· quaſi ciuiū vnitas. Ut enim dicit

Proſper vbi ſupra. Illic omnes qui fu-
erint vnū corpus erunt· ⁊ ſinguli de ſua
ſinguloꝝ fęlicitate gaudebūt. Et hoc eſt
vt dicit Auguſtinus ſuper Iob. ſermone
vij. Qꝛ dei filius patrē pro nobis orās ait
vt ſint vnum ſicut ⁊ nos vnū ſumus· tu
pater in me ⁊ ego in te· ⁊ ipſi in nob̄ vnū
ſint· vt habeant gaudiū meum impletū
in ſemetipſis. Hęc eſt enim illa pax ⁊ be-
atitudo in futuro ſęculo· ꝓpter quā con-
ſequendam ſobrie ⁊ iuſte ⁊ pie viuendū
eſt in hoc ſęculo· hęc Auguſtinꝰ. Cumqꝫ
ſublimitatē ſuperbia comitari· ex ſuꝑbia
vero diſcordia vel iurgium oriri ſoleat·
ſm̄ illud Prouerb. xij. Inter ſuperbos
ſemꝑ iurgia ſunt. Recte tantā concordi
am in tam ſublimibus pſonis beatꝰ Iob
xxv· inter miracula dei reputat dicens:
Poteſtas et terror apud eū eſt: qui fa-
cit concordiam in ſublimibus ſuis. Ibi
nāqꝫ reuera ꝓpter cōmunem veritatꝭ poſ-
ſeſſionem erit inter fruentes ſumma pax
⁊ concordia· q̄m ipſa charitate veritatis
excludetur inuidia. Unde Augꝰ. de ciui
tate dei libro. xxij. Qꝛ ibi ſiquidem futuri
ſint ꝓ meritis p̄miorum· etiā gradus ho-
norum atqꝫ gloriaꝝ· nullatenus eſt am-
bigendū: Ibiqꝫ verus honor q̇ nulli ne-
gabitur digno· nulli deferetur indigno·
Sed nec ad eā ambiet vllus indignus·
vbi nullus permittetur eſſe niſi dignus.
Ibi vera gloria erit vbi nec laudātis er-
rore· nec adulatione quiſq̄ꝫ laudabitur·
Uera quoqꝫ pax vbi nihil aduerſi vel a
ſeipſo vl̉ ab alio quiſqꝫ patiet̉. Idqꝫ eti-
am illa beata ciuitas in ſe magnū bonū
videbit· qꝛ nulli ſuꝑiori aliquis inferior
inuidebit. Tamqꝫ nolet eſſe vnuſquiſqꝫ
qđ n̄ accepit· q̄ꝫuis ſit pacatiſſimo ꝯcor
dię vinculo ei qui accepit obſtrictus· q̄ꝫ
nec in corꝑe vult oculus eſſe q̇ eſt digitꝰ·
cum membꝛ vtrūqꝫ contineat totiꝰ car-
nis pacata cōpago. Sic itaqꝫ donū ha-
bebit aliꝰ alio minus vt hoc q̇ꝫ habeat·
ne velit amplius· hęc Augꝰ. Hic ⁊ Gre-
goriꝰ in moral̉. li. v. Difficile quidem eſt

vt in hoc mundo alter alteri non inuideat· qđ adipiſci alter exoptat · quia q̇cq̇d temporale percipitur· tāto fit min⁹ ſingulis· quanto diuiditur in multis· ⁊ idcirco deſideratiſ mentem liuor excruciat· quia hoc qđ appetit aut funditus alter accipiens adimit · aut a quantitate reſtringit. Qui ergo peſte liuoris plene carere deſiderat· illam hereditatem diligat· quā coheredum numerus non anguſtat . Que ⁊ omnibus vna eſt· ⁊ ſingulis tota· q̄ tanto largior oſtenditur· quanto ad hāc p̄cipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo liuoris eſt affectus ſurgēs interne dulcedinis · et plena mors eius eſt perfectus amor trinitatis . Nam cū mēs ad eius rei appetitum retrahitur· que nō accipientium numer̄ partitur· tanto magis proximum diligit · quanto minus ex profectu illius ſua damna pertimeſcit· q̄ ſi perfecte in amorem celeſtis patrie rapitur· plene etiā in proximi dilectione ſolidatur· quia cum nulla terrena deſiderat nihil eſt qđ ei⁹ erga proximum charitati contradicat· hec Gregorius. Cui etiam cōſonat illud Auguſtini vbi ſupra libro xv . Nullo inquit modo fit minor accedente ſeu permanente conſorte poſſeſſio bonitatis· imo poſſeſſio bonitas· quā tāto latius quāto concordius indiuidua ſociorum poſſidet charitas . Non habebit deniqȝ illam poſſeſſionem qui eaȝ voluerit habere cōmunem· et tanto eaȝ reperiet amplioreȝ· quanto amplius ibi potuerit amare conſortem· hec Auguſtin⁹. Hinc et ex illa charitate ac ſocietate mutua proueniet ſingulis multiplex gloria· Vnde Anſelmus in proſlogion . In illa perfectiſſima charitate innumerabiliū beatorum angelorum ⁊ hominū vbi nullus minus diligit alium q̄ȝ ſeipſum · non aliter gaudebit quis pro ſingulis aliis q̄ȝ pro ſeipſo. Si ergo cor hominis de tanto ſuo bono vix capiet gaudium ſuum · quomodo capax erit tot ⁊ tantor̄ gaudiorum? Et vtiqȝ quia inq̄ntum quiſqȝ diligit aliquem · tantū de bono eius gaudet. Sicut in illa p̄fecta felicitate vnuſquiſqȝ plus amabit ſine comparatione deum q̄ȝ ſe et omnes alios ſecum· Ita et pl⁹ gaudebit abſqȝ eſtimatione de felicitate dei q̄ȝ de ſua ⁊ omnium aliorum ſecum. Ecce inueni gaudium quoddā plenum. Non ergo totum illud gaudiū intrabit in gaudentes· quin potius in gaudiū illud intrabunt toti gaudentes. Sȝ quoniam illud gaudiū vt dicit apoſtol⁹ Nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit· nonduȝ dixi vel cogitaui· q̄ntū gaudebunt illi beati· hec Anſelmus. Itaqȝ ſingulis erit gaudiuȝ ſpeciale de cuiuſlibet rationalis creature ſocietate· iux̄ illud apoſtoli ad Phil. Ita frater ego te fruar in domino. Hoc autē gaudio nec ipſi exortes erunt angeli· vtpote quos feruens dilectio faciet de tanta ⁊ tam iocunda ſocietate ineſtimabiliter gratulari . Nam vt dicit beatus Bernardus ſuper Cant. omel.lxix. iux̄ verbum euangelii: Nūc etiam ad peccatoris penitentiam gaudent angeli. Et ſi delitie inquit angelorum ſunt lachryme mee· quid delitie mee? De mundi aūt renouatione dicitur .ii. Pet.iii. Nouos celos ⁊ nouam terram expectamus· in q̇bus iuſticia habitat ⁊c. Vbi nomine celi et terre ſcđm q̄ exponit Auguſtinus principiū Geñ. intelligi poteſt vniuerſitas creature viſibilis et inuiſibilis. Omnis enim creatura viſibilis renouabitur· ⁊ ſm̄ modum ſuum glorificabitur · videlicet celum et terra ⁊ omnia elementa· et que ꝓpter hominem ab initio facta ſunt· ſed per peccatuȝ eiuſ corrupta · ante iudicium enim fiet per ignem eor̄ purgatio· ⁊ poſt eorum innouatio . Vnde Auguſtinus vbi ſupra libro .xx . Iudicatis his qui nō ſunt inuenti ī libro vite· et in ignē eternum miſſis· figura hui⁹ mundi mundanorum ignium conflagratione preteribit. Nam elementoruȝ corruptibilium q̄litates q̄ corꝑib⁹ noſtris corruptibilib⁹

congruebant ardēdo penitus interibūt·
atqꝫ ipſa ſubſtantia eas qualitates ha-
bebit quę corporibus immortalibus mi-
rabili mutatione conueniant· vt ſcꝫ mū-
dus in melius innouatus apte accōmo-
detur hominibus etiam carne innouatis
in melius. Vnde vidit Iohānes ſeden-
tē in throno a cuiꝰ conſpectu fugit cęlū ⁊
terra· ⁊ mare iam nō eſt· vt legit᷑ Apocal.
xx· Peribunt enim hec ƀm ſpeciem· ſed
non ƀm ſubſtantiam. Hinc et Pſ. In-
itio tu dn̄e terrā fundaſti et opa manuū
tuaꝝ ſūt cęli· ipſi peribunt ꝛc. Nec tamē
ex toto per ignem fiet innouatio mundi·
quoniam et ſol et luna innouabuntur· i·
meliorabuntur· quę non ſubiacent ignis
paſſioni. Corpora quoqꝫ ſanctorum ƀm
apoſtolum īmutabuntur· quod conſtat
per ignem non fieri. Vt autem dic̄ Ba-
ſilius ī hexameron libro. vj. Ratio quę-
dam ſecretior docet nos percipiendā eſſe
naturam ignis· etiam in delictorum retri
butionibus quę in vita preſenti contra-
ximus. Vnde ſcriptum eſt: Vox domi-
ni intercidentis flammā ignis. Huiꝰ enī
elementi lux ad illuminandos deputa-
bitur iuſtos: Ardor autem proficiet ad
peccatores concremandos· hec Baſiliꝰ.
Et quod dicit de partitione qualitatuꝫ
ignis· intelligendū eſt de ceteris elemen-
tis. Naꝫ in cūctis ſeparabunt᷑ bonę qua-
litates a malis· vt bonę quidē electis ad
gloriam deſeruiant· malę vero· id eſt· no
ciuę reprobos affligant. Dicit autē Iſi-
dorꝰ in libro creaturarum. Q nec ſol nec
luna poſt iudicium ad occaſum ventura
ſunt· ſed in loco in quo creata ſunt ſine fi
ne permanebunt· ne ſcꝫ eorum claritate
fruantur damnati qui apud inferos erūt
Unde dicitur Abacbuc. iij. Sol ⁊ luna
ſteterunt in habitaculo ſuo. Et Eſa. lx.
Non occidet vltra ſol tuus· et luna tua
non minuetur. Eritqꝫ ſicut legitur ī eo-
dem. xxx: lux lunę ſicut lux ſolis· et lux ſo
lis ſeptempliciter ſicut lux ſeptē dierum·
Qđ exponens Haimo dicit: ꝙ cum de-
terminato iudicij examine cunctiſqꝫ re-
probis in inferno concluſis· dominꝰ Ie-
ſus cum corpore ſuo qđ omnes electi ſūt
in cęlum ſe ſuſtulerit· tunc ibi luna ſplen-
dorem ſolis mutabit· ſol vero ſeptempli-
citer qꝫ modo lucebit recepto ſplendore
quē homine peccāte amiſit· hec Haimo·
Sꝫ ƀm Hieronimū: Tāta tunc erit lux
ſolis quāta fuit in ſeptem primis diebus
ſcꝫ quando creatus eſt mundus. Nam
poſtea cuncta quę propter hominem fa-
cta ſunt in eius lapſu peiorata ſunt. An-
tea ſiquidem terra ſpinas et tribulos nō
proferebat· aer purior erat· et tam ſol qꝫ
luna maiori lumine fulgebāt. Vnde ad
Roma. viij. Omnis creatura ingemiſcit
⁊ parturit vſqꝫ adhuc· ſed ipſa liberabit᷑
a ſeruitute corruptionis in libertateꝫ glo
rię filiorum dei. Itaqꝫ ſol ⁊ luna an̄ diē
quidem iudicij patientur eclipſim: Iux̄
illud Ioel. ij. Sol enim vertetur in tene-
bras· ⁊ luna in ſanguinem anteqꝫ veniat
dies domini magnꝰ ⁊ horribilis. In ad-
uentu xp̄o iudicis obſcurari comparati-
ue dicuntur. In mundi autē innouatio-
ne· quoniā cęlum nouū et terra noua fu-
erit· eoꝝ claritas augmentabit᷑. Vn̄ dic̄
Iſidorꝰ ꝙ ſol tunc laboris ſui mercedem
recipiet. Non ergo amplius erit diei no-
ctiſqꝫ viciſſitudo· ſed vna dies continua
quę nota eſt domino· vt legitur Zach.
xiij. Qđ autē dicitur Eſa. xxx· Non erit
tibi amplius ſol ad lucendū· nec ſplēdor
lunę illuminabit te· ſubintelligit᷑ ad ne-
ceſſitatem· ſed tantū ad decorem. Hec de
renouatione viſibilis creaturę. ¶ Crea-
tura etiam cęleſtis ⁊ inuiſibilis renoua-
bitur dum ruina angeloꝝ ex ſanctis hoī-
bus repabitur· ƀm illud qđ in pſalmo de
Chriſto dicitur: Iudicabit in nationibꝫ
implebit ruinas. Vnde Augꝰ in Ench.
Superna inquit mater noſtra hieruſalē
nulla ciuiuꝫ ſuoꝝ numeroſitate frauda-
bitur· quin etiā fortaſſis vberiore copia
regnabit et lętabitur. Aiunt etiaꝫ docto
res noſtri ꝙ angeli ſancti et in ſcientia et

in merito proficiũt vſqꝫ ad diem iudicij
Vnde dicit apoſtolꝰ ad Eph.iij. ꝙ diſ-
penſatio ſacramenti a ſeculo in deo abſ-
conditi per eccleſiam innotuit princip-
bus ⁊ poteſtatibus in celeſti multitudine
ſapientie dei. Angelice quippe dignita-
tes vt dicit Hieronymus · exponens illũ
locum prefatum · myſterium non intelle-
xerunt adpurum · donec paſſio Chriſti
fuit completa · et apoſtoloꝝ predicatio
per gentes dilatata. Idem quoqꝫ Hie-
ronymus ſuper Eſa. libro .xvij · dicit: ꝙ
quedam poteſtates angelice Chriſtũ vi-
dentes cruentum in celum aſcendere · ce-
teris angelis impauere dicentes: Attolli-
te portas principes veſtras ⁊c. Et ab eiſ-
dẽ audiere · q̇s eſt iſte rex glie. In Eſaia
quoqꝫ interrogant angeli rei nouitate ꝑ-
culſi: quis iſte ſit qui de terra cruẽtus ad-
uenit. Myſterium enim paſſionis et re-
ſurrectionis ſm apoſtolum cunctiſ retro
generationibus fuerat ignoratum · hec
Hieronymus. Igitur ĩ illa generali glo-
rificatione ſanctorum accedet etiam an-
gelis ſanctis nouum gaudium · non ſolũ
ď numeri ſui repararatiõe · ac de ſancto-
rum hominum ſocietate · ſed etiaꝫ de ſui
plena remuneratione. Ex tunc enim non
erit locus proficiendi vel merẽdi · ſed tã-
tummodo recipiendi. Nec ideo putan-
dum ẽ illis nunc deeſſe beatitudinẽ · quia
premij ſui futuram expectant conſumma
tionem. Licet enim in eis ſuccedant om-
nia que optant habere · in futuro tñ om-
nia ſuccedant eis que optant habere mo
do. Nec illud deſiderium eos affligit di-
latione · ſed potius letificat expectatione
⁊ ideo beati ſunt. Itaqꝫ nec illos quidẽ
ſine nobis voluit deus in gloria conſum
mari · vt merito de ipſis quoqꝫ poſſimus
ei dicere: Me expectant iuſti donec re-
tribuas mihi. ¶ De iocunda vero
creaturarum inſpectione ſiue contempla
tione que fiet deo illuminante · dicit Au-
guſtinus ĩ libro de ciuitate dei. xxij. Re-
rum omniuꝫ ibi quãta q̄ꝫ ſpecioſa q̄ꝫ cer
ta erit ſcientia ſine errore aliquo vel labo
re · vbi vera ſapientia de ipſo ſuo fonte
potabitur cum ſumma felicitate ſine vlla
difficultate. Oculi quoqꝫ corporei ſuum
illic officium habebũt · et in loco ſuo erũt
vtriqꝫ illis ſpiritus per ſpirituale corpuſ
Deniqꝫ credibile eſt ſic nos viſuros eſſe
mundana tunc corpora celi noui ac terre
noue · vt deum vbiqꝫ preſentem ⁊ vniũ-
ſa etiam corporalia gubernantem ꝑ cor-
pora que geſtabimus et que conſpiciemꝰ
quacꝫ verſum oculos direxerimꝰ clariſſi
ma perſpicuitate videamus · non ſic nũc
inuiſibilia dei per ea que facta ſunt intel
lecta per ſpeculum in enigmate ex parte
conſpiciuntur · vbi plus in nobis valet fi
des quã credimus q̄ꝫ corporalis ſpecies
quã per corporales oculos cernimꝰ. Sꝫ
ſicut homines inter q̇s viuentes motꝰ qꝫ
vitales exercentes viuimus · mox vt aſpi
cimus non credimus viuere ſed videmuſ
cum eorum vitam ſine corporibus vide-
re nequeamus · quã tñ in eis per corpora
remota omni ambiguitate conſpicimuſ:
ita quacũqꝫ illa corporuꝫ noſtrorum ſpi
ritualia lumina circumferemus · incorpo-
reuꝫ deũ omnia regentem · etiã per corpo
ra contuebimur. Ergo ſicut dictum ẽ ſu
pra: Deus ita nobis erit notus atqꝫ con
ſpicuuſ vt ſpiritu videatur a ſingulis no
bis in ſingulis nobis · videatur ab altero
in altero · videatur in ſeipſo · videatur in
celo nouo ac terra noua · ⁊ omni que tũc
fuerit creatura · videatur ⁊ per corpora in
omni corpore quocũqꝫ directi fuerit ocu
li corporales acie perueniente · omnia q̊ꝫ
membra ⁊ viſcera corporis glorificati ꝓ-
ficiẽt laudibus dei. Omnes ſiquidẽ illiꝰ
que nũc latet armonie corporalis nũeri
nõ latebunt naturaꝫ intrinſecꝰ ꝑ corpori
cuncta diſpoſiti · et cum ceteris rebꝰ que
ibi magne videbuntur ⁊ mirabiles ĩ tan
ti artificis laude rationabilis pulcritudi
nis delectatione ſuccendent rationales

mentes· hęc Auguſtinꝰ. Item Proſper
de vita contemplatiua libro .p̊. Tūc ita
patebunt ſingulorū ſingulis mentes· ſi-
cut corporalibus oculis ſubiacent facies
corporales: Ibi etiā oculos nihil creatu-
rę viſibilis latebit· ⁊ quocunq; ſpiritꝰ ire
voluerit · ibi corpus erit ſine mora tempo
ris aut impedimēto pōderis · hęc Pro-
ſper. ¶ **Porro de** diuinę iuſticię in re-
probos conſideratione· dicitur Eſa. in fi
ne. Egredientur ⁊ videbūt cadauera vi-
rorum· qui preuaricati ſunt in me · ⁊ erūt
vſq; ad ſacietatem viſionis omni carni·
Quod exponens Auguſtinus .xx. libro de
ciuitate dei· ſic dicit: Egredientur quidem
non per motum corporalem· ſed per ſciē-
tiam: Quid enim agatur intus in gau-
dio domini· damnati neſcient. Qui au-
tem erunt ī illo gaudio quid agatur fo-
ris ī tenebris exterioribus ſcient· Ea enī
etiam quę foris ab eis erunt· eos vtiq;
non latebunt· Hęc Auguſtinus. Et
erunt inquit reprobi vſq; ad ſacietatem
viſionis omni carni. Boni namq; ſicut
ibi dicit gloſa · videbūt eos a ſe iuſto dei
iudicio ſeparatos amiſſa pōtētia qua ſę-
uiebant contra illos· Videbunt etiā in
illos tantam dei vindictam vt maiorem
non expoſcāt· qui modo clamant: vſq; q̊
domine non vindicas ſanguinem noſtrū.
Satiabuntur quoq; gratias agētes de
beatitudine ſua viſa impiorum ineffabi-
li pęna· hęc gloſa. Unde colligitur q̄
triplici cauſa de illorum viſione ſatiabū-
tur· videlicet quia videbunt eos amiſſa
potentia priſtina a ſe ſeparatos · et quia
videbunt eos iuſto dei iudicio punitos·
et quia viſa illorum pęna magis eorum
comparatione gaudebunt de beatitu di
ne ſua· et maiores deo grās agēt. Pro-
pter hęc omnia dicit Pſ̄. Lętabitur iu-
ſtus cum viderit vindictam ⁊c. Et Ma-
lach. iiij. Egrediemini et ſalietis ſicut vi-
tulus de armento· ⁊ calcabitis impios cū
fuerint vt cinis ſub planta pedū veſtro-
rum. Itaq; ſicut dicit Gregorius· non
fuſcabit beatitudinem iuſtorum aſpecta
pęna reproborum· quoniam vbi iam cō-
paſſio miſerię non erit· beatorum lęticiā
minuere non valebit. Et ſi enim in natu-
rę ſuę bonitate miſericordiam habent· iā
tunc auctoris ſui iuſticię coniuncti tanta
rectitudine conſtringuntur· vt nulla ad
reprobos compaſſione moueātur· Et li-
cet iuſtis ſua gaudia ſufficiant· ad maio
rem tamen gloriam vident pęnas malo-
rum quas per gratiā euaſerūt· quia qui
dei claritatem vident· nihil in creatura
agitur quod videre non valeant· hęc Gre-
gorius. Tunc ergo ſicut dicit Proſper
vbi ſupra· filiorum · parentum· coniugū
miſeria· beatos contriſtare nō poterit· quia
nomina neceſſitudinum corporaliū· quę
hic noſtra fragilitas habuerit· illius bea
titudinis excellentia non admittit. De
hac etiam materia plenius dicetur infra.

¶ De quattuor alijs quę propria erunt hominibus electis.

¶ Cap. XV.

Alias vero quattuor ſpe
ciales gloriolas habebūt homi-
nes beati· quibus carebunt etiā
angeli ſācti· videlicet de ſtolę corporis ad-
eptione· de corporali dei viſione· de ipſi-
us contemplati ad contemplantes natu
rali ſimilitudine· de miſeriarū euaſione·
Prima igitur eſt ſtola corporis· de qua
iam dictum ſatis eſt ſupra. Angeli enim
vt puri ſpiritus · quia non habēt veſtem
carneam· nec habebunt corporis ſtolam·
ſed ſinguli tantum vnicā. De hominibꝰ
autem qui peregrinantes in hoc mundo
corpore ac ſpiritu deo ſeruierunt · dicitur
Eſa. lxj. q̄ in terra ſua duplicia poſſide-
bunt. **Secunda** eſt viſio dei corpa-
lis· qua ſcʒ videbunt deum humanatū
oculo corporis vt eius viſione reficiantur·
non ſolum interius ſed etiā exteriꝰ. Un

Hugo ĩ libro de anima ⁊ ſpiritu. Duo
inquit ĩ homine ſenſus noſcunt̃ eſſe· vnꝰ
interior· alius exterior· ⁊ vterqȝ donũ ſu-
um habet in quo reficitur. Senſus inte-
rior reficitur in contemplatione diuinita
tis· exterior in contemplatione humani-
tatis. Propter hoc enim deus homo fa-
ctus eſt· vt in ſe totum hominem beatifi-
caret · et tota hominis conuerſio eſſet ad
ipſum· totaqȝ dilectio curreret in ipſum·
cum et a ſenſu carnis videt̃ per carnem· ⁊
a ſenſu mentis per diuinitatis contẽpla-
tionem. Hoc erat totum hominis bonũ
vt ſiue ingrederetur ſiue egrederetur ĩ fa-
ctore ſuo paſcua inueniet· videlicet et fo·
ris in carne ſaluatoris· ⁊ intus in deitate
creatoris· hęc Hugo. Et hoc non habe-
bunt angeli· quia videbunt tantum ocu
lo ſpirituali. ¶ Tertia eſt ſimilitudo cõ
templantium et contemplati· quia ſcȝ vi-
debunt deum in natura ſibi ſili. Et ideo
illa viſio iocundiſſima erit homini· quo-
niam et omne animal diligit ſimile ſibi·
vt legitur Eccl.xiij. Unde Berñ. ſuper
Cantĩ. omel̃. xx. Plenum prorſus omni
ſuauitatis dulcedine videre hominẽ· ho
minis conditorem. Hoc etiam non habe
bunt illi ſpiritus beati· quia nõ videbũt
eum in natura angeli· iuxta illud Heb. ij
Nuſqȝ enim angelos apprehendit· ſed ſe-
men Abrahę apprehendit: vnde debuit
fratribus per omnia ſimilari. Peccantẽ
ſiquidem irremediabiliter deſeruit ange-
lum· et inuenta eſt iniquitas eius ad odi
um. Unde Hugo ĩ libro de arra animę
O anima inquit in omni creatura dile-
cta es· cum omnibus hoĩbꝫ dilecta es· et
vt tibi iuſte redderetur ſponſus ipſe tuꝰ
dignatus eſt pie pati qđ tolerabas. Nõ
ſi cogitare ceperis quot et quales in com
paratione tui abiecti ſunt· qui hanc quę
tibi data eſt gratiam conſequi nõ potue-
runt· Elegit ergo te in omnibus· ⁊ aſſum
pſit ex omnibus· et amauit pre omnibus
hęc Hugo. ¶ Quarta eſt miſeriarum
euaſio· de quarum recordatiõe magna erit
ſanctorum exultatio. Ut enim dicit Augꝰ
in libro confeſſionuȝ. viij. Ubiqȝ maius
gaudium maiore moleſtia precedit̃. Nã
⁊ maior eſt leticia poſt meſtitudinẽ· ⁊ dul
cior fit ſuauitas poſt egritudineȝ. Unde
ſicut dicit Hieroꝰ ſup Eſa. de reprobis·
ꝙ recordatio preteritarũ delitiarum erit
eis materia cruciatuũ. Ita veriſſime dici
poteſt de ſanctis ꝙ recordatio preceden-
tium malorum erit eis materia gaudiorũ
Iuxta illud Iob. xvj. Triſticia veſtra
vertetur ĩ gaudium. Unde Chryſo. ſu-
per Math. libro. p̊. Tũc inquit recorda-
tio tranſactorũ malorum nõ nocet· ſed etiã
delectat· ſicut econtra recordatio bonorum
non ſolum non adiuuat · ſed etiam gra-
uat: Ideo dicit Abraã illi diuiti q̃ndaȝ
epuloni: Fili recordare qr recepiſti ⁊c·
Nunc autem hic conſolatur ⁊c. Itaqȝ
ſicut dicit Auguſtinus de ciuitate dei li-
bro. xxij. erit illius ſupernę ciuitatis ⁊ in
omnibus vna ⁊ in ſingulis inſeparabilis
voluntas; libera ſcȝ ab omni malo libe-
rata· ⁊ omni bono impleta· fruẽs indefici
enter eternorum iocunditate gaudiorũ;
oblita culparum atqȝ penarum· nec ideo
tamẽ ſuę liberationis oblita ne liberatori
ſuo ſit ingrata. Sicut enim maloruȝ ſci-
entię duę ſunt· vna ſcȝ qua potẽtia men-
tis non latent· altera vero qua ſenſibꝫ ex-
perimẽtis inherent. Aliter quippe ſciunt̃
omnia vitia per ſapientię doctrinã· alter
vero per inſipientis peſſimam vitã. Sic
⁊ malorum obliuiones duę ſunt: Alter
enim ea obliuiſcitur eruditus· alter exper
tus. Iſte ſi peritiã negligat· ille ſi miſeria
careat. Hoc vltimo modo immemores
erunt ſancti preteritorum malorũ · quia
ita carebunt omnibus· vt penitus deleã-
tur de ſenſibus eorum. Ea tamẽ potẽtia
ſcientię quę magna in eis erit· non ſoluȝ
ſua preterita· verum etiam damnatoruȝ
eos ſempiterna miſeria nõ latebit. Alio-
quin ſi ſe miſeros fuiſſe neſcituri ſũt: quõ

iuxta Pſ. Miſericordias dñi in ęter-
num cantabunt: Quo vtiqꝫ cantico in
gloriam gratię Chriſti cuius ſanguine li
berati ſumus·nihil erit illi ciuitati iocun-
dius·hęc Auguſtinus. Eſt igitur hęc ſū-
ma dictoꝝ·ꝙ ſancti gaudebunt de eua-
ſione miſeriarum·tam in recordatiōe ma
lorum preteritoꝝ·q̄ꝫ in conſideratiōe p̄-
ſentiū ſupplicij reproboꝝ·Et illa recorda-
tio fiet cum quadaꝫ obliuione ſicut p̄di
ctum eſt. Unde ⁊ Hieronymꝰ ſup Eſa.
libro.xviij. Seruos inquit ſuos vocabit
nomine alio·in quo qui benedictus ē ſu-
per terram benedicetur in deo amen·et q̄
iurat in terra iurabit in deo amen·qꝛ ob
liuioni tradite ſūt anguſtię priores. Cau
ſa nāqꝫ lętitię ⁊ diuinę confeſſionis erit ī
cęlo·quia prioꝝ anguſtiaꝝ ęterna ſucce-
det obliuio. Obliuiſcēt enim p̄ſtina ma-
la non obliuione memorię·ẜ bonorū ſuc-
ceſſione·ſicut ecōtrario alibi dicitur·ꝙ af
flictio horę obliuionē facit luxurię maxi
mę·hęc Hieroꝰ. Et vt dicit Ambroſius
ſup Beati īmaculati. Lętabit iuſtus cū
viderit vindictā·gaudens vtiqꝫ nō ꝙ ipi
os puniri viderit·ẜ ꝙ ipſe euaſerit. Tūc
ergo ſicut Bern̄. dicit. Qꝛ nō ex operibus
iuſticię que fecimꝰ nos·ẜ ẜm ſuaꝫ miſeri-
cordiam ſaluos nos fecit·nec ſunt condi
gnę paſſiones huiꝰ tp̄is ad futurā gl'iam
que reuelabit in nobis·Nō ſūt vtiqꝫ cō
dignę tp̄ales paſſiones huiꝰ tp̄is·etiā ſi
vnus ſuſtineat oēs. Nec talia ſunt homi
num merita vt ꝓpter ea debeat ex iure vi-
ta ęterna·aut deus iniuriā eis aliquā fa-
ceret ſi non eam daret. Omnia nāqꝫ me-
rita ſunt dona dei·⁊ ſic homo ꝓpter ipſa
magis debitor eſt deo q̄ꝫ deus hoī·hęc il
le. Hoc etiā gaudio ſpeciali qđ habebūt
hoīes ſancti de miſeriaꝝ euaſiōe carebūt
angeli·vtpote miſeriaꝝ inexperti. Unde
beatꝰ Bern̄. ſup Cant. omel.lxviij. Eſt
inq̇t genus lętitię qđ cęli neſcierūt niſi p
filios eccleſię de quo ſcriptuꝫ eſt: Lętati
ſumus ꝓ diebꝰ q̄bus nos humiliaſti·an
nis q̄bus vidimus mala. Placet cunctis

ſecuritas·ẜ ei magis q̄ timuit·iocūda oī-
bus lux·ẜ euadente poteſtate tenebraruꝫ
iocūdior tranſiſſe de morte ad vitā·vitę
duplicat gratiā·ps mea hęc in cęleſti cō
uiuio·et ſeorſum ab his beatis ſpiritibꝰ·
Omne ſiquidē opus eoꝝ eſt laudare de-
um·ſed deeſt laudi ſi deſint qui dicant:
Trāſiuimꝰ ꝑ ignē ⁊ aquā ⁊ eduxiſti nos
ī refrigeriū·h̄ Bern̄. Nec ideo h̄ indu
co vt angelos cōpatiōe hominū deꝑmā
ſed vt cōmendem circa hoīes dei miſeri-
cordiam. Nam licet vt dicit Augꝰ. ſup
Iob.omel.lxxij. Maioris miſericordię
ſit lapſos repaſſe q̄ꝫ iuſtos creaſſe vel cō-
ſeruaſſe·maioris tn̄ laudis videt' eſſe ſem
per ſtetiſſe q̄ꝫ a lapſu reſurrexiſſe·p̄ſertim
qꝛ nunq̄ꝫ per ſe reſurgit homo ẜ exigentis
auxilio·ẜm illud Pſ. Recordatꝰ eſt qꝛ
caro ſum ſp̄us vadēs ⁊ nō rediēs. Et ẜm
Hieronymū: Meliꝰ eſt nūq̄ꝫ ęgrotaſſe·
q̄ꝫ poſt ęgritudinē ꝯualuiſſe. Hinc ⁊ Ful
gentius de myſterio mediatoris libro.iij
In hoc inquit aīabꝰ nr̄is q̄ꝫ maxime po-
tiores ſunt angeli·qꝛ ſicut a peccatis·ita
ſūt ⁊ a paſſionibꝰ alieni. Nō etiā ſe re-
cte colentibꝰ ꝓmittit dn̄s dicēs: erunt ſi-
cut angeli dei. Itaqꝫ de ſua reꝑatione ſe
extollere·hoc eſt gl'ari de infirmitate. Un̄
Augꝰ·ſup Iob·omel.xx. Nō deſunt ait
qui nos p̄ferant etiā angelis·qꝛ nō ꝓ an-
gelis inquiūt mortuꝰ eſt Chriſtꝰ·ẜ ꝓ no-
bis·ſed q̇d eſt aliud hoc dicere q̄ꝫ de impi
etate gloriari velle. Chriſtꝰ eni ꝓ impijs
mortuꝰ eſt ẜm aplum·in q̊ dei miſericor-
dia cōmendat' nō meritū noſtꝝ. Nā q̄le
eſt ideo queq̄ꝫ ſe velle laudari·qꝛ vitio
ſuo tam deteſtabiliter ęgrotauit vt non
poſſet aliter q̄ꝫ medici morte ſanari. Non
eſt hęc noſtroꝝ gl'ia meritoꝝ ẜ medicina
morboꝝ·hęc Augꝰ. Ceteꝝ licet hoīes ſan
cti hic legitime certātes poſt finē victorię
ſint angelis parificādi·ẜm illud Math.
xxij. Erūt ſicut angeli dei ī cęlo·nō tamē
gloriari debent ſub belli dubio·ẜm illud
iij. Reg.xx. Ne glorietur accinctꝰ ęque vt
diſcinctꝰ. Et Iob.xl. Memēto belli nec

vltra addas loq̄. Siquidē vniuerſaliter angeli iā beati meliores ſunt in plibꝰ hoī-bus adhuc degentibꝰ vita mortali. Vñ dñs de Johe baptiſta loquēs Mat. xj. dicit: Qui minor eſt in regno celoꝝ maior eſt illo. qđ exponēs Hieroꝰ ita dicit: Hīs ſanctꝰ qui iā eſt cū deo maior ē illo: qui adhuc eſt in ꝓlio. Aliud enī eſt coronā victorie poſſidere. aliud adhuc ī acie dimicare. Quidā etiā nouiſſimū angelū dño miniſtrantē in celis meliorē volunt accipere quolibet hoīe ſancto q̄ verſat' in terris. hec Hieroꝰ. Et reuera meliores ſunt angeli non ſolum ꝑ ſtatu immortalitatis. ſed etiā pro felicitate fruitionis et ardore charitatis. Unde Dionyſius in libro. ꝑ. de ſpūſancto. Honorabiliores inq̄t et multo meliores liquido ꝯſtat angelos eſſe hominibꝰ ꝑ germaniorē vt ita dicam ⁊ pleniorē trinitatis aſſumptionē

Sciendū quoqꝫ ꝙ illa leticia de qua dicit Ps. Letabit' iuſtꝰ cū viderit vindictam: ſcđm q̄d erit ꝓpria ſanctis hoībꝰ glificatis. ſm q̄d aūt hoībꝰ angeliſqꝫ cōmunis. Nā hoībꝰ ſanctis erit ꝓpria q̄ntū ad ꝯſiderationē euaſiōis pene quā illos tolerare ſeqꝫ ab illa ꝑ dei miſericordiam liberatos eſſe videbūt. ⁊ inde grās agentes deū laudabūt. Oībꝰ aūt cōis q̄ntum ad ꝯſiderationē diuine iuſticie. cui videlicet oēs parit' cōgaudebūt. ⁊ inde q̄ꝫ deum glorificabūt. Ipſa q̄ꝫ reproboꝝ dānatio nō modicū augebit pulcritudinē in vniuerſo. Nā illa quidē inferior mūdi ps vbi eſt infernꝰ ī obſcuritate ſua remanebit. q2 ſupior lux vt dictū eſt ſupiꝰ electis deſeruiēſ nūq̄ꝫ illuc appropinquabit Nec tñ ꝓpter hoc etiā illa ps ad ornatū non pertinebit mundi. qm̄ vt ait Augꝰ dānatoꝝ aīe etiā meliores ſunt omnibꝰ corpibus ordine naturali. Sicut ḡ celū ſideribꝰ. ſic ⁊ illa ps inferior dānatis ornabit' angelis ⁊ hoībꝰ. Habebūt enī etiā in inferno duo ī ſeipſis laudabilia ⁊ pulcra. nō a ſe ſed a deo. ſ. naturā bonā ⁊ iuſtā penam. Preterea ſicut dic' Augꝰ. de ciui. dei li. xj. Cōtrarioꝝ oppoſitiōe cōtexitur vniūſi pulcritudo. iuxta illud Eccl. xxxiij. Cōtra malū bonū. et cōtra vitam mors. et cōtra iuſtū peccator. ſic intuere in oīa opa altiſſimi. duo ꝯ duo. vnū cōtra vnū. Vt ḡ dic' idē Augꝰ. Sic multiformis pictura cū colore nigro bñ ordinato. ſic vniūſitas reꝝ ſi q̄s intueri poſſit etiā cū ſiniſtra pte pfecta ⁊ pulcra ē. licet illā ꝑ ſe cōſideratā ſua deformitas turpet Vñ idē Augꝰ ſup Gen. li. iij. Ea q̄ peccādo decꝰ ꝓpriū amittūt. nullo modo vt nō etiā ipſa recte ordinata cū vniūſo bona ſint efficiūt. Itaqꝫ cū ceteri oībꝰ etiam peccator eſt bonꝰ. Deꝰ enī eſt naturarū optimꝰ cōditor. peccātiū x̄o iuſtiſſimus ordinator. vt etiā ſi q̄ ſigillatim delinq̄ndo fiūt deformia. tñ cū eis vniūſitas ſit pulcra. hec Augꝰ. His ḡ rationibꝰ ſic ps ſupior gl'ioſa et pulcra erit ſua claritate. ſic et īferior recte ſapiēterqꝫ diſpoſita mūdū ornabit in ſua obſcuritate. Deniqꝫ nō ſolū in electis. ſ etiā in reprobis ⁊ dānatis. apparebit dei potētia ⁊ bonitas et ſapīa miris q̄buſdā modiſ. Potētia. ſ. ī puniēdo. bonitas ī deſerēdo. ſapīa in diſponēdo. De pmo dī Ezech. xx. In manu forti et brachio extēto. et ī furore effuſo regnabo ſup vos. Et ad Heb. x. Horrendū eſt incidere ī manꝰ dei viuētꝭ. De ſecūdo dī Oſee. ix. Ve eiſ cū receſſero ab eis. Vt. n. ait Augꝰ. In h' apparet q̄ꝫtū deꝰ bonꝰ eſt. q2 nulli ab ipſo recedēti bñ eſt. Vñ dī Hiere. ij. Scito ⁊ vide quia malū et amaꝝ ē reliq̄ſſe te deū tuū. et nō eſſe timorē eiꝰ apud te. De tertio patet ꝙ ſapiētiꝰ eſt de malo elicere bonū. q̄ꝫ de bono bonū. Sic aūt diſponit et ordinat deꝰ illoꝝ maliciā vt eā torq̄at ad ſuam ⁊ electoꝝ gl'iam. Nā x̄bi grā. vt ī hac vita mali ꝑ ipſam maliciā ſunt bonis ad exercitium. ſm illud ꝓuerbiū: Stultꝰ ſeruiet ſapiēti. ſ. ipſū ꝓſequēdo. ac ꝑ h' in eo virtutē exercēdo. Vñ Greg. ī moral'. Abel inquit eſſe renuit quē Chaim malicia nō exercet. Hinc et ap's ad Gal. iiij. Quō

tunc qui ſm carnē nat⁹ perſequebat͛ eum
qui ſm ſpiritum·ita ⁊ nunc. Sunt etiaꝫ
illis ad purgatorium ſm illud Auguſti-
ni·que flagelluꝫ grano·⁊ lima ferro·hec
fac̄ peccatori iuſto. Sūt ⁊ ad timoris exē-
plum·iuxta illud Prouerb.xxj. Mul-
ctato peſtilente ſapientior erit paruulus·
Unde ⁊ de diabolo dicit͛ Job.xlj. Cuꝫ
ſublatus fuerit·timebunt angeli·⁊ territi
purgabunt͛. In futuro quoqꝫ ſimili-
ter cooperabūtur electis ad gloriā tripl͛r
Primo ſcꝫ ꝙ ad laudem diuine iuſti-
cie·cui ſꝫ vt dictum eſt congratulabuntur·
ita vt nulla erga illos compaſſione moue
antur· ſm illud Luce.xvj. Inter nos et
vos chaos magnū firmatum eſt ⁊c. Hic
⁊ Johannes Apocal͛.xix. Judicata iam
illa meretrice magna·per quaꝫ figuratur
reproborum congregatio: Poſt hoc in-
quit audiui vocem magnam in celo dicē
tiū alleluia·ſalus ⁊ gloria ⁊ virtus deo
noſtro: quia vera ⁊ iuſta ſunt eius indi-
cia·qui iudicauit de meretrice magna·q̄
corrupit terram proſtitutione ſua. Se-
cundo quantum ad gratiarū actionem·
et diuine miſericordie laudem. Maiores
enim gratias agēt liberatori ſuo·et ei for
tiori vinculo dilectionis adherebūt·qn̄
ſe non filios ire·non tam ſuis meritis q̄ꝫ
eius miſericordia liberatos ab hmōi pe-
nis videbunt ⁊ dicēt: Miſericordias do
mini in eternū cantabo· Et illud q̄d ſcri-
ptum eſt alibi: Non fecit taliter oī nati-
oni. Unde vox eſt toti⁹ eccleſie·quo ad
electos: Miſericordiā ⁊ iudiciū cantabo
tibi domine·miſericordiā·ſ·quo ad nos·
⁊ iudicium quo ad reprobos. De his om
nibus dicit Greg⁹.in dialogo libro.iiij.
Iniqui licet ꝓ iniq̄tate ſua puniti·tamē
ad aliquid ardebunt·ſ·vt iuſti ⁊ in bea-
tis videant gaudia que percipiūt·⁊ in il
lis reſpiciunt ſupplicia q̄ euaſerunt. Nec
vlla erga eos compaſſione mouentur·qꝛ
ſic eorum mentes ꝑ hoc ꝙ iuſtiſſimo iu-
dici inherēt·ius diſtrictionis abſorbet·

vt eis non libeat quicquid ab illius regu
le ſubtilitate diſcordat·hec. Gregorius·
Tertio quantum ad euidentiorem glo-
rie ſue manifeſtationem pro ipſorum re-
proborum comparatione. Ex ipſa ſiqui-
dem comparatione illorum euidenti⁹ ap-
parebit electorum gloria·quia magꝭ elu-
ceſcunt oppoſita iuxta ſe poſita·vt ple-
rūqꝫ accidit vt aliqua pulcra mulier ve-
tulam ſecum deformem accipiat ſꝫ vt ex ei⁹
comparatione pulcrior appareat. Sic et̄
Chriſtus voluit oſtendere gloriam ⁊ de-
corem ſponſe ſue in patria comparatiōe
ſponſe diaboli que eſt malorum eccleſia·
Unde ad Eph.v. Semetipſum tradi-
dit ꝓ ea vt illā ſanctificaret mūdās laua-
cro aque in verbo vite·vt exhiberet ipſe
ſibi glorioſam eccleſiā non habentē ma-
culam aut rugam aut aliquod eiuſmodi
Sicut legitur Heſter.ꝑ. Precepit rex
Aſuerus vt introducerent reginam va-
ſthi coram rege poſito ſuper caput eius
diademate·vt oſtenderet cunctis popu-
lis et principibus illius pulcritudinem·
Propter hec omnia ſicut legit͛ ad Ro-
ma.ix. Suſtinuit deus in multa patien-
tia vaſa ire apta in interituꝫ: vt oſtende-
ret diuitias glorie ſue in vaſa miſericor-
die que preparauit et in gloriaꝫ. Si au-
tem queritur cur de tanta maſſa taꝫ pau-
ci in ſalutem reperiantur·quia ſicut legit͛
Math.xx. Multi ſunt vocati·pauci vo
electi: Reſpondet Auguſtinus ꝙ hinc
precipue apparebit electis q̄ꝫ gratuita et
q̄ꝫ indebita miſericordia liberati fuerint
quando quidem videbunt ſe paucos de
tanta multitudine a debitis ſuppliciis li-
beratos·iux̄ illud Amos.iiij. Facti eſtis
q̄ſi torris rapt⁹ de incendio. Itaqꝫ ſicut
dic̄ Aug⁹ in li.de ci.dei li.xxj. Ita diſper
titū eſt hūanū gen⁹ diſponēte deo vt in
q̄buſdā demōſtret͛ q̄d valeat miſericors
gratia. In ceteris aūt q̄d iuſta vindicta
in qua propterea plures ſunt q̄ꝫ in illa vt
ſic oſtendatur quid omnibus deberetur

qđ ſi omnibus redderetur · in nullo iudi-
cantis iuſticia reprehenderetur · hec ille ·
Cum ergo ſancti coniuncti erūt deo qđ
nunc offendit eos in parte · tunc placebit
in vniuerſo. Vt enim dicit idem Augu-
ſtinus in Enchiridion. Ex oībus ꝯſiſtit
admirabilis vniuerſitatꝭ pulcritudo · ita
ꝙ etiam bene ordinatū ⁊ ſuo loco poſi-
tum eminentius · bona commēdat illud
qđ malum dicit̄ · vt magis placeāt ⁊ lau-
dabiliora ſint dum malis comparantur.
Nunc autem vt idem dicit in libro de or-
dine. p̄. Homines qui vniuerſam rerum
comparationem atqꝫ contentū imbecilla
mente complecti ⁊ conſiderare nō valent
ſi quid eos in parte offenderit · magnam
rebus infelicitatem ineſſe putant · Cuius
rei cauſaꝫ ipſemet tangit ī muſica ſua li.
vj. dicēs: In rebus mūdi multa nobis ī-
ordinata ⁊ perturbata videntur · quoni-
am eorum ordini pro noſtris meritis aſ-
ſueti ſumuſ. Quemadmodum ſi quis in
ampliſſimarum ⁊ pulcerrimarum edium
nunc in aliquo angulo tanqꝫ ſtatua col-
locetur · pulcritudinem illiꝰ fabrice ſentire
non poterit cuius ipſe pars erit: Nec to-
tius exercitus ordinem miles in acie po-
teſt intueri · Amor quidem inferioris pul-
critudinis animaꝫ polluit · que cum ī infi-
mis etiam ordinem diligat · ipſa ordineꝫ
ſuum amiſit · non tamen ordinem rerum
exceſſit. Aliud enim eſt ordinem tenere · ⁊
aliud teneri ordine · hec Auguſtinꝰ. De-
niqꝫ ſicut idem dicit ſuper Gen̄. contra
manicheos. Omnis pulcritudo que par-
tibus conſtat · multo laudabilior eſt ī to-
to qꝫ in parte · Tanta enim eſt vis ac po-
tentia integritatis vt etiā q̄ multa per ſe
ſingula bona ſunt · tunc magis placeant
cum in vnum aliquid conueniunt atqꝫ
concurrunt. Qđ ſi manichei conſidera-
rent vniuerſitatis auctorem laudarent · ⁊
qđ eos propter mortalitatis noſtre cōdi-
tionem in parte offendit ad vniuerſi pul
critudinem redigerēt · eo ꝙ omnia deus
non ſolum bona ſed etiam valde bona fe
cerit · hec ille. De hoc etiam Gregorius
naçançenus dicit in ſermōe de natali do-
mini. Laudabiliſ quidem eſt mundus ꝑ
ſingulis quibuſqꝫ ſpeciebus · ſꝫ multo lau
dabilior ex armonia omniū et compage
vniuerſorum · in quo ſumma ⁊ ſtupenda
ex contrarietate concordia · dum inter ſe
inuicem diuerſa ſunt · et cum ſingulis cū-
cta conueniunt · ⁊ ad vnius mundi perfe-
ctionem cuꝫ vniuerſis cūcta concordāt ·
hec ille. Itaqꝫ de reprobis etiā que ma-
xime videntur vniuerſi pulcritudinē de-
turpare vel ordinem perturbare · dc̄ Au-
guſtinus libro confeſſionum. ij. Tu do-
mine iniquos etiam a te fugientes cernis
⁊ vmbras diſtinguis · et ecce omnia cum
eis pulcra ſunt · ſed ipſi turpes ſunt. Ni-
hil ergo tibi nocuerunt · aut imperiuꝫ tu-
um vbiqꝫ iuſtum ⁊ integrum ī aliquo de-
honeſtauerūt · hec Auguſtinꝰ. Proinde
ſicut idem dicit · in libro de ciuitate dei.
xiiij. Peccatores ⁊ angeli ⁊ homines ni-
hil agunt quo impediuntur magna ope-
ra domini exquiſita in omnes volunta-
tes eius · quia qui ꝓuidenter atqꝫ omni-
potenter ſua cuiqꝫ diſtribuit · non ſolum
bonis ſed etiam malis bn̄ vti nouit · hec
ille. Cum igitur peccatoribus iuſto dei
iudicio in pena ordinatis ſancti deo pe-
nitus adherentes ſupra rerum ordinem
erunt · tunc vniuerſitatiſ ordinem tanq̄m
de ſublimi conſpicientes · omnia rectiſſi-
me ordinata videbunt. Et quod nūc q̄-
buſdam de iudicio peccatorū in deo du-
rum ac crudele videt̄ · tunc non ſolum re-
ctum ac bonum · ſed etiam ſuaue ac dele-
ctabile ſāctis liquido manifeſtabit̄. Di-
uina quippe ſapientia que vincit malici-
am · attingit a fine vſqꝫ ad finem fortiter
⁊ diſponit omnia ſuauiter. Hec de leti-
cia ſanctorum in cōſideratiōe dānatorū

Deniqꝫ quattuor illa ſpecialia gau-
dia que ſoli habebunt hōies ſancti · licet
in veritate ſint magna · tn̄ compatiōe illiꝰ

gaudij quod erit de fruitione veritatis
quę communis erit omnibus angelis et
hominibus · minima ſunt ⁊ prope nulla
niſi inquãtum procedunt aut reſultãt ex
illa. Nam in illo ſolo ⁊ ſummo gaudio
proprie conſiſtit perfecta beatitudo. Un
de Auguſtinus in libro de queſtionibus
euangeliorum: Omnia inquit poſſũt di-
ci de illa ineffabili perfruitione veritatis ·
⁊ tanto magis omnia dici poſſunt · q̃nto
minus digne aliquid dici poteſt. Nam ⁊
dux eſt illuminatorum · ⁊ requies exercita
torum · ⁊ patria reſidentium · ⁊ eſca indi-
gentiũ · ⁊ corona vincentium · ⁊ quęcũq;
bona temperaliter tranſeuntia per crea-
turę partes · error appetit infidelium · in
mora in ęternum manentia · in creatore
omnium ſimul inuentura eſt pietas filio-
rum · hęc Auguſtinus. Itaq; ſicut idem
dicit in libro de ciuitate dei. v. Non erit
ibi magna induſtria ditare publicũ ęra-
rium priuatis rebus anguſtiſ vbi theſau
rus communis eſt veritatis. Et hęc ad
pręſens de gloria ſanctorum pręſenti et
et futura ſufficiant.

De pręlibatione ⁊ expectatiõe illius ęternę fęlicitatis. Cap. XVI

NOs itaq; duz ab illa cę-
leſti patria exules ĩ hoc ergaſtu-
lo corporis · et ĩ hac valle lachry
marum a domino peregrinamur pręſen-
tis vitę labores atq; miſerias illius fęlici-
tatis pręlibatione ⁊ expectatione prout
vnicuiq; data eſt a domino gratia · ſub-
leuemus ⁊ conſolemur. Iuxta illud apo
ſtoli ad Roma. xij. Spe gaudentes ⁊ in
tribulatione patientes · necnon ⁊ ab hu-
ius ſęculi vanis proſperitatibus eodẽ in-
tuitu nos temperemus · ſm illud qđ ad
Euſtochium ſcribit Hieronym⁹. Egre-
dere inquit pauliſper de carcere corporis
tui · et pręſentis laboris mercedem ante
oculos tuos pinge · quã oculus nõ vidit
nec auris audiuit nec in cor hominis aſcẽ
dit: Quotiẽs vana ſęculi te delectat am
bitio · quotiens ibi videris aliquẽ glorio-
ſum ſic ad paradiſum mentem tranſgre-
dere · ⁊ eẽ incipe qđ futura es · hęc Hiero
nymus. Et recte dicit · eſſe incipe · quoniã
vt dicit beatus Ceſarius: Vitam illam
beatam facilius eſt conſequi q̃ꝫ enarrare.
Et hoc eſt vt dicit Anſelmus in proſlo-
gion · vnum illud neceſſarium in quo eſt
omne bonum · imo quo omne et vnum et
totum ⁊ ſummum bonum: Excita inquit
in me anima mea · et erige totum intelle-
ctum tuum ⁊ cogita q̃ntũ potes · quale et
q̃ntum ſit illud bonum: Si enim ſingula
bona delectabilia ſunt · cogita intente q̃ꝫ
delectabile ſit illud bonum qđ continet
iocunditatem omnium bonorum: et non
qualem in rebus creatis ſumus experti · ſꝫ
tanto differentez quanto differt creator
a creatura. O qui hoc bono fruetur quid
illi erit · et quid illi non erit · ecce quicq̃d
volet erit ⁊ quicquid nolet non erit. Cur
ergo per multa vagaris homuncio querẽ
do bona animę tuę et corporis tui? Ama
vnum bonum in quo ſunt omnia bona ·
⁊ ſufficit. Quid enim amas anima mea ·
quid deſideras caro mea? ibi eſt quicq̃d
amatis quicquid deſideratis. Si dele-
ctat pulcritudo · fulgebunt iuſti ſicut ſol
Si velocitas aut fortitudo aut libertas
corporis · tibi nihil obſiſtere poſſit · erunt
ſimiles angelis dei. Si longa et ſalubris
vita · ibi eſt ſana ęternitas ⁊ ęterna ſani-
tas. Si ſatietas · ſatiabimur cuz apparu-
erit gloria domini. Si ebrietas · inebria-
buntur ab vbertate domus dei. Si me-
lodia · ibi concinunt angelorũ chori. Si
ſapientia · ipſa ſeipſaz oſtendet eis ſapi-
entia dei. Si amicicia · diligent deũ pluſ
q̃ꝫ ſeipſos · et inuicem tanquã ſeipſos · et
deus illos plus q̃ꝫ illa ſeipſos · quia illi il
lum ⁊ ſe inuicẽ per illũ · ⁊ ille ſe ⁊ ipſos per
ſeipſũ. Si poteſtaſ · omnipotentes erunt

voluntatis ſuę ſicut ⁊ deus ſuę. Nam ſi-
cut poterit deus qđ volet per ſeipſum· ita
poterunt illi qđ volent per illum. Si bo-
nor ⁊ diuitię· deus ſeruos ſuos bonos et
fideles ſupra multa conſtituit heredes
quidem dei· coheredes autẽ Chriſti. Si
vera ſecuritas· certi erunt· nunq̃ ⁊ nulla-
tenus iſta vel potius iſtud bonuꝫ ſibi de-
futurum. Gaudium vero quale vel q̃n-
tum eſt vbi tale ⁊ tantũ bonum eſt: Cor
humanum· cor indigens· cor expertum
erumnas· imo obrutum· erumnis q̃ntuꝫ
gauderes ſi ſupradictis omnibus abun-
dares? Interroga intima tua ſi cape poſ
ſunt gaudium ſuum de tanta beatitu-
dine ſua. Sed certe ſi ille quem omni-
no ſicut teipſum diligeres eandem beati-
tudinem haberet· duplicaretur gaudi-
um tuuꝫ· quia non minus gauderes pro
eo q̃ pro teipſo. Si autem duo vel tres
vel m̃lto plures idipſũ haberẽt· tantũ de
ſingulis quãtum pro teipſo gauderes· ſi
ſingulos ſicut temetipſum amares· hec
Anſelmus. Illic vtiq̃ ſicut dicit beatus
Effrem in libro de reſurrectione· nobis
demonſtrabit Chriſtus omnem gloriaꝫ
patris ⁊ angelorũ ſanctoꝝ officia· tũcq̃
cantabimus ⁊ dicemus: quia mirabilis
deus in ſanctis ſuis. Ibi enim vt dic̃ Au-
guſtin⁹ ſuper Ioh. ſermone. lxvij. erunt
⁊ premiorum gradus· ſicut ait ipſe domi-
nus: In domo patris mei manſiões mul-
tę ſunt. Nam ille quidem denari⁹ ęqua-
lis eſt omnibus· ſed multę manſiones di-
uerſos meritorum in vna vita ęterna ſi-
gnificãt ordines: Alia ſiquidem eſt clari-
tas ſolis· alia lunę· alia ſtellarum. Stel-
la namq̃ a ſtella differt in claritate. Si
ergo deus erit omnia in omnibus· vt qđ
deus charitas eſt per charitatem fiat· vt
qđ habent ſinguli cõmune ſit omnibus:
Non erit igitur aliqua inuidia imparis
claritatis· quia regnabit in omnib⁹ vni-
tas charitatis· hec Auguſtinus. Idem ĩ
ſermone. cxj. Quis autem inquit ẽ ido-
neus loca iſta· vel quę ſunt in locis iſtis
ſine ſpacijs et molibus corporeis cogita-
re? Non parum tamẽ perficitur ſi ſaltem
quicquid tale oculis cordis occurrit re-
ſpuitur ⁊ improbatur· vt lux quędam in
qua iſta neganda et reſpuenda cernun-
tur· ſicut potuerit cogitatur· ⁊ q̃ ſit certa
cognoſcitur ⁊ amatur· vt inde ſurgatur
atq̃ ad interiora tendatur· quę cum pe-
netrare mens inualida ⁊ min⁹ q̃ illa ſũt
pura nequiuerit· non ſine amoris gemitu
⁊ deſiderij lachrymis inde pellat̃ ⁊ patiẽ-
ter ferat q̃diu ferre mãdat̃· atq̃ vt illic
habitare valeat ſanctis moribus prępa-
ratur· hec Auguſtinus. De hoc etiam di-
cit beatus Bernardus ſicut dictum ẽ ſu-
perius: O regio ſublimis· plena delitiaꝝ
de valle lachrymarũ ſuſpiro ad te. Cur-
re igit̃ anima ſpiritualib⁹ oculis deſide-
riorum regionem iſtam videre· regeꝫ glo-
rię ſtipatum legionibus angelorum ſan-
ctorum· ⁊ agminibus ornatũ· ⁊ dic: Be-
ati qui habitant in domo tua domine· in
ſęculum ſęculi laudabũt te· hęc ille. Idẽ
ad Eugeniũ libro. v. Ecce inquit affect⁹
noſtri iacẽt p̃grauati corporea mole· ⁊ hę-
rentibus luto deſiderijs ſola interim ari-
da tenuiſq̃ cogitatio p̃uolat· et tamen
ex tantillo qđ iam datur libet exclama-
re: Domine dilexi decorem domus tuę ⁊
locum habitationis glorię tuę. ¶ Pa-
tet igitur q̃ illius interni gaudij pręſtat
deus arram animę ſanctę nonnullã etiã
in pręſenti. Unde ſcribit Hugo de ſan-
cto victore libro de arra animę: Ad quã
videlicet arram pertinet illud centuplum
qđ p̃mittit dominus in euangelio relin-
quentibus mundũ. Ad hoc enim vt dicit
beatus Bernardus pertinent primitię
ſpũs: charitatis delitię· gloria conſciẽtię
regnum dei quod intra nos ẽ· non vtiq̃
eſca vel potus· ſꝫ iuſticia et pax ⁊ gaudiũ
ĩ ſpiritu ſancto· nõ ſolũ ſpe glię ſꝫ etiã ĩ tri-
bulatiõib⁹. Hec ẽ virt⁹ ex alto q̃ Andreã
fecit amplecti crucem· Laurentiũ ridere
carnificẽ. Stephanũ p̃ lapidãtib⁹ genua
flectere ad orationem. De his omnibus

dic̄ Pſ̄. loquẽs de viro iuſto: Dñe ꝓue
niſti eũ ĩ bñdictiõib9 dulcedinis. Hic be
atus Laurenti9 ꝓfata luce iteri9 illuſtra
tus ĩ tribulatiõe cõſtitut9 ait: Mea nox
obſcuꝝ nõ habet· ſ3 oĩa in luce clareſcunt
Et beatus Vincentius: Ecce inquit ia3
in ſublime agoꝛ· et omnia toꝛmenta tua
ſeculo altioꝛ tyranne deſpicio. Hinc et
Hugo in libꝛo pꝛenominato: Quid eſt
inquit illud dulce qđ in eius recoꝛdatio-
ne aliquãdo me tangere ſolet· et tam ve-
hementer atq3 ſuauiter afficere· vt ia3 to
tus quodãmodo a memetipſo alienari
7 neſcio quo abſtrahi incipiam· exhila-
rat9 conſcientia· in obliuionem venit om-
nis pꝛeteritoꝝ maloꝛum memoꝛia· coꝛ il-
luminatur· deſideria iocundantur. Iãq3
alibi neſcio vbi me eſſe video· et quaſi q̇-
buſda3 amplexibus amoꝛis intus teneo·
7 neſcio quid illud ſit· 7 tamen illud ſem
per retinere 7 nunq̃3 perdere toto niſu la-
boꝛo· luctatur quodãmodo debiliter ani
mus ne recedat qđ ſemper amplecti deſi-
derat. Et quaſi in illo omniũ deſiderio-
rum finẽ inueniens ineffabiliter exultat
nihil amplius querens· ſemper ſic eſſe vo
lens: O anima mea vere ille eſt dilectus
tuus qui venit vt tangat te· non vt vi-
deatur a te: Venit vt non totum fũdat
ſe· ſed vt guſtando pꝛebeat ſe· non vt im-
pleat deſiderium ſed vt trahat affectum
Primitias quaſdam poꝛrigit ſue dile-
ctionis· non plenitudine3 exhibet ꝑfecte
ſocietatis. Et hoc eſt qđ maxime ad arrã
deſponſationis tue pertinet· ꝙ ille qui ĩ
futuro ſe tibi videndum 7 perpetuo poſſi
dendum dabit· nunc aliquãdo vt q̃3 dul
cis ſit agnoſcas ſe tibi ad guſtandum ꝓ-
bet· ſimul vt etiam interim de abſentia ei9
conſoleris· quãdo eius viſitatiõe ne de-
ficias inceſſanter reficeri· hec Hugo. Si-
cut enim dicit beatus Bernardus ſuper
Cantꝗ. omel. xxij. Licet ſuauis dñs vni-
uerſis· maxime tamen domeſticis. Et q̃n
to quis ei pro vite meritis· 7 puritate mẽ-
tis appꝛopinquat· tanto vnctionis ſuaui

oꝛis ſentit fragrantiam. Poꝛro in hui9-
modi non capit intelligentia niſi q̃ntum
attingit experiẽtia· hec ille. Idem ĩ. xxxv.
Anima q̃ ſemel a domino didicit 7 acce-
pit intrare ad ſemetipſam· 7 in intimis ſu
is dei ſuſpirare pꝛeſentiam· talis neſcio
an vel ipſam gehennam ad tempus expe
riri hoꝛribilius penali9 ve ducat· q̃3 poſt
ſpiritualis huius ſtudij guſtatam ſemel
ſuauitatem exire denuo ad illecebꝛas vel
potius moleſtias carnis ſenſuum et in-
explebilem repetere curioſitatem· Terri-
bilis proinde nimis eſt illa comminatio·
egredere· 7 abi poſt veſtigia gregum· qđ
eſt indignã te nouerĳ illa tua familiari et
ſuaui diuinoꝛum contemplatione· q̃3ob
rẽ egredere de ſanctuario meo coꝛde tuo
7 magis tanq̃3 vna de ſecularibus paſcẽ-
dis 7 oblectandis tue carnis ſenſibus in-
tricare. Exitus aquarum deducant ocu-
li mei ſuper huiuſmodi animam· que cũ
nutriretur in croceis· amplexatur ſterco-
ra. Pauit enim ſterilẽ et que non parit·
7 vidue non benefecit· hec Bernardus·
Hinc et Auguſtinus libꝛo confeſſionum
vij. Ego quidem admonitus ad memet-
ipſũ ĩtraui ĩ intima mea duce te. Et vidi
qualicunq3 oculo anime mee ſupꝛa eun-
dem oculum lucem incõmutabilẽ. Qui
nouit veritatem nouit eam· 7 qui nouit
eam nouit eternitatem. O eterna veritaſ
7 ꝟa charitas et chara eternitas· tibi ſuſ
piro die ac nocte. Et cum te pꝛimum co-
gnoui tu aſſumpſiſti me vt viderem om-
ne qđ viderem· 7 nudu3 me eſſe viderem
Et reuerberaſti infirmitatem aſpect9 mei
radians in me vehementer· et contremui
hoꝛroꝛe 7 amoꝛe· 7 inueni me longe eſſe in
regione diſſimilitudinis. Idem libꝛo. x.
Ecce inquit domine guſtaui 7 eſurio· fra
graſti et tibi anhelo· donec reficiatur de-
fectus meus· ac perficiatur vſq3 in pace3
illam quã neſcit arrogantis oculus. Tu
enim es lux permanens· quam de omni-
bus conſulo· 7 docentem ac iubentem au
dio· 7 ſepe illud facio· ſ3 me delectat 7 ab

actionibus nocturnis quantum relaxari poſſum ad illam voluptatẽ refugio. Nec in his omnibus que percurro conſulens te inuenio tutum anime mee locum niſi i te quo colligãt̃ ſparſa mea. nec a te q̃cq̃ recedat ex me. ⁊ aliq̃ndo intromittis me in affectum multum inuſitatũ introrſus ad neſcio quã dulcedinem que ſi perficiatur ĩ me neſcio quid erit quod vita iſta non erit. Sed recido in his erumnoſis ponderibus. ⁊ reſorbeor ſolitis. et teneor ⁊ multum fleo ſed multum teneor. Tantum cõſuetudinis ſarcina digna eſt. hic eſſe valeo nec volo. illic volo nec valeo miſer vtrobiq̃. Ideoq̃ conſideraui languores peccatorum meorum in cupiditate triplici. et dexteram tuam ad ſalutem meam: Vidi enim ſplendorem tuũ corde ſaucio ⁊ repercuſſus dixi: Quis illuc poteſt. proiectus ſum a facie oculorũ tuorum. Tu enĩ es veritas ſuper omnia p̃ſidens. gaudium certe res eſt quã ſe exptũ dicere nemo poteſt: Ideoq̃ reperta ĩ memoria recognoſcitur quando beate vite nomen auditur. Sed abſit domine vt ſi quocunq̃ gaudio gaudeam. idcirco beatum me putem: Eſt enim gaudiũ q̃d nõ datur impijs ſed eis qui te gratis colũt. quor̃ gaudiũ tuipſe es. Et ipſa eſt ſola vita beata gaudere ad te de te. ꝓpter te. beata quippe vita eſt gaudium de veritate. Qui autẽ aliud gaudium non ipſum verum ſectantur. ab aliqua tamen imagine gaudij voluntas eorum non auertitur. Omnes quippe beati eſſe volũt q̃d niſi certa noticia noſſent. nõ vtiq̃ tã certa voluntate vellent. Idem quoq̃ dicit in eodem libro. xj. Quid eſt illud q̃d interlucet mihi ⁊ percutit cor meum ſine leſione. ⁊ inhorreſco ⁊ inardeſco? Inhorreſco inq̃ntũ diſſimilis ei ſum. Inardeſco inq̃ntum ſimilis ei ſũ. Sapientia ipſa ẽ que interlucet mihi diſcindens nubilum meum. q̃d me rurſus cooperit deficientem ab ea caligine atq̃ grege pęnar̃ mearum. quia ſic infirmata eſt in paupertate virtus mea. ⁊ non feram bonum meũ donec tu domine qui propitiatus es omnibus iniquitatibus meis ſanes etiã omnes infirmitates meas. Sepe enim ſalui facti ſumus. promiſſaq̃ tua per patientiam expectamus. hec Auguſtinus. Illã ergo plenam eccleſie gloriam cũ magno deſiderio expectare debemus. quia nimirum ⁊ hanc expectat totus mund⁹. ⁊ etiã ipſe omniũ dominus. Vñ beatus Bernardus ſuper Cant. omel. lxviij. Nõne inquit de ſtatu et conſummatione eccleſie finis omnium pendet. tolle hanc et fruſtra inferior creatura filiorũ dei reuelationem expectabit. Sed ⁊ ipſa angelorum ſocietas pro imperfectione ſui numeri claudicabit. nec ciuitas dei de ſua integritate gaudebit. Ceter̃ putas deum totam habiturum glorie ſue laudẽ. donec veniant qui in conſpectu angelorum pſallãt ei? Letati ſumus pro diebus q̃bus nos humiliaſti. annis quib⁹ vidim⁹ mala. Hoc enim genus leticie celi neſcierunt. vt oſtenſum eſt ſupra. niſi p̃ filios eccleſie. Idẽ iterum dicit in ſermone de vigilia natalis domini. Nonne glorificationem noſtram totus mundus expectat. Creatura enim in hac expectatione ingemiſcit ⁊ parturit que homine cadẽte corrupta eſt ⁊ vanitati ſubiecta. nec reparabitur donec heredes reparentur. Nec ſolum mundo ſed et angelis et hominibus ſpectaculum facti ſumus. Me inq̃t expectant iuſti donec retribuas mihi. Martyribus quoq̃ cum diem iudicij poſtularẽt dictum eſt: vt ſuſtinerent modicum. donec impleretur numerus fratrum eorum. Iam quidem ſingulas ſtolas acceperũt. ſed nequaq̃ duplicibus veſtientur. donec ⁊ nos veſtiamur vadia tenemus. et obſides ipſa eorum corpora ſine quibus conſummari non poſſunt. nec ſine nobis recipient ea. Unde de patriarchis ⁊ prophetis per apoſtolum dicit: q̃ nondũ acceperũt repromiſſionẽ deo ꝓ nob aliq̃d meli⁹ ꝓuidẽte. ne ſine nob conſũmarent.

Oſi cognoſceremus ⁊ nos quomodo no-
ſtrum aduentum expectant·quantum deſi-
derant·quam ſollicite querunt·quam libenter bo-
na de nobis audiunt·qui didicerunt com-
paſſionem ex eis que paſſi ſunt· quando
quidem ⁊ ipſi nos angeli ſancti cum deſi
derio preſtolantur·per quos tanquam per la-
pides viuos ruina ciuitatis eorum repara
bitur·plane non dedignabuntur vt ſimus
eorum ſocij quorum facti ſunt iam mini-
ſtri. Ve tibi quiſquis es qui redire deli-
beras ad luctum·reuerti ad vomitum·pu
tas ne placatos habebis in iudicio quos
tanto ⁊ tam ſperato priuare vis gaudio:·
Nam ⁊ in penitentia tua exultauerunt:
Currite fratres currite·non ſolum ange-
li·ſed etiam angelorum creator vos expectat
Expectat pater ⁊ deſiderat non ſolum pro-
pter nimiam charitatem qua dilexit nos
ſed etiam propter ſemetipſum . De filio quis
neſciat ·quantum natiuitatis ⁊ totius vite
quam geſſit in carne ⁊ crucis fructum ⁊ mor
tis ſue precium deſideret :· Expectat etiam
nos ſpiritusſanctus. Eſt enim charitas ⁊
benignitas qua ab eterno predeſtinati ſu
mus·hec ille. Et vt idem alibi dicit: Ma
gnum profecto teſtimonium habituri ſunt·
quos pater in celo tanquam filios ⁊ heredes
ſuſceperit·⁊ filius tanquam fratres ⁊ cohere
des aſſeruerit. Neque enim indignum eſt
deo illorum fieri patrem·quorum ſe Chri
ſtus fecerit fratrem·ſed ⁊ ſpiritusſanctus
adherentes deo vnum ſpiritum faciet eſſe
cum eo·hec Bernardus. Tunc igitur
pleniſſima erit ſanctorum gloria quam ni-
mirum omnia ſecundum modum ſuum deſide-
rant·ad cuius accumulationem concurrent
⁊ cooperabuntur omnia·non tantummo-
do bona · verum etiam ⁊ mala·ſicut oſtenſum
eſt ſupra. His ergo qui ſecundum propoſitum dei
vocati ſunt ſancti magna debet eſſe con-
ſolatio·etiam in preſenti·videlicet contra
multiplicem huius vite miſeriam · quod et
in hac vita diligentibus deum omnia bona
⁊ mala cooperantur in bonum·⁊ in futu-
ro nihilominus hec omnia cooperabuntur
ad gloriam. Itaque domine mi rex donec
inter huius ſeculi proſpera ⁊ aduerſa per ar-
ma iuſticie a dextris ⁊ a ſiniſtris procedentes·ad illam gloriam ſpiritu domini du-
ctore veniatis·conſolamini interim in ver-
bis iſtis· Bene ac diu valeat in vobis mo
deſtia regie maieſtatis. Amen

Sepius impoſita preſſis hec crimina vidi:
  Incorrecta cadit littera:charta fluit·
Si illum contigeris forſan vir docte libellum:
  Innocuum a menda crede mihi inuenies·
Muſarum cantus:ſteriles lites:fora linque:
  Hic ſpecimen ſtudij: Caſtalidumque chorus·
Omnia que ad noſtram conſtat ſpectare ſalutem
  Continet:hic ergo iure colendus erit·
Gratia nomen habet:libro Vincentius auctor:
  Quattuor ⁊ ſpeculis:dignus vbique coli.
Virginis hinc vita ſequitur ſacre ⁊ inclyta fama:
  Fama per eximios concelebrata viros·
Tum quoque laus colitur paranymphi virginis alme·
  Curque aquile nomen fingitur eſſe ſibi·
Adde quod aſſueſcat virtutes regius infans:
  Precipue ex noſtro codice qui ſequitur:
Aureus ipſe liber:qui tot documenta poeſis
  Tradit:⁊ ad mores pandit iter faciles.
Inde liber ſequitur mortis ſolatia prebens:
  Eſſe aliquid tandem cum pietate mori.

Perlege diuina vatumque volumina lector:
  Et ſimul hoc noſtrum concelebrabis opus·
Ingenium moreſque viri preſſoris ⁊ artem:
  Regia commendat vrbs Baſilea ſatis·
De Amerbach natus nomen ſibi forte Iohannes:
  Finem operi impoſuit:dum pia virgo parit·

Idibus decembribus Anno a Chriſti natali die Octua-
geſimoprimo ſupra milleſimum quaterque centeſimum

Bene Vale Lector

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF